

บทที่ 4

การตั้งถิ่นฐาน และการใช้ที่ดิน

4.1 ขนาด รูปแบบและวิวัฒนาการของการตั้งถิ่นฐานประชากร

การพิจารณาและวิเคราะห์เรื่องประชากรในพื้นที่เขตปริมณฑล จะเน้นเฉพาะความเชื่อมโยง (Linkage) การเปลี่ยนแปลง การเคลื่อนไหว (Flow) ตลอดจนการกระจายตัวของประชากรในพื้นที่ โดยพิจารณาจากแนวโน้มในอดีตถึงปัจจุบัน และความเป็นไปได้ในการกำหนดขนาดของการกระจายตัวที่เหมาะสมในระดับนโยบายในอนาคต โดยการฉายภาพประชากร ให้สอดคล้องกับเป้าหมายการพัฒนาสาขาอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง ในขณะที่เดียวกันก็ศึกษาถึงความสัมพันธ์การเพิ่ม การเคลื่อนไหวในพื้นที่ที่มีการกระจุกตัวของประชากรสูง ซึ่งเป็นพื้นที่เขตเมือง กับพื้นที่ที่มีการกระจายตัวของประชากรน้อยที่อยู่รอบ ๆ หรือพื้นที่ชนบท ซึ่งมีความสำคัญในแง่ที่เป็นพื้นที่รองรับการขยายตัวพัฒนาเมืองในอนาคตอีกด้วย

จากประเด็นต่าง ๆ ดังที่กล่าวแล้ว การศึกษาด้านประชากรจึงเน้นเฉพาะการเปลี่ยนแปลงความสัมพันธ์ระหว่างอัตราการขยายตัว ความหนาแน่น การกระจายตัว การย้ายถิ่น และการฉายภาพจำนวนประชากร ดังรายละเอียดของแต่ละประเด็นดังต่อไปนี้

4.1.1 จำนวน และการเปลี่ยนแปลงประชากร

ในช่วง 21 ปีที่ผ่านมา (ปี พ.ศ. 2507-2528) พื้นที่เขตปริมณฑลมีจำนวนประชากรเพิ่มมากขึ้นโดยลำดับ โดยมีประชากรเพิ่มขึ้นจาก 1,287,497 คน ในปี พ.ศ. 2507 เป็น 2,476,438 คน ในปี พ.ศ. 2528 ซึ่งจำนวนประชากรดังกล่าวนี้เท่ากับ ร้อยละ 4.36 และ 4.78 ของประชากรของประเทศตามลำดับ (ตารางที่ 4.1)

เมื่อพิจารณาการเปลี่ยนแปลงจำนวนประชากรในช่วงปี พ.ศ. 2507-2528 โดยแบ่งการพิจารณาการเปลี่ยนแปลงเป็น 2 ลักษณะ ได้แก่

เขตพื้นที่	เนื้อที่ (ก.ม. ²)	จำนวนประชากร (คน)		ความหนาแน่นประชากร(คน/กม. ²)		อัตราการ ขยายตัว ประชากร พ.ศ.25๑7- 2528(ร้อยละ)	การเปลี่ยนแปลงประชากร (ร้อยละ)		
		พ.ศ. 25๑7 ^{1/}	พ.ศ. 2528	พ.ศ. 25๑7	พ.ศ. 2528		จำนวน (คน)	Relative Change	Absolute Change
เขตปริมณฑล	6,070.182	1,267,497	2,476,438	212	408	3.16	1,188,941	92.35	100.00
1. สมุทรปราการ	890.280	264,247	662,612	297	744	4.47	398,365	150.75	33.51
1.1 เมืองสมุทรปราการ	281,820	103,780	253,389	368	1,122	5.45	149,609	204.68	17.87
1.2 พระประแดง	65,580	54,678	166,778	834	2,543	5.45	112,100	205.02	9.43
1.3 บางพลี	323,880	54,074	100,851	167	311	3.01	46,777	86.51	3.93
1.4 บางบ่อ	219,000	51,715	78,784	236	360	2.02	27,069	52.34	2.28
1.5 พระสมุทรเจดีย์ ^{1/}	-	-	(62,810)	-	-	-	(62,810)	-	-
2. ปทุมธานี	1,528.157	209,784	384,713	137	252	2.93	174,929	83.39	14.71
2.1 เมืองปทุมธานี	119,889	45,102	76,076	376	635	2.52	30,974	68.68	2.61
2.2 สามโคก	94,760	27,996	37,555	295	396	1.41	9,559	34.14	0.80
2.3 ลาดหลุมแก้ว	190,580	23,040	32,874	121	172	1.71	9,834	42.68	0.83
2.4 ธัญบุรี	111,880	28,059	68,795	251	615	4.36	40,736	145.18	3.42
2.5 ลำลูกกา	299,867	34,250	67,118	114	224	3.26	32,868	95.96	2.76
2.6 คลองหลวง	298,451	28,348	66,153	95	222	4.12	37,805	133.36	3.18
2.7 หนองเสือ	412,730	22,989	36,142	56	88	2.18	13,153	57.21	1.11
3. นนทบุรี	622.751	227,242	504,424	365	810	3.87	277,182	121.98	23.31
3.1 เมืองนนทบุรี	76,866	67,700	222,700	881	2,897	5.83	155,000	228.95	13.03
3.2 บางบัวทอง	114,590	28,579	43,304	249	378	2.00	14,725	51.52	1.24
3.3 ปากเกร็ด	88,840	41,776	107,161	470	1,206	4.59	65,385	156.51	5.49
3.4 บางกรวย	60,643	37,014	64,454	610	1,063	2.68	27,440	74.13	2.31
3.5 บางใหญ่	96,178	28,007	35,681	291	371	1.16	7,674	27.40	0.65
3.6 ไทรน้อย	185,834	24,166	31,124	130	168	1.21	6,958	28.79	0.59

(ต่อ) ตารางที่ 4.1 เนื้อที่ จำนวน ความหนาแน่นและการเปลี่ยนแปลงประชากรในพื้นที่เขตปริมณฑล ปี พ.ศ. 2507-2528

เขตพื้นที่	เนื้อที่ (ก.ม. ²)	จำนวนประชากร (คน)		ความหนาแน่นประชากร (คน/กม. ²)		อัตราการขยาย ตัวประชากร (พ.ศ.2507- 2528 (ร้อยละ))	การเปลี่ยนแปลงประชากร (ร้อยละ)		
		พ.ศ. 2507 ^{1/}	พ.ศ. 2528	พ.ศ. 2507	พ.ศ. 2528		จำนวน (คน)	Relative Change	Absolute Change
4. นครปฐม	2,177.770	404,367	609,316	186	280	1.97	204,949	50.68	17.24
4.1 เมืองนครปฐม	401.965	128,441	213,159	320	530	2.44	84,718	65.96	7.13
4.2 นครชัยศรี	325.099	66,303	92,020	204	283	1.57	25,717	38.79	2.16
4.3 สามพราน	240.123	58,298	93,451	243	389	2.27	35,153	60.30	2.96
4.4 บางเลน	770.583	72,655	77,094	94	100	0.28	4,439	6.11	0.37
4.5 กำแพงแสน	275.000	78,670	97,674	286	355	1.04	19,004	24.16	1.60
4.6 ดอนตูม	165.000	26,822 ^{3/}	35,818	163 ^{4/}	218	1.55 ^{5/}	35,918	133.91	3.02
5. สมุทรสาคร	851.224	181,857	315,373	214	370	2.66	133,516	73.42	11.23
5.1 เมืองสมุทรสาคร	480.126	91,436	158,845	190	331	2.66	67,409	73.72	5.67
5.2 กระทุ่มแบน	132.000	36,710	75,703	278	574	3.51	38,993	106.22	3.28
5.3 บ้านแพ้ว	239.098	53,711	80,825	225	338	1.97	27,114	50.48	2.28
6. กรุงเทพมหานคร	1,568.737	2,801,118	5,363,378	1,786	3,419	3.14	2,562,260	-	-
6.1 เขตชั้นใน ^{6/}	96.465	1,663,298	2,199,850	17,242	22,805	1.34	536,552	-	-
6.2 เขตชั้นกลาง ^{7/}	628.684	910,549	2,582,894	1,448	4,108	5.09	1,672,345	-	-
6.3 เขตชั้นนอก ^{8/}	843.588	227,271	580,634	269	688	4.57	353,363	-	-
7. เขตปริมณฑลและ กทม.	7,638.919	4,086,615	7,839,816	535	1,026	3.15	3,751,201	-	-
8. ประเทศไทย	513,115.000	29,555,198	51,795,651	58	101	2.71	22,240,453	-	-

ที่มา : 1/ ข้อมูลจำนวนประชากรระดับเขตของกรุงเทพมหานคร ปี พ.ศ. 2507 ได้จากการรวมจำนวนประชากรในระดับแขวงและอำเภอ ดังนี้ เขตพญาไท (แขวงพญาไทและแขวงสามเสน) เขตพระโขนง (แขวงพระโขนง แขวงบางนาและอำเภอพระโขนง) เขตบางเขน (แขวงบางเขนและอำเภอบางเขน) เขตบางกะปิ (แขวงบางกะปิและอำเภอบางกะปิ) เขตบางกอกน้อย (แขวงบางกอกน้อยและอำเภอบางกอกน้อย) เขตบางขุนเทียน (แขวงบางขุนเทียนและอำเภอบางขุนเทียน) เขตภาษีเจริญ (แขวงภาษีเจริญและอำเภอภาษีเจริญ) และเขตคลองสาน (แขวงคลังชั้นและอำเภอคลังชั้น)

2/ รวมกับอำเภอเมืองสมุทรปราการ (แยกจากอำเภอเมืองสมุทรปราการมาจัดตั้งเป็นกิ่งอำเภอพระสมุทรเจดีย์เมื่อวันที่ 16 ธันวาคม 2527 ประกอบด้วย 6 ตำบล ได้แก่ตำบลปากคลองบางปลากด ในคลองบางปลากด แหลมหัวฟ้า บ้านคลองสวน และตำบลนาเกลือ) 3/ เป็นจำนวนประชากร ปี พ.ศ. 2509 4/ เป็นความหนาแน่น ปี พ.ศ. 2509

5/ เป็นอัตราการขยายตัวประชากร ปี พ.ศ. 2509-2528 6/ ประกอบด้วยเขตจำนวน 11 เขต ได้แก่ เขตพระนคร ป้อมปราบศัตรูพ่าย ปทุมวัน สัมพันธวงศ์ บางรัก บางกอกใหญ่ คูสิค พญาไท ห้วยขวาง ธนบุรี และเขตคลองสาน 7/ ประกอบด้วยเขตจำนวน 7 เขต ได้แก่ เขตปทุมวัน พระโขนง บางเขน บางกะปิ บางกอกน้อย ภาษีเจริญและเขตราชวัตรบูรณะ

1) การเปลี่ยนแปลงแบบสัมบูรณ์ (Absolute Change)

เป็นการพิจารณาการเปลี่ยนแปลงของแต่ละอำเภอ โดยเปรียบเทียบกับ การเปลี่ยนแปลงจำนวนประชากรรวมของพื้นที่เขตปริมณฑล ผลจากการวิเคราะห์ ได้สรุปพื้นที่ที่เปลี่ยนแปลงออกเป็น 4 กลุ่ม (รูปที่ 4.1 และตารางที่ 4.1)

กลุ่ม 1 อัตราการเปลี่ยนแปลงสูง

ได้แก่ อำเภอเมืองสมุทรปราการ และกิ่งอำเภอพระสมุทรเจดีย์ จังหวัดสมุทรปราการ เพียง 2 อำเภอ

กลุ่ม 2 อัตราการเปลี่ยนแปลงค่อนข้างสูง

ได้แก่ อำเภอเมืองนนทบุรี จังหวัดนนทบุรีเพียงอำเภอเดียว

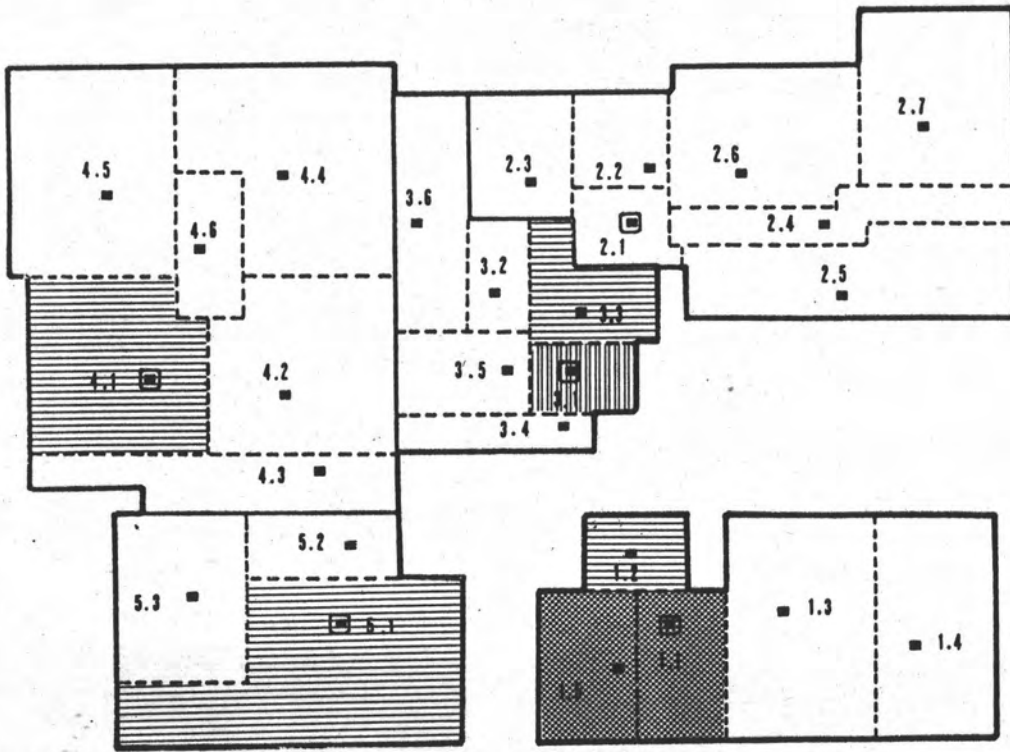
กลุ่ม 3 อัตราการเปลี่ยนแปลงปานกลาง

ได้แก่ อำเภอพระประแดง จังหวัดสมุทรปราการ อำเภอปากเกร็ด จังหวัดนนทบุรี อำเภอเมืองนครปฐม จังหวัดนครปฐม และอำเภอเมืองสมุทรสาคร จังหวัดสมุทรสาคร

ข้อสังเกตการกระจายตัวของกลุ่มอำเภอที่มีอัตราการเปลี่ยนแปลงจากระดับปานกลางจนถึงระดับสูง ส่วนใหญ่เป็นอำเภอที่อยู่รอบ ๆ และมีขอบเขตติดต่อกับกรุงเทพมหานคร นอกจากนี้ยังได้รับอิทธิพลทุก ๆ ด้านจากกรุงเทพมหานครอีกด้วย ยกเว้นอำเภอเมืองนครปฐม ที่อยู่ห่างออกไปทางทิศตะวันตก

กลุ่ม 4 อัตราการเปลี่ยนแปลงค่อนข้างต่ำ

ได้แก่ อำเภอที่เหลือจากกลุ่มที่ 1-3 อำเภอเหล่านี้ส่วนใหญ่จะกระจายอยู่ในพื้นที่ด้านเหนือตอนบน ด้านตะวันออกเฉียงใต้และด้านตะวันตกเฉียงใต้ของพื้นที่ศึกษา มีทั้งอำเภอที่มีขอบเขตติดกับกรุงเทพมหานครและที่ห่างออกไป

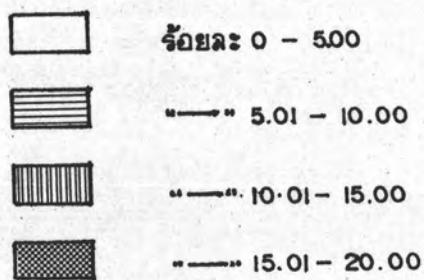
- รหัสอำเภอ/กิ่งอำเภอ**
- 1.1 เมืองสมุทรปราการ
 - 1.2 พระประแดง
 - 1.3 บางพลี
 - 1.4 บางบ่อ
 - 1.5 พระสมุทรเจดีย์
- 2.1 เมืองปทุมธานี**
- 2.2 สามโคก
 - 2.3 ลาดหลุมแก้ว
 - 2.4 อัญบุษย์
 - 2.5 วังสามกษัตริย์
 - 2.6 คลองหลวง
 - 2.7 ท้องเนียน
- 3.1 เมืองนนทบุรี**
- 3.2 บางบัวทอง
 - 3.3 ปากเกร็ด
 - 3.4 บางทรายทอง
 - 3.5 บางใหญ่
 - 3.6 ไทรน้อย
- 4.1 เมืองนครปฐม**
- 4.2 นครชัยศรี
 - 4.3 สามพราน
 - 4.4 บางเลน
 - 4.5 กำแพงแสน
 - 4.6 นครดุม
- 5.1 เมืองสมุทรสาคร**
- 5.2 กระทุ่มแบน
 - 5.3 ป่าบึงแก้ว

การศึกษาเพื่อกำหนดบทบาทของชุมชนเมืองในเขตปริมณฑลของกรุงเทพมหานคร

— เขตพื้นที่ศึกษา / — เขตจังหวัด / ---- เขตอำเภอ / □ ที่ตั้งจังหวัด / ■ ที่ตั้งอำเภอ

รูปที่ 4.1 การเปลี่ยนแปลงประชากรแบบสัมบูรณ์

ที่มา : ตารางที่ 4.1

2) การเปลี่ยนแปลงแบบสัมพัทธ์ (Relative Change)

เป็นการพิจารณาการเปลี่ยนแปลงของประชากรในแต่ละอำเภอ โดยเปรียบเทียบกับจำนวนประชากรปีฐานของอำเภอนั้น ๆ ผลจากการวิเคราะห์ได้สรุปพื้นที่การเปลี่ยนแปลงออกเป็น 4 กลุ่มเช่นกัน (รูปที่ 4.2 และตารางที่ 4.1) ได้แก่

กลุ่ม 1 อัตราการเปลี่ยนแปลงสูง

ได้แก่ อำเภอเมืองสมุทรปราการ พระประแดง และกิ่งอำเภอพระสมุทรเจดีย์ จังหวัดสมุทรปราการ และอำเภอเมืองนนทบุรี จังหวัดนนทบุรี

กลุ่ม 2 อัตราการเปลี่ยนแปลงค่อนข้างสูง

ได้แก่ อำเภอชัยบุรี และอำเภอคลองหลวง จังหวัดปทุมธานี อำเภอปากเกร็ด จังหวัดนนทบุรี อำเภอดอนตูม จังหวัดนครปฐม

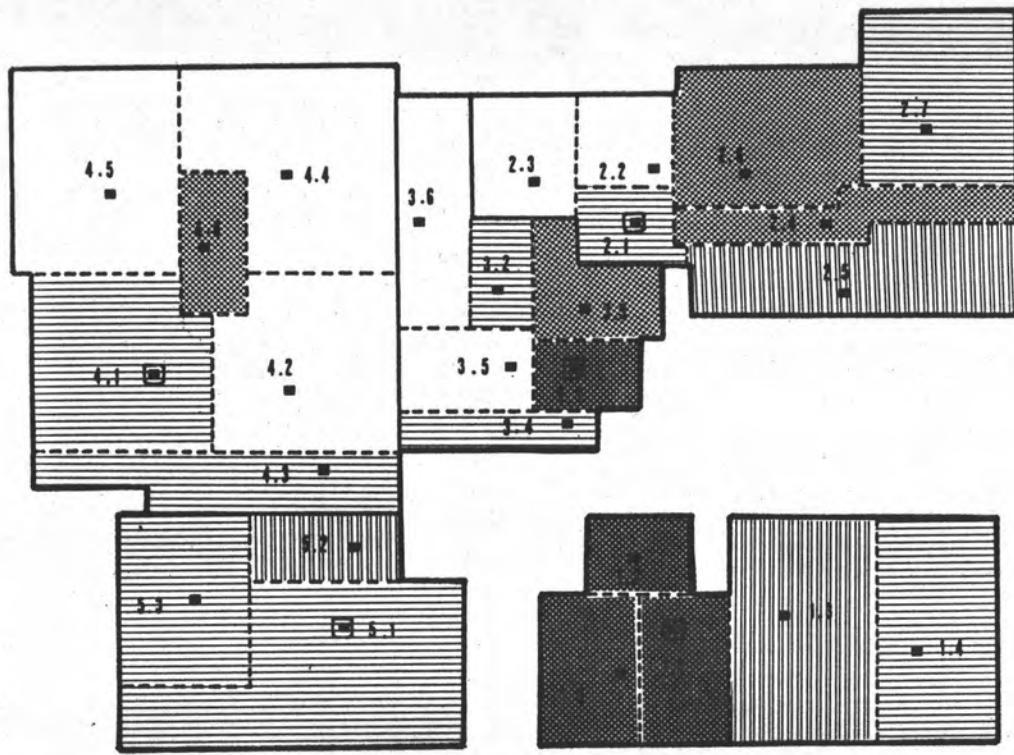
กลุ่ม 3 อัตราการเปลี่ยนแปลงปานกลาง

ได้แก่ อำเภอบางพลี จังหวัดสมุทรปราการ อำเภอลำลูกกา จังหวัดปทุมธานี และอำเภอกระทุ่มแบน จังหวัดสมุทรสาคร

การกระจายตัวของกลุ่มอำเภอที่มีอัตราเปลี่ยนแปลงประชากรจากระดับปานกลางจนถึงระดับสูง มีทั้งกลุ่มที่อยู่ติดเขตกรุงเทพมหานครและอยู่ห่างออกไป

กลุ่ม 4 อัตราการเปลี่ยนแปลงค่อนข้างต่ำ

ได้แก่ อำเภอเมืองปทุมธานีและอำเภอหนองเสือ จังหวัดปทุมธานี อำเภอบางบัวทอง และอำเภอบางกรวย จังหวัดนนทบุรี อำเภอเมืองนครปฐม และอำเภอสามพราน จังหวัดนครปฐม อำเภอเมืองสมุทรสาคร และอำเภอบ้านแพ้ว จังหวัดสมุทรสาคร

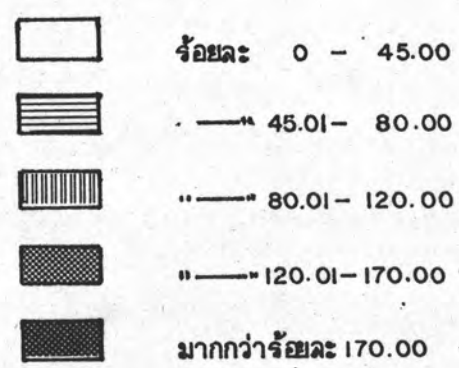
- 1.1 หรืออำเภอ/กิ่งอำเภอ
- 1.1 เมืองมณฑลปจจาการ
- 1.2 พระประนค
- 1.3 บางพระ
- 1.4 บางบ่อ
- 1.5 พระมณฑลเจสมัย
- 2.1 เมืองปทุมธานี
- 2.2 ตามโลก
- 2.3 ลาดหลุมแก้ว
- 2.4 อัญบุรี
- 2.5 วังอากาศ
- 2.6 คลองหลวง
- 2.7 ทพณเรือ
- 3.1 เมืองบขทบุรี
- 3.2 บางบัวทอง
- 3.3 ปากเกร็ด
- 3.4 บางกรวย
- 3.5 บางใหญ่
- 3.6 ไทรน้อย
- 4.1 เมืองนครปฐม
- 4.2 นครชัยศรี
- 4.3 วามพญา
- 4.4 บางเลน
- 4.5 กำแพงนคร
- 4.6 ลอนลุม
- 5.1 เมืองสมุทรสาคร
- 5.2 กระทุ่มแบน
- 5.3 บ้านแพ้ว

การศึกษาเพื่อกำหนดบทบาทของชุมชนเมืองในเขตปริมณฑลของกรุงเทพมหานคร

— เขตพื้นที่ศึกษา / — เขตจังหวัด / - - - - - เขตอำเภอ / □ ที่ตั้งจังหวัด / ■ ที่ตั้งอำเภอ

รูปที่ 4.2 การเปลี่ยนแปลงประชากรแบบสัมพัทธ์

ที่มา : ตารางที่ 4.1

4.1.2 ความหนาแน่น และการขยายตัวประชากร

1) ความหนาแน่น

การพิจารณาความหนาแน่นประชากร เป็นการพิจารณาจำนวนประชากรที่ตั้งถิ่นฐานอยู่แล้ว ว่ามีความสัมพันธ์กับการใช้ที่ดินมากน้อยในด้านจำนวนของประชากรต่อหน่วยพื้นที่ ซึ่งสามารถที่จะใช้เป็นตัวชี้วัดความเหมาะสมและวิวัฒนาการของการตั้งถิ่นฐานได้ประการหนึ่ง

สำหรับการพิจารณาความหนาแน่นประชากรของพื้นที่เขตปริมณฑล ในปี พ.ศ. 2528 ได้แบ่งออกเป็น 4 กลุ่ม (รูปที่ 4.3 และตารางที่ 4.1) ได้แก่

กลุ่ม 1 ความหนาแน่นสูง

ได้แก่ อำเภอเมืองสมุทรปราการ พระประแดงและกิ่งอำเภอพระสมุทรเจดีย์ จังหวัดสมุทรปราการ อำเภอเมืองนนทบุรี ปากเกร็ด และอำเภอบางกรวย จังหวัดนนทบุรี

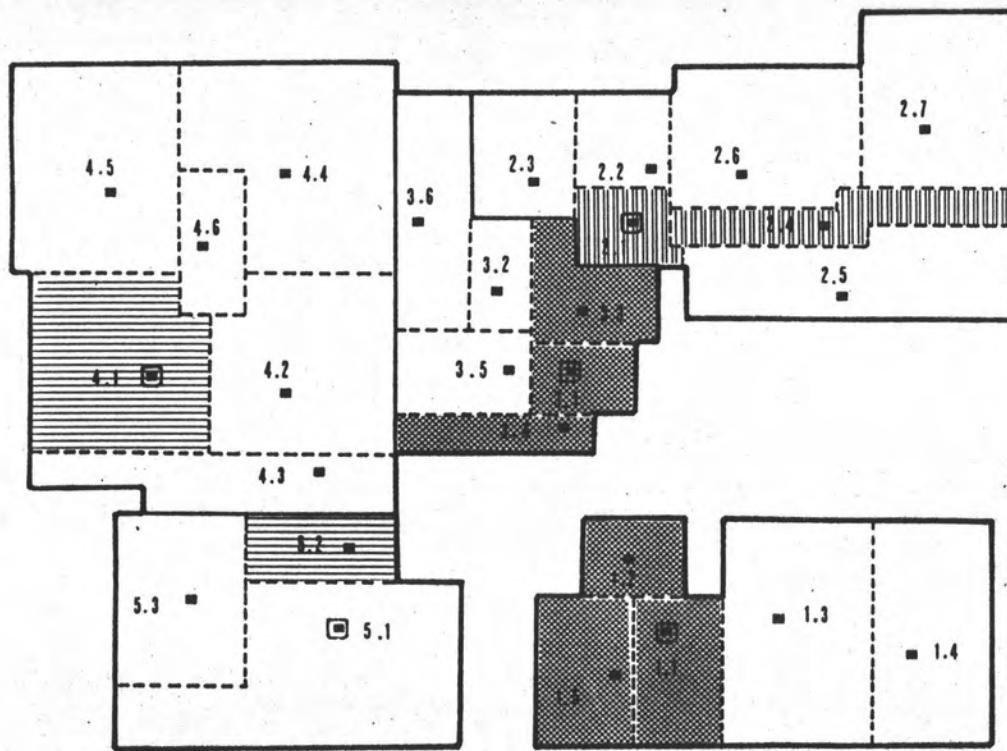
กลุ่ม 2 ความหนาแน่นค่อนข้างสูง

ได้แก่ อำเภอเมืองปทุมธานีและอำเภอชัยภูมิ จังหวัดปทุมธานี

กลุ่ม 3 ความหนาแน่นปานกลาง

ได้แก่ อำเภอเมืองนครปฐม จังหวัดนครปฐม และอำเภอกะทู้มแบน จังหวัดสมุทรสาคร

เมื่อพิจารณาความหนาแน่นประชากรกลุ่มที่ 1-3 พบว่า อำเภอส่วนใหญ่จะมีขอบเขตติดต่อกับกรุงเทพมหานคร ยกเว้น อำเภอเมืองนครปฐมเพียงอำเภอเดียวที่ห่างออกไปทางทิศตะวันตก

- รูปที่ 4.1 อำเภอ/กิ่งอำเภอ
- 1.1 เมืองสมุทรปราการ
 - 1.2 พระประแดง
 - 1.3 บางพระ
 - 1.4 บางบ่อ
 - 1.5 พระสมุทรเจดีย์

- 2.1 เมืองปทุมธานี
- 2.2 ดอนโคก
- 2.3 อากาศหลุมบัว
- 2.4 หนองเสือ
- 2.5 ลำลูกกา
- 2.6 คลองหลวง
- 2.7 ท้องเนียน

- 3.1 เมืองนนทบุรี
- 3.2 บางบัวทอง
- 3.3 ปากเกร็ด
- 3.4 บางกรวย
- 3.5 บางใหญ่
- 3.6 ไทรน้อย

- 4.1 เมืองนครปฐม
- 4.2 นครชัยศรี
- 4.3 สามพราน
- 4.4 บางเลน
- 4.5 กำแพงแสน
- 4.6 นครปฐม

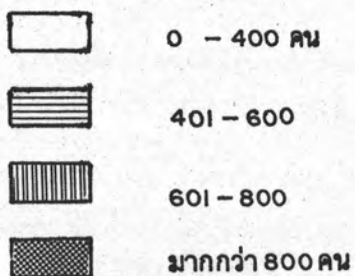
- 5.1 เมืองสมุทรสาคร
- 5.2 กระทุ่มแบน
- 5.3 ป่าขัน

การศึกษาเพื่อกำหนดบทบาทของชุมชนเมืองในเขตปริมณฑลของกรุงเทพมหานคร

— เขตพื้นที่ศึกษา / — เขตจังหวัด / ---เขตอำเภอ / □ ที่ตั้งจังหวัด / ■ ที่ตั้งอำเภอ

รูปที่ 4.3 ความหนาแน่นประชากร ปี พ.ศ. 2528

ที่มา : ตารางที่ 4.1

กลุ่ม 4 ความหนาแน่นค่อนข้างต่ำ

ได้แก่ อำเภอที่เหลือจากกลุ่มที่ 1-3 อำเภอเหล่านี้จะกระจายตัวอยู่ในพื้นที่ด้านเหนือตอนบน ด้านตะวันออก และตะวันตกเฉียงใต้ของพื้นที่ศึกษา

เมื่อพิจารณาถึงวิวัฒนาการการเปลี่ยนแปลงของพื้นที่นี้ โดยการเปรียบเทียบความหนาแน่นประชากรในปีปัจจุบัน (พ.ศ.2528) กับปีในอดีตคือ ปี พ.ศ.2507 (รูปที่ 4.4 และตารางที่ 4.1) พบว่า ได้มีจำนวนอำเภอที่มีความหนาแน่นจากปานกลางถึงสูง เพิ่มขึ้นจำนวน 6 อำเภอ โดยมีทิศทางการขยายตัวของพื้นที่ออกไป 3 ทิศทาง (รูปที่ 4.5) ดังนี้

ทิศทางด้านใต้

แนวอำเภอเมืองสมุทรปราการ

ทิศทางด้านเหนือ

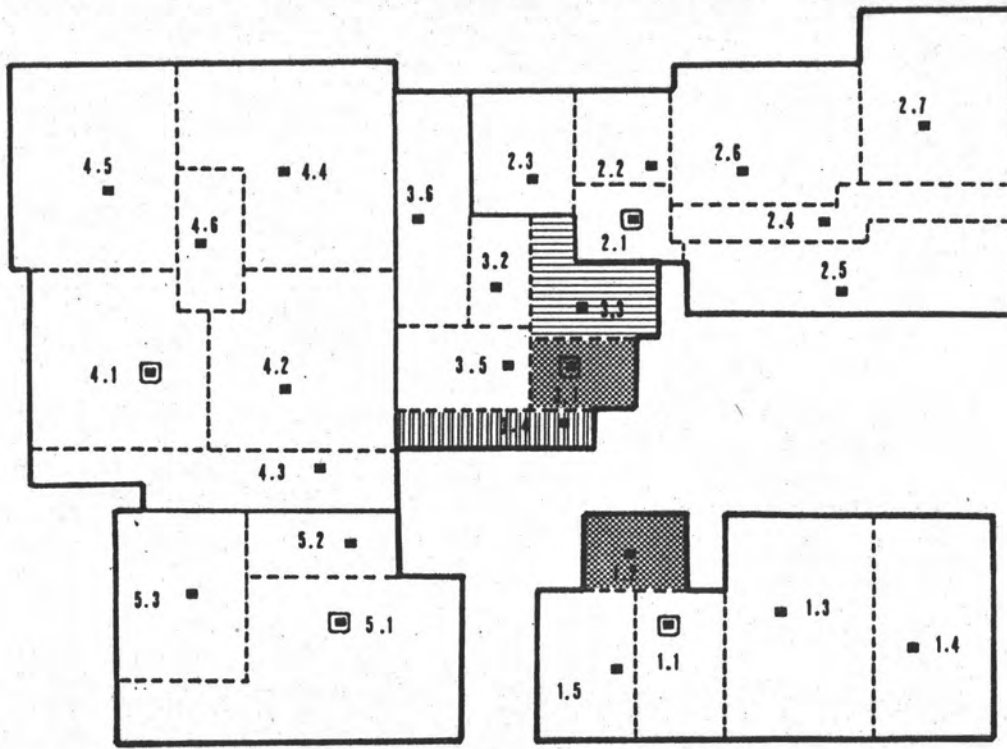
แนวอำเภอเมืองปทุมธานี และอำเภอชัยภูมิบุรี

ทิศทางด้านตะวันตก

แบ่งเป็น 2 แนวทางย่อย ได้แก่

- : แนวอำเภอเมืองนครปฐม จังหวัดนครปฐม
- : แนวอำเภอกระทุ่มแบน จังหวัดสมุทรสาคร

ซึ่งคาดว่า การพัฒนาโครงข่ายคมนาคม โดยเฉพาะระบบเส้นทางถนนจะเป็นปัจจัยสำคัญ ที่ทำให้การกระจายตัวของ การตั้งถิ่นฐาน และการใช้ที่ดินเป็นไปตามรูปแบบดังที่กล่าวแล้ว ซึ่งในรายละเอียดจะได้กล่าวถึงในเรื่องสภาพ และแนวโน้มการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานเศรษฐกิจ โดยเฉพาะบริการด้านกายภาพ ในหัวข้อ 4.2 หัวข้อย่อย 1) ต่อไป

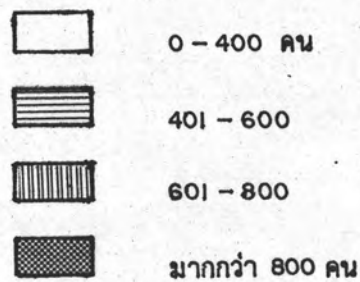
- ๑๒หรืออำเภอ/กิ่งอำเภอ
- 1.1 เมืองสมุทรปราการ
 - 1.2 พระประแดง
 - 1.3 บางพระ
 - 1.4 บางบ่อ
 - 1.5 พระสมุทรเจดีย์
 - 2.1 เมืองปทุมธานี
 - 2.2 อานโคก
 - 2.3 ลาดหลุมแก้ว
 - 2.4 ฝักขาม
 - 2.5 ลำลูกกา
 - 2.6 คลองหลวง
 - 2.7 ท้องเนียน
 - 3.1 เมืองนนทบุรี
 - 3.2 บางบัวทอง
 - 3.3 ปากเกร็ด
 - 3.4 บางกรวย
 - 3.5 บางใหญ่
 - 3.6 ไทรน้อย
 - 4.1 เมืองนครปฐม
 - 4.2 นครชัยศรี
 - 4.3 สามพราน
 - 4.4 บางเลน
 - 4.5 กำแพงแสน
 - 4.6 ดอนตูม
 - 5.1 เมืองสมุทรสาคร
 - 5.2 กระทุ่มแบน
 - 5.3 บ้างแก้ว

การศึกษาเพื่อกำหนดบทบาทของชุมชนเมืองในเขตปริมณฑลของกรุงเทพมหานคร

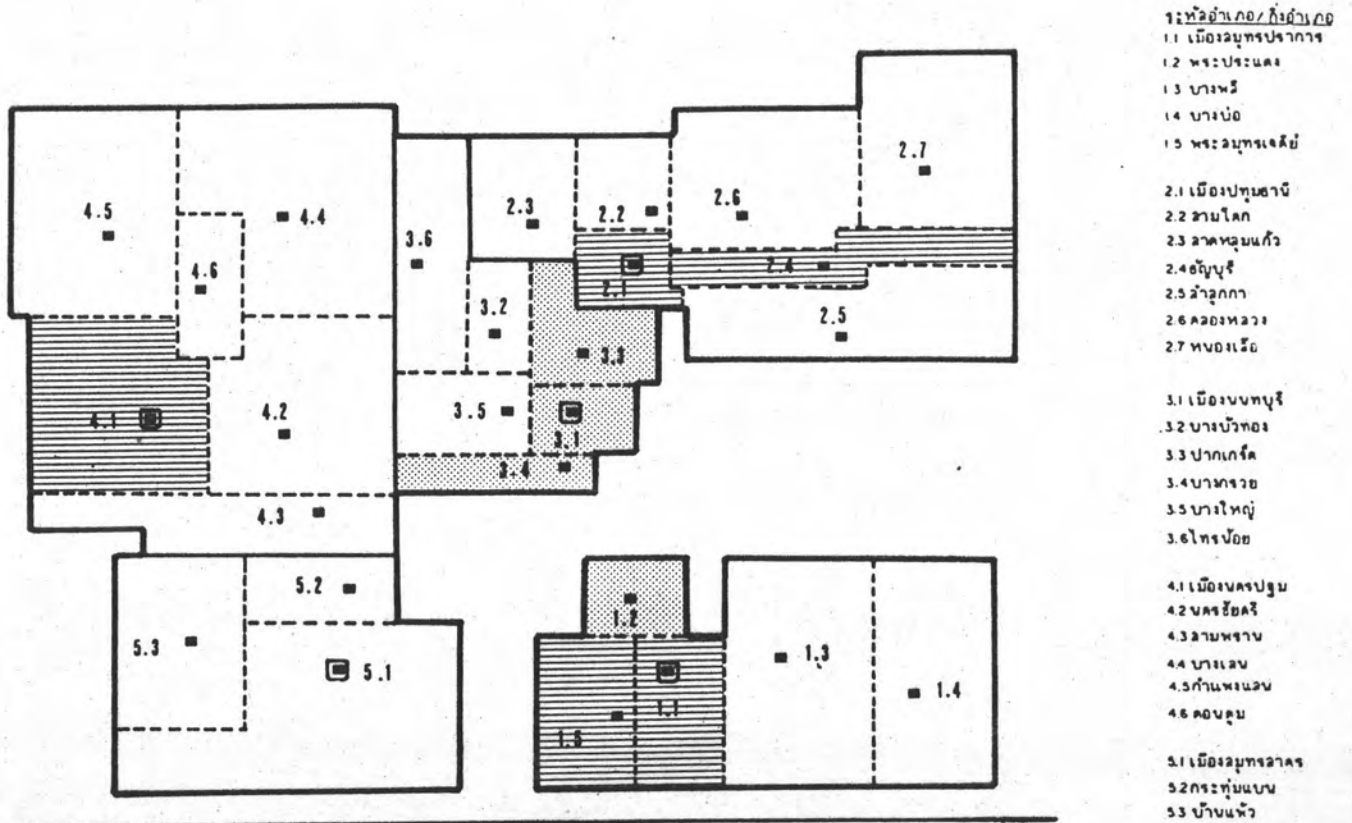
— เขตพื้นที่ศึกษา / — เขตจังหวัด / ----เขตอำเภอ / □ ที่ตั้งจังหวัด / ■ ที่ตั้งอำเภอ

รูปที่ 4.4 ความหนาแน่นประชากร ปี พ.ศ. 2507

ที่มา : ตารางที่ 4.1

การศึกษาเพื่อกำหนดบทบาทของชุมชนเมืองในเขตปริมณฑลของกรุงเทพมหานคร

——— เขตพื้นที่ศึกษา / ————— เขตจังหวัด / - - - - - เขตอำเภอ / □ ที่ตั้งจังหวัด / ■ ที่ตั้งอำเภอ

- ความหนาแน่นประชากร ปี 2507
- ▨ การขยายตัวพื้นที่ ปี 2528

รูปที่ 4.5 ทิศทางการขยายตัวพื้นที่ พิจารณาจาก ความหนาแน่นประชากร

2) การขยายตัว

การพิจารณาโดยใช้การขยายตัวของประชากรในพื้นที่หน่วยเดียวกัน แต่ต่างช่วงระยะเวลากัน เป็นตัวชี้วัดอีกประการหนึ่งที่สามารถแสดงให้เห็นถึงประสิทธิภาพของพื้นที่ ในการรองรับวิวัฒนาการการเปลี่ยนแปลงจำนวนของประชากรได้

สำหรับการพิจารณาการขยายตัวของประชากรของพื้นที่เขตปริมณฑล ในช่วง ปี พ.ศ. 2507-2528 ได้แบ่งออกเป็น 5 กลุ่ม (รูปที่ 4.6 และตารางที่ 4.1) ได้แก่

กลุ่ม 1 อัตราการขยายตัวสูง

ได้แก่ อำเภอเมืองสมุทรปราการ พระประแดง และกิ่งอำเภอพระสมุทรเจดีย์ จังหวัดสมุทรปราการ และอำเภอเมืองนนทบุรี จังหวัดนนทบุรี

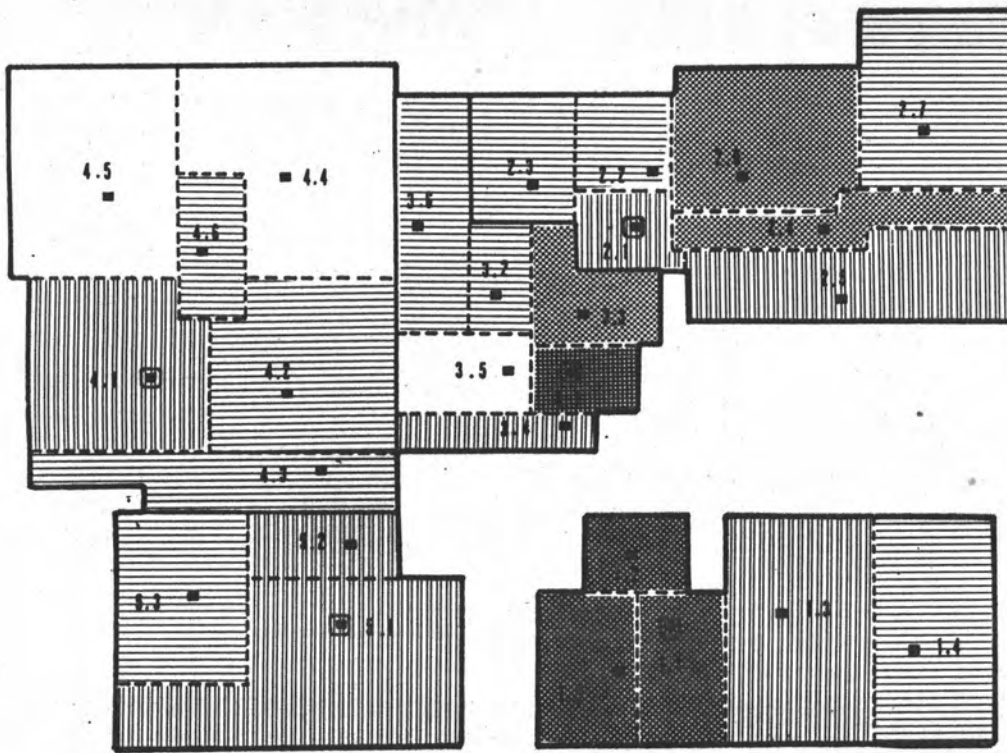
กลุ่ม 2 อัตราการขยายตัวค่อนข้างสูง

ได้แก่ อำเภอปากเกร็ด จังหวัดนนทบุรี อำเภอคลองหลวง และอำเภอธัญบุรี จังหวัดปทุมธานี

กลุ่ม 3 อัตราการขยายตัวปานกลาง

ได้แก่ อำเภอบางพลี จังหวัดสมุทรปราการ อำเภอเมืองปทุมธานี และอำเภอลำลูกกา จังหวัดปทุมธานี อำเภอบางกรวย จังหวัดนนทบุรี อำเภอเมืองนครปฐม จังหวัดนครปฐม อำเภอเมืองสมุทรสาคร และอำเภอกระทุ่มแบน จังหวัดสมุทรสาคร

การกระจายตัวของกลุ่มอำเภอที่มีอัตราการขยายตัวประชากรจากระดับปานกลางถึงระดับสูง ส่วนใหญ่ยังคงเป็นอำเภอที่มีขอบเขตติดต่อกับกรุงเทพมหานคร

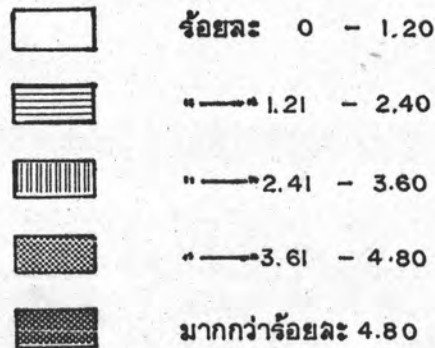
- จังหวัดอำเภอ/กิ่งอำเภอ
- 1.1 เมืองสมุทรปราการ
 - 1.2 พระประแดง
 - 1.3 บางพระ
 - 1.4 บางบ่อ
 - 1.5 พระสมุทรเจดีย์
 - 2.1 เมืองปทุมธานี
 - 2.2 สามโคก
 - 2.3 ลาดหลุมแก้ว
 - 2.4 อโยธยา
 - 2.5 ลาดกระบัง
 - 2.6 คลองหลวง
 - 2.7 พองเรือ
 - 3.1 เมืองนนทบุรี
 - 3.2 บางบัวทอง
 - 3.3 ปากเกร็ด
 - 3.4 บางกรวย
 - 3.5 บางใหญ่
 - 3.6 ไทรน้อย
 - 4.1 เมืองนครปฐม
 - 4.2 นครชัยศรี
 - 4.3 สามพราน
 - 4.4 บางเลน
 - 4.5 กำแพงแสน
 - 4.6 ดอนตูม
 - 5.1 เมืองสมุทรสาคร
 - 5.2 กระทุ่มแบน
 - 5.3 บ้านแพ้ว

การศึกษาเพื่อกำหนดบทบาทของชุมชนเมืองในเขตปริมณฑลของกรุงเทพมหานคร

— เขตพื้นที่ศึกษา / — เขตจังหวัด / - - - - - เขตอำเภอ / □ ที่ตั้งจังหวัด / ■ ที่ตั้งอำเภอ

รูปที่ 4.6 อัตราการขยายตัวประชากร ปี พ.ศ. 2507-2528

ที่มา : ตารางที่ 4.1

กลุ่ม 4 อัตราการขยายตัวค่อนข้างต่ำ

ได้แก่ อำเภอบางบ่อ จังหวัดสมุทรปราการ อำเภอสามโคก ลาดหลุมแก้วและอำเภอหนองเสือ จังหวัดปทุมธานี อำเภอบางบัวทองและอำเภอ ไทรน้อย จังหวัดนนทบุรี อำเภอนครชัยศรี สามพรานและอำเภอดอนตูม จังหวัด นครปฐม อำเภอบ้านแพ้ว จังหวัดสมุทรสาคร

กลุ่ม 5 อัตราการขยายตัวต่ำ

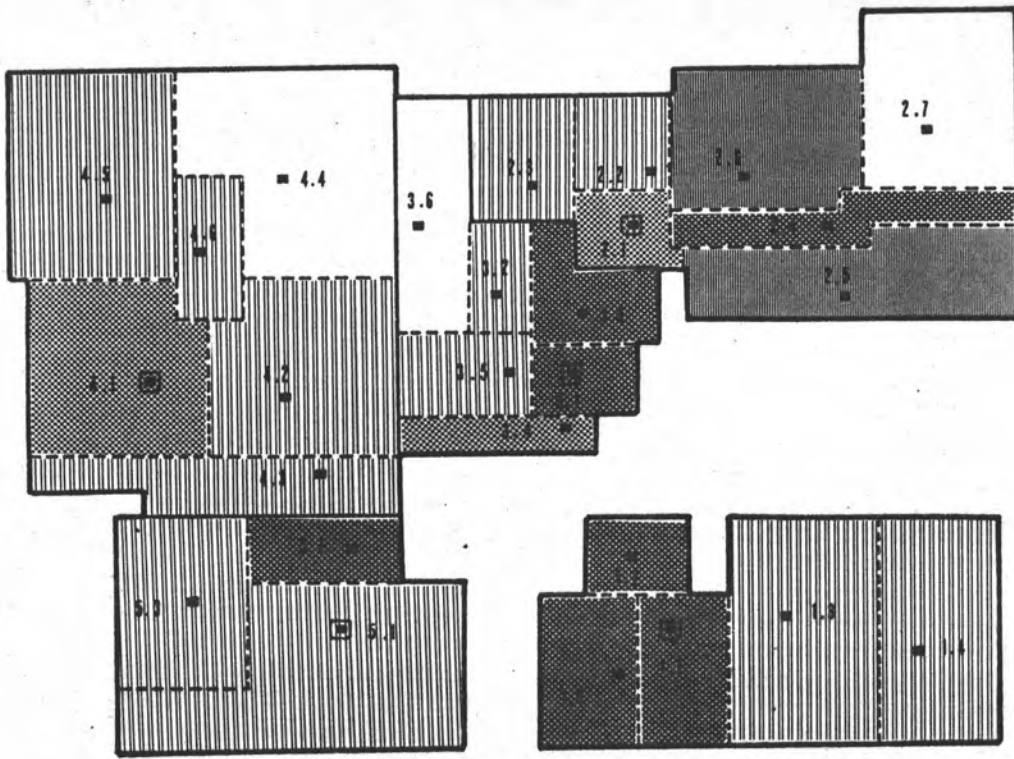
ได้แก่ อำเภอที่เหลือจากกลุ่มที่ 1-4

3) ความสัมพันธ์ระหว่างความหนาแน่นและการขยายตัว ประชากร

จากการพิจารณาความหนาแน่นและการขยายตัวของประชากรในหัวข้อ 4.1.2 หัวข้อย่อย 1) และ 2) แม้พบว่า ในแต่ละประเด็นจะสามารถชี้ให้เห็นวิวัฒนาการของการตั้งถิ่นฐานได้ก็ตาม แต่การพิจารณาดังกล่าว แสดงให้เห็นความสัมพันธ์เพียงมิติเดียว ซึ่งอาจจะทำให้การสรุปผลของภาพรวมไม่ สมบูรณ์ได้ เพื่อแก้ไขข้อบกพร่องดังกล่าวจึงได้ศึกษาเพิ่มเติม โดยการพิจารณาความสัมพันธ์ระหว่างความหนาแน่นและการขยายตัวของประชากรเป็น 2 มิติ โดยให้แกน x แทนอัตราการขยายตัวประชากรปี พ.ศ. 2507-2528 และแกน y แทนความ หนาแน่นของประชากร ปี พ.ศ.2528 แล้วจึงจัดกลุ่มเพื่อพิจารณาได้ดังนี้ (รูปที่ 4.7)

กลุ่ม 1 ความหนาแน่นและอัตราการขยายตัวสูง

มี 6 อำเภอและ 1 กิ่งอำเภอ ได้แก่อำเภอเมืองนนทบุรี และ อำเภอปากเกร็ด จังหวัดนนทบุรี อำเภอเมืองสมุทรปราการ พระประแดง และกิ่ง อำเภอพระสมุทรเจดีย์ จังหวัดสมุทรปราการ อำเภอชัยบุรี จังหวัดปทุมธานี และ อำเภอกระทุ่มแบน จังหวัดสมุทรสาคร

- 12 ที่ตั้งอำเภอ/ที่ตั้งอำเภอ
- 1.1 เมืองสมุทรปราการ
- 1.2 พระประแดง
- 1.3 บางพระ
- 1.4 บางบ่อ
- 1.5 พระสมุทรเจดีย์

- 2.1 เมืองปทุมธานี
- 2.2 ตามโคก
- 2.3 ลาดหลุมแก้ว
- 2.4 ฤๅษี
- 2.5 ลำลูกกา
- 2.6 คลองหลวง
- 2.7 ทอกระวี

- 3.1 เมืองนนทบุรี
- 3.2 บางบัวทอง
- 3.3 ปากเกร็ด
- 3.4 บางกรวย
- 3.5 บางใหญ่
- 3.6 ไทรน้อย

- 4.1 เมืองนครปฐม
- 4.2 นครชัยศรี
- 4.3 สามพราน
- 4.4 บางเลน
- 4.5 กำแพงแสน
- 4.6 นครปฐม

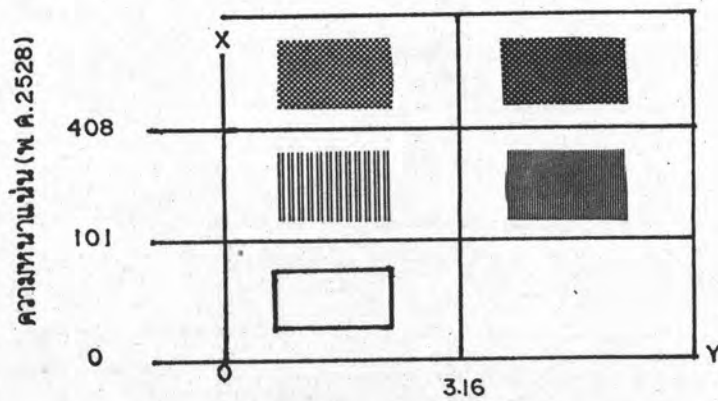
- 5.1 เมืองสมุทรสาคร
- 5.2 กระจุกแบบ
- 5.3 บ้านฉาง

การศึกษาเพื่อกำหนดบทบาทของชุมชนเมืองในเขตปริมณฑลของกรุงเทพมหานคร

— เขตพื้นที่ศึกษา / — เขตจังหวัด / - - - - - เขตอำเภอ / □ ที่ตั้งจังหวัด / ■ ที่ตั้งอำเภอ

รูปที่ 4.7 ความสัมพันธ์ระหว่างความหนาแน่นและการขยายตัวประชากรในระดับอำเภอ

อัตราการศึกษาขยายตัว พ.ศ. 2507 - 2528 (ร้อยละ)

ที่มา : ตารางที่ 4.1

กลุ่ม 2 ความหนาแน่นสูงและอัตราการขยายตัวต่ำ

มี 3 อำเภอ ได้แก่ อำเภอบางกรวย จังหวัดนนทบุรี อำเภอเมืองปทุมธานี จังหวัดปทุมธานี และอำเภอเมืองนครปฐม จังหวัดนครปฐม

กลุ่ม 3 ความหนาแน่นปานกลางและอัตราการขยายตัวสูง

มี 2 อำเภอ ได้แก่ อำเภอคลองหลวง และอำเภอลำลูกกา จังหวัดปทุมธานี

กลุ่ม 4 ความหนาแน่นปานกลางและอัตราการขยายตัวต่ำ

มี 12 อำเภอ ได้แก่ อำเภอบางพลีและอำเภอบางบ่อ จังหวัดสมุทรปราการ อำเภอสามโคก และอำเภอลาดหลุมแก้ว จังหวัดปทุมธานี อำเภอบางบัวทอง และอำเภอบางใหญ่ จังหวัดนนทบุรี อำเภอสามพราน อำเภอนครชัยศรี อำเภอดอนตูม และอำเภอกำแพงแสน จังหวัดนครปฐม อำเภอเมืองสมุทรสาคร และอำเภอบ้านแพ้ว จังหวัดสมุทรสาคร

กลุ่ม 5 ความหนาแน่นต่ำ และอัตราการขยายตัวต่ำ

มี 3 อำเภอ ได้แก่ อำเภอหนองเสือ จังหวัดปทุมธานี อำเภอไทรน้อย จังหวัดนนทบุรี อำเภอบางเลน จังหวัดนครปฐม

จากการพิจารณาความสัมพันธ์ระหว่างความหนาแน่นประชากรปัจจุบัน และแนวโน้มการขยายตัวประชากรจากอดีต พบว่า มีกลุ่มอำเภอที่เด่นมาก ได้แก่ อำเภอในกลุ่ม 1 ซึ่งนอกจากจะเป็นกลุ่มที่มีความหนาแน่นประชากรสูงกว่าความหนาแน่นเฉลี่ยของพื้นที่ศึกษาแล้ว ยังมีอัตราการขยายตัวประชากรอยู่ในระดับที่สูง คือสูงกว่าอัตราการขยายตัวประชากรของพื้นที่ศึกษาอีกด้วย ลักษณะ และสภาพของวิวัฒนาการการใช้ที่ดินของกลุ่มอำเภอเหล่านี้ คาดว่าคงเป็นผลจากการที่กลุ่มอำเภอดังกล่าว เป็นพื้นที่แหล่งผลิตและที่พักอาศัยที่สำคัญ และยังเป็นพื้นที่ที่มีขอบเขตต่อเนื่องกับกรุงเทพมหานคร มีเส้นทางคมนาคมตัดผ่าน มีความสะดวกในการเข้าถึงในบริเวณดังกล่าวสูงมาก ขณะเดียวกัน ก็มีปัจจัยเสริม คือปัญหาราคาที่ดินในเขตชั้นใน ชั้นกลาง และบางส่วนของเขตชั้นนอก มีราคาสูงชันมาก ทำให้กิจกรรมที่ใช้พื้นที่

ขนาดใหญ่ต้องขยับขยายออกนอกเมืองในระยะแรก และระยะหลังกิจกรรมที่มีพื้นที่ขนาดเล็กลงก็ขยับขยายตามไปด้วย พื้นที่บริเวณที่ถูกคัดเลือกเป็นอันดับแรก จะเป็นพื้นที่ที่ต่อเนื่องกับกรุงเทพมหานคร โดยเฉพาะ 2 ข้างถนนสายหลัก ๆ ด้านทิศเหนือและด้านทิศใต้ สำหรับกลุ่มพื้นที่ที่น่าสนใจในลำดับรองลงมาได้แก่ พื้นที่อำเภอกลุ่ม 3 ซึ่งมีความหนาแน่นประชากรระดับปานกลาง แต่ขณะเดียวกันก็มีอัตราการขยายตัวประชากรอยู่ในระดับที่สูง จากปรากฏการณ์ด้านพื้นที่ดังกล่าว สามารถสรุปได้ว่าอำเภอต่าง ๆ เหล่านี้ มีโอกาสที่จะเป็นฐานพื้นที่รองรับการขยายตัวของประชากรได้อีกมากในอนาคต และยังเป็นพื้นที่ที่มีขอบเขตต่อเนื่องกับพื้นที่กลุ่มที่ 1 และกรุงเทพมหานครอีกด้วย คาดว่าขณะนี้พื้นที่ยังขาดเส้นทางติดต่อ ถ้าหากมีการพัฒนาความสะดวกในการเข้าถึง โดยเฉพาะถนนวงแหวนรอบนอก พื้นที่กลุ่มนี้ก็จะเป็นบริเวณที่สามารถรองรับประชากรที่สำคัญอีกบริเวณหนึ่งในเขตปริมณฑล

อย่างไรก็ตาม พื้นที่เขตปริมณฑลเองก็ยังมีพื้นที่ที่มีปัญหาเป็นพื้นที่กลุ่มอำเภอด้อยพัฒนา ซึ่งนอกจากจะมีความหนาแน่นประชากรต่ำกว่าความหนาแน่นเฉลี่ยของพื้นที่ศึกษาแล้ว ยังมีอัตราการขยายตัวประชากรในอัตราที่ต่ำกว่าอัตราเฉลี่ยของพื้นที่ศึกษาอีกด้วย กลุ่มอำเภอเหล่านี้ส่วนใหญ่ยังคงขาดความสะดวกในการเข้าถึงอยู่อีกมาก กิจกรรมส่วนใหญ่เน้นหนักด้านเกษตรกรรมทำให้ไม่สนใจประชากรให้ย้ายถิ่นเข้าไป กลุ่มพื้นที่อำเภอเหล่านี้ จึงควรได้รับความสนใจช่วยเหลือส่งเสริมการพัฒนาจากรัฐเป็นกรณีพิเศษ เพื่อจะให้การพัฒนาระดับพื้นที่มีประสิทธิภาพสูงสุดต่อไป

4.1.3 การย้ายถิ่น

การย้ายถิ่นเป็นพฤติกรรมหนึ่งของมนุษย์ ที่มีผลต่อการกระจายของประชากรตามพื้นที่ต่าง ๆ และมีผลกระทบต่อปัจจัยทางประชากร ตลอดจนการเปลี่ยนแปลงทางด้านเศรษฐกิจและสังคมของประเทศ (สุวิไลย์ เปี่ยมปิติ 2528 : 194) การศึกษาการย้ายถิ่นในเขตปริมณฑลและกรุงเทพมหานครจึงมีความสำคัญเนื่องจากมีผลทำให้ทั้งจำนวนประชากรเพิ่มและลด การย้ายถิ่นอาจจะทำให้ประชากรในเขตหนึ่งเพิ่มขึ้นได้อย่างรวดเร็ว และในขณะเดียวกันบางท้องถิ่นก็มีประชากรลดลงอย่างมาก การศึกษาดังนี้จะแสดงให้เห็นถึงการเปลี่ยนแปลงด้านขนาดและทิศทางของการย้ายถิ่น ทั้งในระดับประเทศโดยพิจารณาเป็นภาค และในระดับพื้นที่เขตปริมณฑลและกรุงเทพมหานคร โดยพิจารณาเป็นรายจังหวัด 6 จังหวัด

การศึกษาการย้ายถิ่นครั้งนี้ ได้ใช้ข้อมูลจากสำมะโนประชากร และเคหะที่สำนักงานสถิติแห่งชาติ สำนักงานรัฐมนตรีได้สำรวจไปแล้ว 2 ช่วง เวลาคือช่วงแรก ปี พ.ศ. 2513 และช่วงที่ 2 ปี พ.ศ. 2523 เหตุผลที่ใช้ข้อมูลนี้ เพราะเป็นแหล่งข้อมูลที่ดีที่สุดและสะดวกในการนำมาใช้ นอกจากนั้นยังสามารถใช้ เปรียบเทียบทั้งช่วงระยะเวลาและพื้นที่ในระดับจังหวัด ได้รูปแบบเดียวกันทั้งประเทศ

การศึกษาวิเคราะห์การย้ายถิ่น จากข้อมูลสำมะโนประชากร และเคหะดังกล่าว สามารถแบ่งการย้ายถิ่นเป็น 2 ประเภทคือ การย้ายถิ่นจากถิ่นที่ เกิด (Life-time Migration) และการย้ายถิ่นที่อยู่ ณ วันใดวันหนึ่งที่กำหนด ไว้ล่วงหน้า (Place of Residence at a Fixed Prior Date) สำหรับการ ย้ายถิ่นที่เกิดนั้น หมายถึงบุคคลที่มีถิ่นที่อยู่ในวันสำมะโนหรือสำรวจ แตกต่างกับถิ่นที่ เกิด การย้ายถิ่นประเภทนี้จะมีข้อบกพร่องว่าข้อมูลแสดงจำนวนการย้ายและจำนวนผู้ ย้ายจะต่ำกว่าความเป็นจริง ทั้งนี้เพราะไม่ได้รวมการย้ายซึ่งเกิดขึ้นระหว่างการ ย้ายถิ่นจากถิ่นที่เกิดมายังสถานที่แฉงนับในวันสำมะโนและไม่ได้รวมผู้ย้ายถิ่นออกจาก สถานที่เกิด แต่ได้ย้ายกลับมาแล้วจึงเป็นการพิจารณาการเคลื่อนย้ายแบบทางเดียว โดยตรงจากสถานที่เกิดมายังสถานที่แฉงนับ ซึ่งประเด็นนี้เป็นข้อเสียที่สำคัญของ ข้อมูลเกี่ยวกับสถานที่เกิด

ส่วนการย้ายถิ่นที่อยู่ ณ วันใดวันหนึ่งที่กำหนดไว้ล่วงหน้า นั้น เป็นการวัดการย้ายถิ่นในช่วงเวลาที่ได้กำหนด โดยกำหนดเปรียบเทียบที่อยู่อาศัยใน เวลาระหว่าง 2 จุด ซึ่งในสำมะโนประชากรและการเคหะที่ใช้เป็นข้อมูลศึกษาได้ กำหนดเท่ากับ 5 ปี ผู้ย้ายถิ่นจึงได้แก่ผู้ที่มีที่อยู่อาศัยในวันสำมะโน แตกต่างกับที่อยู่ อาศัยในวันที่กำหนดขึ้น เป็นการนับบุคคลที่มีชีวิตหรือผู้ย้ายถิ่นที่อยู่รอดในคาบเวลาหนึ่ง ที่กำหนดขึ้นเท่านั้น ข้อบกพร่องของการพิจารณาข้อมูลการย้ายถิ่นแบบนี้จะนับจำนวนผู้ ย้ายต่ำกว่าความเป็นจริง เพราะไม่ได้นับผู้เคลื่อนย้ายออกจากท้องถิ่นในระหว่าง ช่วงและกลับมายังถิ่นเดิมก่อนสิ้นช่วง

อย่างไรก็ตาม เพื่อให้การวิเคราะห์การย้ายถิ่นสามารถแสดง การไหลเวียนของจำนวนผู้ย้ายถิ่นในพื้นที่เขตปริมณฑลได้ จึงใช้ข้อมูลการย้ายถิ่นใน ช่วง 5 ปี (Five-year Migration) เป็นข้อมูลวิเคราะห์หลักและใช้ข้อมูลการ ย้ายถิ่นจากถิ่นที่เกิดเป็นการอธิบายเสริม เพื่อให้ภาพรวมของการย้ายถิ่นในพื้นที่เขต ปริมณฑลและกรุงเทพมหานครมีความชัดเจนขึ้น

1) รูปแบบการย้ายถิ่นระดับภาค

การย้ายถิ่นระหว่างภาคเป็นรายภาคได้วิเคราะห์ โดยแบ่งระยะเวลาเป็น 2 ช่วง คือ ช่วงแรกปี พ.ศ. 2508-2513 และช่วงที่ 2 คือ ปี พ.ศ. 2518-2523 โดยแบ่งจังหวัดต่าง ๆ ออกเป็น 8 ภาค คือ เขตปริมณฑลและกรุงเทพมหานคร ภาคกลาง ภาคตะวันตก ภาคตะวันออก ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ภาคเหนือและภาคใต้ สำหรับเกณฑ์ที่ใช้ในการจัดกลุ่มแบ่งภาคดังกล่าว พยายามให้สอดคล้องกับการแบ่งภาคเพื่อการพัฒนาของสำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ อย่างไรก็ตาม เพื่อให้สอดคล้องกับพื้นที่ศึกษาและแยกลักษณะตลอดจนอิทธิพลของกรุงเทพมหานครให้ชัดเจนยิ่งขึ้น จึงได้แยกภาคกรุงเทพมหานครและปริมณฑลออกเป็น 2 ภาคย่อย

สำหรับรายละเอียดการย้ายถิ่นระหว่างภาคเป็นรายภาค (ตารางที่ 4.2 และ ตารางที่ 4.3) มีดังต่อไปนี้

เขตปริมณฑล

เป็นภาคที่มีผู้ย้ายถิ่น (Migrants) เพิ่มขึ้น คือจำนวน 120,481 คนในช่วงแรก เพิ่มขึ้นเป็น 171,866 คนในช่วงที่ 2 โดยเฉพาะในช่วงแรกเมื่อพิจารณาเฉพาะกระแสการย้ายถิ่น (Migration Stream) ซึ่งเป็นจำนวนรวมของการย้ายถิ่นที่มีขึ้นในระหว่างช่วงเวลาแห่งการย้าย ซึ่งมีจุดเริ่มต้น (Area of Origin) และจุดปลายทาง (Area of Destination) ร่วมกัน ในทางปฏิบัติหมายถึง จำนวนผู้ย้ายถิ่นจากจุดเริ่มต้นเดียวกันไปยังจุดปลายทางเดียวกัน โดยมีกระแสการย้ายถิ่นที่มีจำนวนเกิน 10,000 คน พบว่า กระแสการย้ายถิ่นจากกรุงเทพมหานครมายังเขตปริมณฑลนั้นมีจำนวนสูงสุด คือ 53,022 คน กระแสการย้ายถิ่นระดับรองลงมาได้แก่ จากภาคตะวันตก (16,139 คน) ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ (14,085 คน) ภาคกลาง (13,272 คน) และภาคตะวันออก (10,463 คน) สำหรับกระแสการย้ายถิ่นในช่วงที่ 2 นั้น มีจำนวนเพิ่มขึ้นจากทุกภาคโดยเฉพาะอย่างยิ่งจากกรุงเทพมหานครเพิ่มขึ้นเป็นจำนวน 75,825 คน อย่างไรก็ตามกระแสการย้ายถิ่นที่สำคัญต่อเขตปริมณฑลได้แก่จากภาคตะวันออกเฉียงเหนือ (27,063 คน) ภาคตะวันตก (19,298 คน) ภาคกลาง (17,733 คน) ภาคตะวันออก (12,108 คน) และภาคเหนือ (13,307 คน)

ตารางที่ 4.2 การย้ายถิ่นระหว่างภาคในช่วง 5 ปี ก่อนสำมะโน แยกตามภาคที่อยู่ปัจจุบันและภาคที่อยู่ก่อนย้าย

ภาคที่อยู่ก่อนย้าย	ภาคที่อยู่ปัจจุบัน								
	เขตปริมณฑล	กทม.	ภาคกลาง	ภาคตะวันตก	ภาคตะวันออก	ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ	ภาคเหนือ	ภาคใต้	รวม
ปี พ.ศ. 2508-2513									
เขตปริมณฑล	-	57,826	5,753	22,199	17,651	5,322	5,186	4,446	118,383
กทม.	53,022	-	12,493	11,740	24,056	31,819	20,136	12,085	165,331
ภาคกลาง	13,272	53,553	-	13,326	14,065	30,639	48,274	2,319	175,450
ภาคตะวันตก	16,139	47,142	7,784	-	10,703	8,843	11,389	13,400	115,400
ภาคตะวันออก	10,463	43,990	6,015	3,936	-	14,745	8,873	3,468	91,490
ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ	14,085	81,410	20,176	6,724	36,724	-	56,016	14,546	229,681
ภาคเหนือ	9,093	44,541	25,174	9,827	15,418	33,391	-	4,967	142,411
ภาคใต้	4,407	35,635	1,715	8,073	4,134	6,705	4,792	-	65,461
รวม	120,481	364,097	79,110	75,827	122,751	131,464	154,666	55,211	1,103,607
ปี พ.ศ. 2518-2523									
เขตปริมณฑล	-	40,850	4,315	11,809	7,917	3,713	4,014	3,593	76,211
กทม.	75,825	-	13,756	14,125	19,964	23,729	24,373	15,546	187,318
ภาคกลาง	17,733	46,114	-	7,804	12,290	14,346	24,725	2,393	125,405
ภาคตะวันตก	19,298	39,022	6,818	-	7,291	6,320	7,618	11,420	97,787
ภาคตะวันออก	12,108	35,260	5,820	4,334	-	13,118	6,599	4,680	81,719
ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ	27,063	131,819	18,591	17,548	40,525	-	45,630	13,731	294,907
ภาคเหนือ	13,307	47,895	21,801	9,243	14,127	20,164	-	7,878	134,515
ภาคใต้	6,532	36,978	1,653	6,660	6,366	4,959	4,123	-	67,271
รวม	171,868	377,936	72,654	71,523	108,480	86,349	117,082	59,241	1,065,133

ที่มา : สำมะโนประชากรและเคหะ พ.ศ. 2513 และ พ.ศ. 2523, สำนักงานสถิติแห่งชาติ สำนักนายกรัชมุนตรี

หมายเหตุ : เขตปริมณฑล (5 จังหวัด) ได้แก่จังหวัดสมุทรปราการ ปทุมธานี นนทบุรี นครปฐมและจังหวัดสมุทรสาคร
: ภาคกลาง (8 จังหวัด) ได้แก่จังหวัดชัยนาท พระนครศรีอยุธยา ลพบุรี สระบุรี สิงห์บุรี และจังหวัดอ่างทอง
: ภาคตะวันออก (7 จังหวัด) ได้แก่จังหวัดจันทบุรี ฉะเชิงเทรา ชลบุรี ตราด นครนายก ปราจีนบุรี และจังหวัดระยอง
: ภาคตะวันตก (6 จังหวัด) ได้แก่จังหวัดกาญจนบุรี ประจวบคีรีขันธ์ เพชรบุรี ราชบุรี สมุทรสงคราม และจังหวัดสุพรรณบุรี
: ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ (17 จังหวัด) ได้แก่จังหวัดกาฬสินธุ์ ขอนแก่น ชัยภูมิ นครพนม นครราชสีมา บุรีรัมย์ มหาสารคาม ยโสธร ร้อยเอ็ด เลย ศรีสะเกษ สกลนคร สุรินทร์หนองคาย อุตรดิตถ์ อุบลราชธานี และจังหวัดมุกดาหาร
: ภาคเหนือ (17 จังหวัด) ได้แก่จังหวัดกำแพงเพชร เชียงราย เชียงใหม่ ตาก นครสวรรค์ น่าน พะเยา พิจิตร พิษณุโลก เพชรบูรณ์แพร่ แม่ฮ่องสอน ลำปาง ลำพูน สุโขทัย อุตรดิตถ์และจังหวัดอุทัยธานี
: ภาคใต้ (14 จังหวัด) ได้แก่จังหวัดกระบี่ ชุมพร ตรัง นครศรีธรรมราช นราธิวาส ปัตตานี พังงา พัทลุง ภูเก็ต ยะลา ระนอง สงขลา สตูล และจังหวัดสุราษฎร์ธานี

ตารางที่ 4.3 การย้ายถิ่นสุทธิระหว่างภาคในช่วง 5 ปี ก่อนสามะโน แยกตามภาคที่อยู่ปัจจุบันและภาคที่อยู่ก่อนย้าย

ภาคที่อยู่ก่อนย้าย	ภาคที่อยู่ปัจจุบัน								รวม
	เขตปริมณฑล	กทม.	ภาคกลาง	ภาคตะวันตก	ภาคตะวันออก	ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ	ภาคเหนือ	ภาคใต้	
ปี พ.ศ. 2508-2513									
เขตปริมณฑล	-	+4,804	-7,519	+6,060	+7,180	-8,763	-3,907	+39	-2,098
กทม.	-4,804	-	-41,060	-35,402	-19,934	-49,591	-24,405	-23,570	-198,766
ภาคกลาง	+7,519	+41,060	-	+5,544	+8,050	+10,463	+23,100	+604	+96,340
ภาคตะวันตก	-6,060	+35,402	-5,544	-	+6,767	+2,119	+1,562	+5,327	+39,573
ภาคตะวันออก	-7,180	+19,934	-8,050	-6,767	-	-21,979	-6,545	-666	-31,261
ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ	+8,763	+49,591	-10,463	-2,119	+21,979	-	+22,625	+7,841	+98,217
ภาคเหนือ	+3,907	+24,405	-23,100	-1,562	+6,545	-22,625	-	+175	-12,255
ภาคใต้	-39	+23,570	-604	-5,327	+666	-7,841	-175	-	+10,250
รวม	+2,098	+198,766	-96,340	-39,573	+31,261	-98,217	+12,255	-10,250	+244,380
ปี พ.ศ. 2518-2523									
เขตปริมณฑล	-	-34,975	-13,418	-7,489	-4,191	-23,350	-9,293	-2,939	-95,655
กทม.	+34,975	-	-32,358	-24,897	-15,296	-108,090	-23,522	-21,432	-190,620
ภาคกลาง	+13,418	+32,358	-	+986	+6,670	-4,245	+2,824	+740	+52,751
ภาคตะวันตก	+7,489	+24,897	-986	-	+2,957	-11,228	-1,625	+4,760	+26,264
ภาคตะวันออก	+4,191	+15,296	-6,670	-2,957	-	-27,407	-7,528	-1,686	-26,761
ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ	+23,350	+108,090	+4,245	+11,228	+27,407	-	+25,466	+8,772	+208,558
ภาคเหนือ	+9,293	+23,522	-2,824	+1,625	+7,528	-25,466	-	+3,755	+17,433
ภาคใต้	+2,939	+21,432	-740	-4,760	+1,686	-8,772	-3,755	-	+8,030
รวม	+95,655	+190,620	-52,751	-26,264	+26,761	-208,558	-17,433	-8,030	+313,036

ที่มา : สามะโนประชากรและเคหะ พ.ศ. 2513

และ พ.ศ. 2523, สำนักงานสถิติแห่งชาติ

สำนักนายกรัฐมนตรี

หมายเหตุ : เขตปริมณฑล (5 จังหวัด) ได้แก่ จังหวัดสมุทรปราการ ปทุมธานี นนทบุรี นครปฐม และจังหวัดสมุทรสาคร

: ภาคกลาง (6 จังหวัด) ได้แก่จังหวัดชัยนาท พระนครศรีอยุธยา ลพบุรี สระบุรี สิงห์บุรีและจังหวัดอ่างทอง

: ภาคตะวันออก (7 จังหวัด) ได้แก่จังหวัดจันทบุรี ฉะเชิงเทรา ชลบุรี ตราด นครนายก ปราจีนบุรี และจังหวัดระยอง

: ภาคตะวันตก (6 จังหวัด) ได้แก่จังหวัดกาญจนบุรี ประจวบคีรีขันธ์ เพชรบุรี ราชบุรี สมุทรสงคราม และจังหวัดสุพรรณบุรี

: ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ (17 จังหวัด) ได้แก่จังหวัดกาฬสินธุ์ ขอนแก่น ชัยภูมิ นครพนม นครราชสีมา บุรีรัมย์ มหาสารคาม ยโสธร ร้อยเอ็ด เลย ศรีสะเกษ สกลนคร สุรินทร์ หนองคาย อุดรธานี อุบลราชธานี และจังหวัดมุกดาหาร

: ภาคเหนือ (17 จังหวัด) ได้แก่จังหวัดกำแพงเพชร เชียงราย เชียงใหม่ ตาก นครสวรรค์ น่าน พะเยา พิจิตร พิษณุโลก เพชรบูรณ์ แพร่ แม่ฮ่องสอน ลำปาง ลำพูน สุโขทัย อุตรดิตถ์ และจังหวัดอุทัยธานี

: ภาคใต้ (14 จังหวัด) ได้แก่จังหวัดกระบี่ ชุมพร ตรัง นครศรีธรรมราช นราธิวาส ปัตตานี พังงา ภูเก็ต ภูเก็ต ยะลา ระนอง สงขลา สตูล และจังหวัดสุราษฎร์ธานี

สำหรับการพิจารณาการย้ายถิ่นสุทธิ (Net Migration) ซึ่งเป็นผลต่างของการย้ายเข้าและการย้ายออก ถ้าการย้ายเข้าของอาณาบริเวณใดมีมากกว่าการย้ายออก การเพิ่มขึ้นของประชากรในบริเวณนั้นคือ การย้ายเข้าสุทธิ (Net In-Migration) และมีผลลัพท์เป็นบวก (+) ในทางตรงข้ามการย้ายออกสุทธิ (Net Out-Migration) ก็จะมีผลลัพท์เป็นลบ (-) นั้น ปรากฏว่าเขตปริมณฑลเป็นภาคที่มีการย้ายถิ่นเข้าสุทธิจากภาคอื่น ๆ ทั้ง 2 ช่วง ในช่วงแรก เขตปริมณฑลมีการย้ายถิ่นเข้าสุทธิเท่ากับ 2,098 คน โดยประชากรส่วนใหญ่ย้ายถิ่นเข้าจากภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ภาคกลางและภาคเหนือ และย้ายถิ่นออกไปสู่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ กรุงเทพมหานคร และภาคใต้ อย่างไรก็ตามในช่วงที่ 2 เขตปริมณฑลมีการย้ายถิ่นเข้าสุทธิเพิ่มเป็น 95,655 คน การที่จำนวนผู้ย้ายถิ่นเพิ่มขึ้นมากมีสาเหตุเนื่องจากการเพิ่มขึ้นของการย้ายถิ่นเข้าของภาคที่มีการย้ายถิ่นเข้าอยู่แล้ว และภาคที่เคยย้ายถิ่นออกในช่วงแรกกลับมีการย้ายถิ่นเข้าอีกด้วย โดยเฉพาะอย่างยิ่งการย้ายถิ่นเข้าเขตกรุงเทพมหานคร ซึ่งเป็นพื้นที่ใจกลางเขตปริมณฑลมีการย้ายถิ่นเข้าสูงถึง 34,975 คน และมีการย้ายถิ่นเข้าจากภาคตะวันออกเฉียงเหนือ 23,350 คน จะเห็นได้ว่าในช่วง 10 ปีที่ผ่านมา เขตปริมณฑลได้เพิ่มแรงดึงดูดการย้ายถิ่นจากทุก ๆ ภาค โดยเฉพาะเป็นที่น่าสังเกตว่าเขตปริมณฑลมีแรงดึงดูดการย้ายถิ่นจากกรุงเทพมหานครในระดับสูงชันกว่าเดิม ทั้งนี้อาจจะเนื่องจากเหตุผลด้านที่ตั้งที่เป็นพื้นที่ต่อเนื่องกัน และส่วนหนึ่งเนื่องจากข้อจำกัดของพื้นที่ของกรุงเทพมหานครเองที่เริ่มถึงจุดอิ่มตัว และไม่สามารถที่จะรองรับจำนวนประชากรได้มากเหมือนในอดีต ปัจจัยดังกล่าวเหล่านี้เองที่ทำให้มีการพัฒนาที่ขยายตัวออกจากกรุงเทพมหานคร

กรุงเทพมหานคร

เป็นจังหวัดที่มีผู้ย้ายถิ่นเพิ่มขึ้นทั้ง 2 ช่วง คือจากจำนวน 364,097 คนในช่วงแรก เพิ่มเป็น 377,938 คนในช่วงที่ 2 กระแสการย้ายถิ่นจากภาคอื่น ๆ เข้ากรุงเทพมหานครในช่วงแรกพบว่า กระแสการย้ายถิ่นจากภาคตะวันออกเฉียงเหนือมายังกรุงเทพมหานครมีจำนวนสูงสุด คือ 81,410 คน กระแสการย้ายถิ่นระดับรองลงมาได้แก่จากเขตปริมณฑล (57,826 คน) ภาคกลาง (53,553 คน) ภาคตะวันตก (47,142 คน) ภาคเหนือ (44,541 คน) ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ (43,990 คน) และจากภาคใต้ (35,635 คน) สำหรับกระแสการย้ายถิ่นในช่วงที่ 2 นั้น จำนวนรวมยังคงเพิ่มขึ้นเล็กน้อย จำนวนที่เพิ่มขึ้นเพิ่มจากกระแสการย้ายถิ่นจากภาคตะวันออกเฉียงเหนือ (131,819 คน) ภาคเหนือ (47,895 คน) และจากภาคใต้ (36,978 คน) สำหรับจากภาคที่เหลือนั้นมีจำนวนกระแสการ

ย้ายถิ่นลดลง โดยเฉพาะจากเขตปริมณฑลนั้นลดจาก 57,826 คน ในช่วงแรกเหลือเพียง 40,850 คน แสดงนัยว่ากรุงเทพมหานครเริ่มลดความสามารถในการรองรับประชากรที่เพิ่มขึ้น (เพ็ญพร ชีระสวัสดิ์ 2529 : 51)

สำหรับการพิจารณาการย้ายถิ่นสุทธินั้น กรุงเทพมหานคร เป็นจังหวัดที่มีการย้ายถิ่นเข้าสู่จากภาคอื่น ๆ ทั้ง 2 ช่วง โดยในช่วงแรกมีการย้ายถิ่นเข้าสู่จำนวน 198,766 คน ส่วนใหญ่เป็นการย้ายจากทุกภาค ในจำนวนนี้ย้ายจากเขตปริมณฑลเพียง 4,804 คนเท่านั้น อย่างไรก็ตาม จากการศึกษาได้พบประเด็นที่น่าสนใจ คือ ในช่วงที่ 2 การเปลี่ยนแปลงของทิศทางและรูปแบบการย้ายถิ่นระหว่างกรุงเทพมหานครกับเขตปริมณฑล คือมีการย้ายถิ่นเข้าสู่จากกรุงเทพมหานครไปยังเขตปริมณฑล ถึงจำนวน 34,975 คน สำหรับภาคอื่นที่เหลือยังคงมีการย้ายถิ่นเข้าสู่กรุงเทพมหานคร และเมื่อพิจารณาในรายละเอียดแล้วพบว่า ภาคตะวันออกเฉียงเหนือได้เพิ่มการย้ายถิ่นเข้าสู่กรุงเทพมหานครเพิ่มขึ้นจำนวนมาก คือ จาก 49,591 คนในช่วงแรก เพิ่มเป็น 108,090 คนในช่วงที่ 2 ในขณะที่ภาคอื่น ๆ ที่เหลือ มีการย้ายเข้าสู่กรุงเทพมหานครในจำนวนที่ลดลง จะเห็นได้ว่าความสัมพันธ์ของกรุงเทพมหานครในระดับภาค มีความสัมพันธ์ทั้งในด้านกระแสการย้ายถิ่นและการย้ายถิ่นสุทธิกับภาคตะวันออกเฉียงเหนือมากที่สุด อย่างไรก็ตามประเด็นที่น่าสนใจมากประเด็นหนึ่งก็คือความสัมพันธ์ด้านการย้ายถิ่นระหว่างกรุงเทพมหานครและเขตปริมณฑลนั้น เขตปริมณฑลเริ่มมีบทบาทเป็นพื้นที่เป้าหมายของผู้ย้ายถิ่นมากขึ้นสำหรับรายละเอียดของรูปแบบและทิศทางการย้ายถิ่นนั้น จะกล่าวถึงในการย้ายถิ่นระดับจังหวัดของเขตปริมณฑลในหัวข้อต่อไป

ภาคกลาง

เป็นภาคที่มีการย้ายถิ่นลดลง คือ จากจำนวน 79,110 คน ในช่วงแรก ลดลงเป็น 72,654 คน ในช่วงที่ 2 เมื่อพิจารณากระแสการย้ายถิ่นในช่วงแรก พบว่ามีจำนวนกระแสการย้ายถิ่นจากภาคเหนือมายังภาคกลางสูงสุด คือ 25,174 คน ลำดับรองลงมาได้แก่ จากภาคตะวันออกเฉียงเหนือ (20,176 คน) กรุงเทพมหานคร (12,493 คน) ส่วนภาคที่เหลือนั้น มีจำนวนกระแสการย้ายถิ่นน้อยกว่า 10,000 คน โดยเฉพาะจากเขตปริมณฑลนั้นมีกระแสย้ายถิ่นเข้าสู่ภาคกลางเพียง 5,753 คน สำหรับกระแสการย้ายถิ่นในช่วงที่ 2 พบว่ากระแสย้ายถิ่นจากภาคอื่นเข้าสู่ภาคกลางมีจำนวนลดลง ยกเว้นจากกรุงเทพมหานครมีจำนวนเพิ่มเล็กน้อย คือ เพิ่มจาก 12,493 คนในช่วงแรก เป็น 13,756 คนในช่วงที่ 2

สำหรับการพิจารณาการย้ายถิ่นสุทธินั้น พบว่าภาคกลางเป็นภาคที่มีการย้ายถิ่นออกสุทธิทั้ง 2 ช่วง โดยในช่วงแรกมีการย้ายถิ่นออกสุทธิจากภาคกลางไปยังภาคอื่น ๆ จำนวน 96,340 คน โดยย้ายถิ่นออกสุทธิไปยังกรุงเทพมหานครมีจำนวนสูงสุด คือ 41,060 คน และในช่วงที่ 2 ภาคกลางยังคงมีการย้ายถิ่นออกสุทธิเช่นเดียวกับช่วงแรก แต่จำนวนผู้ย้ายถิ่นออกสุทธิได้ลดลงเหลือเพียง 52,751 คน โดยมีข้อน่าสังเกตว่าในขณะที่มีจำนวนผู้ย้ายถิ่นออกสุทธิจากภาคกลางไปยังภาคอื่น แต่ก็มี การย้ายถิ่นเข้าสู่สุทธิจากภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ถึง 4,245 คน

ภาคตะวันตก

เป็นภาคที่มีการย้ายถิ่นลดลง คือ จากจำนวน 75,827 คน ในช่วงแรก เป็น 71,523 คน ในช่วงที่ 2 เมื่อพิจารณากระแสการย้ายถิ่นในช่วงแรก พบว่ามีกระแสการย้ายถิ่นจากเขตปริมณฑลมายังภาคตะวันตกมีจำนวนสูงสุด คือ 22,199 คน ลำดับรองลงมาได้แก่จากภาคกลาง (13,328 คน) กรุงเทพมหานคร (11,740 คน) ส่วนภาคที่เหลือมีกระแสการย้ายถิ่นน้อยกว่า 10,000 คน สำหรับช่วงที่ 2 นั้น กระแสการย้ายถิ่นจากภาคตะวันออกเฉียงเหนือไปยังภาคตะวันตกมีจำนวนสูงสุดคือ 17,548 คน ลำดับรองลงมาได้แก่ จากกรุงเทพมหานคร (14,125 คน) และจากเขตปริมณฑล (11,809 คน) ส่วนภาคที่เหลือมีกระแสการย้ายถิ่นน้อยกว่า 10,000 คน

สำหรับการย้ายถิ่นสุทธินั้น ภาคตะวันตก เป็นภาคที่มีการย้ายถิ่นออกสุทธิทั้ง 2 ช่วง โดยในช่วงแรกมีการย้ายถิ่นออกสุทธิเท่ากับ 39,573 คน โดยย้ายถิ่นเข้าสู่สุทธิจากเขตปริมณฑลและภาคกลางเท่านั้น ขณะเดียวกันก็ย้ายถิ่นออกสุทธิจากภาคตะวันตกไปยังกรุงเทพมหานคร ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ภาคเหนือและภาคใต้ ส่วนในช่วงที่ 2 มีการย้ายถิ่นออกสุทธิ เช่นเดียวกับช่วงแรก แต่มีจำนวนน้อยกว่า โดยที่มีการย้ายถิ่นเข้าสู่สุทธิจากภาคตะวันออกเฉียงเหนือมากที่สุด รองลงมาได้แก่ภาคเหนือ และภาคกลาง ขณะเดียวกันมีการย้ายถิ่นออกสุทธิจากภาคตะวันตกไปยังเขตปริมณฑล กรุงเทพมหานคร ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ และภาคใต้

ภาคตะวันออก

เป็นภาคที่มีการย้ายถิ่นลดลง คือ จากจำนวน 122,751

คน ในช่วงแรก เป็น 108,480 คนในช่วงที่ 2 เมื่อพิจารณากระแสการย้ายถิ่นในช่วงแรก พบว่ามีกระแสการย้ายถิ่นจากภาคตะวันออกเฉียงเหนือมายังภาคตะวันออกมีจำนวนสูงสุด คือ 36,724 คน ลำดับรองลงมาได้แก่ กรุงเทพมหานคร (24,056 คน) เขตปริมณฑล (17,651 คน) ภาคเหนือ (15,418 คน) ภาคกลาง (14,065 คน) ส่วนจากภาคใต้นั้นมีเพียง 4,134 คน สำหรับช่วงที่ 2 นั้น กระแสการย้ายถิ่นจากภาคตะวันออกเฉียงเหนือมายังภาคตะวันออก ยังคงมีจำนวนสูงสุดและเพิ่มมากกว่าช่วงแรก คือ จำนวน 40,525 คน ลำดับรองลงมาได้แก่จากกรุงเทพมหานคร (19,964 คน) ภาคเหนือ (14,127 คน) ภาคกลาง (12,290 คน) ส่วนภาคที่เหลือมีกระแสการย้ายถิ่นน้อยกว่า 10,000 คน

สำหรับการย้ายถิ่นสุทธินั้น ภาคตะวันออกยังคงเป็นภาคที่มีการย้ายถิ่นเข้าสู่สุทธิทั้ง 2 ช่วงเวลา ในช่วงแรก ภาคตะวันออกมีการย้ายถิ่นเข้าสู่สุทธิจำนวน 31,261 คน โดยย้ายถิ่นเข้าสู่สุทธิจากภาคตะวันออกเฉียงเหนือจำนวนสูงสุดถึง 21,979 คน ลำดับรองลงมาได้แก่จากภาคกลาง เขตปริมณฑล ภาคตะวันตก ภาคเหนือ และภาคใต้ตามลำดับ และมีการย้ายถิ่นออกสุทธิจากภาคกลางเพียงพื้นที่เดียวไปยังกรุงเทพมหานคร จำนวน 19,934 คน สำหรับในช่วงที่ 2 นั้น แม้จำนวนผู้ย้ายถิ่นของภาคตะวันออกยังคงเป็นการย้ายถิ่นเข้าสู่สุทธิอยู่ แต่จำนวนได้ลดลงเหลือเพียง 26,761 คนเท่านั้น ส่วนมากเป็นการย้ายถิ่นเข้าสู่สุทธิจากภาคตะวันออกเฉียงเหนือจำนวนสูงสุดถึง 27,407 คน ซึ่งมากกว่าในช่วงแรก และมีการย้ายออกสุทธิจากภาคตะวันออก เข้ากรุงเทพมหานครเพียงภาคเดียว มีจำนวน 15,296 คน

ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

เป็นภาคที่มีการย้ายถิ่นลดลง คือ จากจำนวน 131,464 คน ในช่วงแรก เหลือเพียง 86,349 คนในช่วงที่ 2 เมื่อพิจารณากระแสการย้ายถิ่นในช่วงแรก พบว่า มีกระแสการย้ายถิ่นจากภาคเหนือมายังภาคตะวันออกเฉียงเหนือจำนวนสูงสุดคือ จำนวน 33,391 คน ลำดับรองลงมาได้แก่ จากกรุงเทพมหานคร (31,819 คน) ภาคกลาง (30,639 คน) ภาคตะวันออก (14,745 คน) ส่วนภาคที่เหลือนั้นมีการย้ายถิ่นน้อยกว่า 10,000 คน สำหรับกระแสการย้ายถิ่นในช่วงที่ 2 นั้น กรุงเทพมหานครเป็นจังหวัดที่มีการย้ายเข้าภาคตะวันออกเฉียงเหนือสูงสุดจำนวน 23,729 คน ลำดับรองลงมาได้แก่จากภาคเหนือ (20,164 คน)

ภาคกลาง (14,346 คน) ภาคตะวันออก (13,118 คน) ส่วนภาคที่เหลือมีกระแสด การย้ายถิ่นน้อยกว่า 10,000 คน

สำหรับการย้ายถิ่นสุทธินั้น ภาคตะวันออกเฉียงเหนือเป็น ภาคที่มีการย้ายถิ่นออกสุทธิทั้ง 2 ช่วง โดยช่วงแรกภาคตะวันออกเฉียงเหนือมีการ ย้ายถิ่นออกสุทธิจำนวน 98,217 คน เป็นการย้ายถิ่นเข้าสู่สุทธิจากภาคกลางจำนวน 10,463 คนและภาคตะวันตก 2,119 คน สำหรับช่วงที่ 2 นั้น ยังมีการย้ายถิ่น ออกสุทธิจากภาคตะวันออกเฉียงเหนืออยู่ และเพิ่มจำนวนมากขึ้นเป็น 208,558 คน โดยกระจายจำนวนไปยังภาคอื่น ๆ ทุกภาค และกรุงเทพมหานครยังเป็นพื้นที่เป่า หมายหลักของผู้ย้ายถิ่นจากภาคนี้ คือมีการย้ายถิ่นเข้าสู่สุทธิเข้าไปยังกรุงเทพมหานคร จำนวนมากถึง 108,090 คน เปรียบเทียบกับลำดับที่ 2 ซึ่งได้แก่การย้ายถิ่นเข้า สุทธิไปยังภาคตะวันออกเพียงจำนวน 27,407 คน

ภาคเหนือ

เป็นภาคที่มีการย้ายถิ่นลดลง คือ จากจำนวน 154,666 คน ในช่วงแรก เหลือเพียงจำนวน 117,082 คน ในช่วงที่ 2 เมื่อพิจารณากระแส การย้ายถิ่นในช่วงแรกพบว่า มีกระแสการย้ายถิ่นจากภาคตะวันออกเฉียงเหนือมายัง ภาคเหนือ จำนวนสูงสุด คือ 56,016 คน ลำดับรองลงมาได้แก่ จากภาคกลาง (48,274 คน) กรุงเทพมหานคร (20,136 คน) ภาคตะวันตก (11,389 คน) ส่วนภาคที่เหลือ กระแสการย้ายถิ่นน้อยกว่า 10,000 คน สำหรับกระแสการย้ายถิ่น ในช่วงที่ 2 นั้น กระแสการย้ายจากภาคตะวันออกเฉียงเหนือ แม้จะมีจำนวนลดลง แต่ก็ยังมีจำนวนสูงสุด คือจำนวน 45,630 คน ลำดับรองลงมาได้แก่ จากภาคกลาง และกรุงเทพมหานคร ซึ่งมีจำนวนใกล้เคียงกัน คือ 24,725 คน และ 24,373 คน ตามลำดับ ส่วนภาคที่เหลือมีกระแสการย้ายถิ่นน้อยกว่า 10,000 คน

สำหรับการย้ายถิ่นสุทธินั้น ในช่วงแรก ภาคเหนือมีการ ย้ายถิ่นเข้าสู่สุทธิจากภาคอื่น ๆ จำนวน 12,255 คน โดยมีการย้ายถิ่นเข้าสู่สุทธิจาก ภาคกลาง จำนวนสูงสุดถึง 23,100 คน นอกจากนั้นมีการย้ายถิ่นเข้าสู่สุทธิจากภาค ตะวันออกเฉียงเหนือ (22,625 คน) และภาคตะวันตก (1,562 คน) สำหรับการ ย้ายถิ่นของภาคเหนือในช่วงที่ 2 นั้น ภาคเหนือมีการย้ายถิ่นออกสุทธิไปภาคอื่น จำนวน 17,433 คน โดยมีการย้ายถิ่นออกสุทธิไปยังกรุงเทพมหานคร จำนวนสูงสุด ถึง 23,522 คน นอกจากนั้นยังมีการย้ายถิ่นออกสุทธิไปยังเขตปริมณฑล (9,293

คน) ภาคตะวันออก (7,528 คน) ภาคใต้ (3,755 คน) และภาคตะวันตก (1,625 คน) ส่วนการย้ายถิ่นเข้าสู่ภูมิภาคเหนืออื่น มีการย้ายถิ่นเข้าสู่ภูมิภาคตะวันออกเฉียงเหนือจำนวนสูงสุด 25,466 คน นอกจากนั้นยังมีการย้ายถิ่นเข้าสู่ภูมิภาคกลางอีก 2,824 คน

ภาคใต้

เป็นภาคที่มีการย้ายถิ่นเพิ่มขึ้น คือ จากจำนวน 55,211 คน ในช่วงแรกเป็นจำนวน 59,241 คนในช่วงที่ 2 เมื่อพิจารณากระแสการย้ายถิ่นในช่วงแรกพบว่า มีกระแสการย้ายถิ่นจากภาคตะวันออกเฉียงเหนือมายังภาคใต้จำนวนสูงสุด คือ จำนวน 14,546 คน ลำดับรองลงมาได้แก่จากภาคตะวันตก (13,400 คน) กรุงเทพมหานคร (12,065 คน) ส่วนภาคที่เหลือนั้นมีจำนวนน้อยกว่า 10,000 คน สำหรับช่วงที่ 2 นั้น กระแสการย้ายถิ่นจากกรุงเทพมหานครมายังภาคใต้มีจำนวนสูงสุด คือ 15,546 คน ลำดับรองลงมาได้แก่ จากภาคตะวันออกเฉียงเหนือ (13,731 คน) ภาคตะวันตก (11,420 คน) ส่วนภาคอื่น ๆ มีจำนวนน้อยกว่า 10,000 คน

สำหรับการย้ายถิ่นสู่ถิ่นนั้น ภาคใต้ เป็นภาคที่มีการย้ายถิ่นออกสู่ถิ่นทั้ง 2 ช่วง โดยในช่วงแรกภาคใต้มีการย้ายถิ่นออกสู่ถิ่นจำนวน 10,250 คน โดยย้ายถิ่นออกสู่ถิ่นไปยังกรุงเทพมหานครเป็นจำนวนสูงสุด 23,570 คน ไปยังภาคตะวันออกอีกเล็กน้อย คือ 666 คน นอกจากนั้น ยังมีการย้ายถิ่นเข้าสู่ภูมิภาคอื่น ได้แก่ ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ (7,841คน) ภาคตะวันตก (5,327 คน) ภาคกลาง (604 คน) และภาคเหนือ (175 คน) ส่วนในช่วงที่ 2 นั้น ภาคใต้ยังคงมีการย้ายถิ่นออกสู่ถิ่นเหมือนช่วงแรกเพียงแต่จำนวนลดลงเหลือเพียง 8,030 คน โดยเป็นการย้ายถิ่นออกสู่ถิ่นไปยังกรุงเทพมหานคร (21,432 คน) เขตปริมณฑล (2,939 คน) และภาคตะวันออก (1,686 คน) ในขณะเดียวกันก็มีการย้ายถิ่นเข้าสู่ภูมิภาคอื่นเข้าสู่ภาคใต้ ได้แก่ ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ (8,772 คน) ภาคตะวันตก (4,760 คน) ภาคเหนือ (3,755 คน) และภาคกลาง (740 คน)

จากรูปแบบการย้ายถิ่นของผู้ย้ายถิ่นของประเทศไทยในระดับภาคในช่วงแรกปี พ.ศ. 2508-2513 ได้แสดงให้เห็นถึงอิทธิพลและความสำคัญของบทบาทของพื้นที่ที่เป็นที่ตั้งของกรุงเทพมหานครและเขตปริมณฑลอย่างชัดเจน จากข้อมูลที่ได้กล่าวถึงแล้ว แม้ว่ากรุงเทพมหานครจะมีจำนวนผู้ย้ายถิ่นเข้าสู่ภูมิภาคลดลงก็ตาม

แต่ก็เป็นจำนวนน้อยมากคือ ในช่วง 15 ปีมีการย้ายเข้าสู่ชิลดลงเพียง 8,146 คน เท่านั้น แต่ในขณะเดียวกันพื้นที่เขตปริมณฑลมีการย้ายถิ่นเข้าสู่สุทธิเพิ่มขึ้นถึง 93,557 คน ซึ่งในช่วงเวลาดังกล่าว ภาคอื่นที่เหลือเกือบทั้งหมดมีการย้ายถิ่นสุทธิเป็นลบหรือสูญเสียประชากรให้แก่ภาคอื่นไป และขณะเดียวกันทิศทางการย้ายถิ่นจากภาคต่าง ๆ เริ่มเบี่ยงเบนเข้าสู่เขตปริมณฑลมากขึ้น โดยเฉพาะจากกรุงเทพมหานครเองในช่วงที่ 2 คือปี พ.ศ. 2518-2523 ก็เริ่มมีการย้ายออกและเข้าไปสู่เขตปริมณฑลในบริเวณใกล้เคียง คือในพื้นที่จังหวัดนนทบุรี และจังหวัดสมุทรปราการในช่วงแรกและพื้นที่เขตจังหวัดปทุมธานี ในช่วงที่ 2 ซึ่งคาดว่าเป็นการขยายตัว หรือการย้ายถิ่นไปยังแหล่งที่พักอาศัยและแหล่งงานในบริเวณพื้นที่ดังกล่าว ซึ่งในรายละเอียดจะได้กล่าวถึงเมื่อได้วิเคราะห์สภาพ และลักษณะด้านโครงสร้างสื่อสาร การคมนาคม และสภาพด้านเศรษฐกิจในหัวข้อ 4.2 และข้อ 4.3

2) ลักษณะการย้ายถิ่นในเขตปริมณฑลและกรุงเทพมหานคร

การย้ายถิ่นในระดับจังหวัดของพื้นที่เขตปริมณฑลและกรุงเทพมหานคร ยังคงต้องใช้ข้อมูลจากสำมะโนประชากรและเคหะของสำนักงานสถิติแห่งชาติ เช่นเดียวกับข้อมูลในระดับภาค สำหรับผลของการวิเคราะห์การย้ายถิ่นระหว่างจังหวัดในเขตปริมณฑลและกรุงเทพมหานครในแต่ละจังหวัด มีดังนี้ (ตารางที่ 4.4 4.5 4.6 และ ตารางที่ 4.7)

จังหวัดสมุทรปราการ

เป็นจังหวัดที่มีการย้ายถิ่นเข้าสู่จากจังหวัดอื่นในเขตปริมณฑลและกรุงเทพมหานคร ทั้ง 2 ช่วงเวลา โดยในช่วงแรกมีการย้ายเข้าสู่สุทธิเท่ากับ 15,123 คน ส่วนใหญ่จะย้ายมาจากกรุงเทพมหานครถึง 12,311 คน ส่วนจังหวัดในเขตปริมณฑลจะมีการย้ายเข้าจากจังหวัดนครปฐม ปทุมธานี นนทบุรี และจังหวัดสมุทรสาครตามลำดับ อย่างไรก็ตาม ในช่วงระยะที่ 2 แม้จำนวนการย้ายเข้าสู่สุทธิรวมจะสูงกว่าในช่วงแรกถึง 3,978 คน แต่เมื่อพิจารณาในรายละเอียดระดับจังหวัด ก็พบว่ายังมีการย้ายเข้าสู่จากจังหวัดต่าง ๆ อยู่ ยกเว้นจังหวัดปทุมธานี ซึ่งมีการย้ายถิ่นสุทธิออก อย่างไรก็ตามมีข้อน่าสังเกตว่า ใน 2 ช่วงเวลาดังกล่าวการย้ายเข้าสู่สุทธิจากกรุงเทพมหานครมีจำนวนเพิ่มสูงขึ้นถึง 5,901 คน ในขณะที่จำนวนการย้ายเข้าสู่สุทธิจากจังหวัดอื่นมีจำนวนลดลง และบางส่วนได้ย้ายออกสุทธิไปจังหวัดปทุมธานี

ตารางที่ 4.4 การย้ายถิ่นระหว่างจังหวัดในช่วง 5 ปี ก่อนสามะโน
แยกตามจังหวัดที่อยู่ปัจจุบันและจังหวัดที่อยู่ก่อนย้าย

จังหวัดที่อยู่ก่อนย้าย	จังหวัดที่อยู่ปัจจุบัน							รวม เขตปริ มณฑล-กทม.
	สมุทรปราการ	ปทุมธานี	นนทบุรี	นครปฐม	สมุทรสาคร	กทม.	รวม เขต ปริมณฑล	
<u>ปี พ.ศ.2508-2513</u>								
สมุทรปราการ	-	267	370	173	262	11,130	1,072	12,202
ปทุมธานี	1,004	-	1,537	285	117	11,769	2,943	14,712
นนทบุรี	994	1,135	-	504	143	10,330	2,776	13,106
นครปฐม	1,139	472	1,030	-	1,211	16,720	3,852	20,572
สมุทรสาคร	747	274	278	756	-	7,877	2,055	9,932
กทม.	23,441	6,073	16,671	4,508	2,329	-	53,022	53,022
รวม เขตปริมณฑล	3,884	2,148	3,215	1,718	1,733	57,826	12,698	
รวม เขตปริมณฑลและ กทม.	27,325	8,221	19,886	6,226	4,062	57,826		123,546
<u>ปี พ.ศ.2518-2523</u>								
สมุทรปราการ	-	647	590	154	534	9,428	1,925	11,353
ปทุมธานี	534	-	1,478	363	92	6,603	2,467	9,070
นนทบุรี	794	1,287	-	478	95	9,451	2,854	12,105
นครปฐม	875	352	825	-	1,050	10,717	3,102	13,819
สมุทรสาคร	611	151	256	931	-	4,651	1,949	6,600
กทม.	27,640	13,022	25,909	6,123	3,131	-	75,825	75,825
รวม เขตปริมณฑล	2,814	2,437	3,149	1,926	1,771	40,850	12,097	
รวม เขตปริมณฑลและ กทม.	30,454	15,459	29,058	8,049	4,902	40,850		128,772

ที่มา : สามะโนประชากรและเคหะ พ.ศ. 2513 และ พ.ศ. 2523

สำนักงานสถิติแห่งชาติ สำนักนายกรัฐมนตร

ตารางที่ 4.5 การย้ายถิ่นสุทธิระหว่างจังหวัดในช่วง 5 ปี ก่อนสามะโน
แยกตามจังหวัดที่อยู่ปัจจุบันและจังหวัดที่อยู่ก่อนย้าย

จังหวัดที่อยู่ก่อน เข้า	จังหวัดที่อยู่ปัจจุบัน							
	สมุทรปราการ	ปทุมธานี	นนทบุรี	นครปฐม	สมุทรสาคร	กทม.	รวม เขต ปริมณฑล	รวม เขตปรี- มณฑล-กทม.
<u>ปี พ.ศ. 2508-2513</u>								
สมุทรปราการ	-	-737	-624	-966	-485	-12,311	-2,812	-15,123
ปทุมธานี	+ 737	-	+402	-187	-157	+ 5,696	+795	+6,491
นนทบุรี	+ 624	-402	-	-526	-135	-6,341	-439	-6,780
นครปฐม	+ 966	+187	+526	-	+455	+12,212	+2,134	+14,346
สมุทรสาคร	+ 485	+157	+135	-455	-	+5,548	+ 322	+5,870
กทม.	+12,311	-5,696	+6,341	-12,212	-5,548	-	-4,804	-4,804
รวม เขตปริมณฑล	+2,812	-795	+ 439	-2,134	-322	+4,804	+3,251	-
รวม เขตปริมณฑลและ กทม.	+15,123	-6,491	+6,780	-14,346	-5,870	+4,804	-	+26,707
<u>ปี พ.ศ. 2518-2523</u>								
สมุทรปราการ	-	+113	-204	-721	-77	-18,212	-889	-19,101
ปทุมธานี	-113	-	+191	+ 11	-59	-6,419	+30	-6,389
นนทบุรี	+204	-191	-	-347	-161	-16,458	-495	-16,953
นครปฐม	+721	-11	+347	-	+119	+4,594	+1,176	+ 5,770
สมุทรสาคร	+77	+59	+161	-119	-	+1,520	+178	+ 1,698
กทม.	+18,212	+6,419	+16,458	-4,594	-1,520	-	+34,975	+34,975
รวม เขตปริมณฑล	+889	-30	+495	-1,176	-178	-34,975	+ 1,384	-
รวม เขตปริมณฑลและ กทม.	+19,101	+6,389	+16,953	-5,770	-1,698	-34,975	-	+42,443

ที่มา : สามะโนประชากรและเคหะ พ.ศ. 2513 และ พ.ศ. 2523
สำนักงานสถิติแห่งชาติ สำนักนายกรัฐมนตร

ตารางที่ 4.6 เหตุผลของการย้ายถิ่นของผู้ย้ายถิ่นที่พระราชอาณาจักรจำแนกตามเพศ และ เหตุผลของการย้ายถิ่นเข้าสู่ภาคมณฑล*
จำแนกตามจังหวัดที่อยู่ปัจจุบันและเพศช่วง พ.ศ. 2518-2523 (ร้อยละ)

เหตุผลและ เพศ	ภาคมณฑล*							ที่วราช - อาณาจักร
	กรุงเทพ ฯ	นครปฐม	นนทบุรี	ปทุมธานี	สมุทรปราการ	สมุทรสาคร	รวม	
ชาย								
ทำงานทำ	41.7	30.1	15.3	32.1	40.8	42.7	37.7	29.9
ได้งานทำ เปลี่ยนงาน	5.7	1.7	2.7	5.8	8.6	3.5	5.5	4.2
ย้ายตามตำแหน่งหน้าที่	7.3	7.8	6.7	8.0	3.6	9.8	6.9	13.1
ย้ายเนื่องจากงาน	0.4	1.2	1.2	2.0	1.0	1.9	0.7	1.0
ศึกษา	20.5	16.4	7.1	3.5	5.8	4.0	15.8	8.2
ติดตามญาติ	11.0	20.6	26.6	19.8	23.9	22.5	15.4	22.0
เปลี่ยนสถานภาพสมรส	1.3	4.1	3.2	3.7	2.5	3.1	2.0	6.5
กลับบ้าน	0.4	3.5	0.7	1.8	2.0	1.0	0.9	2.9
ย้ายบ้าน	1.5	1.5	11.6	7.3	7.4	3.6	3.6	1.5
บวช	1.0	1.4	1.1	0.9	0.6	1.4	1.0	1.7
อื่น ๆ	9.3	11.8	23.7	15.1	3.8	6.4	10.5	9.0
รวม	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0
(จำนวน)	(159,946)	(12,549)	(25,032)	(15,537)	(29,447)	(5,863)	(248,374)	(889,277)

(ต่อ) ตารางที่ 4.6 เหตุผลของการย้ายถิ่นของผู้ย้ายถิ่นที่พระราชอาณาจักรจำแนกตามเพศ และเหตุผลของการย้ายถิ่นเข้าสู่ภาคมณฑล*
จำแนกตามจังหวัดที่อยู่ปัจจุบันและเพศช่วง พ.ศ. 2518-2523 (ร้อยละ)

	ภาคมณฑล*							ทั่วราชอาณาจักร
	กรุงเทพฯ	นครปฐม	นนทบุรี	ปทุมธานี	สมุทรปราการ	สมุทรสาคร	รวม	
หญิง								
ทำงานทำ	43.6	37.5	15.4	36.4	28.1	43.3	38.9	26.1
ได้งานทำ เปลี่ยนงาน	5.2	1.6	2.5	3.9	8.0	2.4	5.0	3.5
ย้ายตามตำแหน่งหน้าที่	2.1	2.7	2.7	1.9	1.0	2.4	2.0	2.7
ย้ายเนื่องจากงาน	0.5	1.4	0.8	1.8	0.8	1.2	0.7	0.8
ศึกษา	17.0	3.2	6.5	2.2	3.3	2.9	12.8	7.1
ติดตามญาติ	25.5	39.0	54.0	39.8	48.3	38.0	32.1	47.9
เปลี่ยนสถานภาพสมรส	3.9	9.2	5.7	4.7	4.4	8.3	4.5	6.9
กลับบ้าน	0.3	3.7	0.7	2.2	1.4	0.8	0.7	3.0
ย้ายบ้าน	1.0	1.4	6.2	4.3	3.6	0.5	1.9	0.9
บวช	0.1	0.3	0.2	0.1	0.2	0	0.1	0.2
อื่น ๆ	0.8	0.1	5.4	2.7	0.9	0.1	1.3	0.8
รวม	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0
(จำนวน)	(178,602)	(11,376)	(21,443)	(15,311)	(29,427)	(6,008)	(262,267)	(757,658)

ที่มา : เพ็ญพร อีระสวัสดิ์., "การย้ายถิ่นของประชากรภาคมณฑล". วารสารประชากรศาสตร์ : ปีที่ 1 ฉบับที่ 2 เดือนมีนาคม 2529., หน้า 58-59
หมายเหตุ : คำนวณจากตัวเลขที่ไม่รวมการย้ายถิ่นที่ไม่ทราบเหตุผลของการย้ายถิ่น

* เป็นชื่อเดียวกับพื้นที่กรุงเทพมหานครและปริมณฑล

ตารางที่ 4.7 จำนวนร้อยละของผู้ย้ายถิ่น* จากถิ่นที่เกิดในช่วง 5 ปี ก่อนสำมะโน แยกตาม จังหวัดในพื้นที่เขตปริมณฑลและกรุงเทพมหานคร

พื้นที่/จังหวัด	ผู้อยู่อาศัยในจังหวัดที่เกิด (ร้อยละ)	ผู้อยู่อาศัยในจังหวัดที่เกิด (ร้อยละ)
ปี พ.ศ. 2518-2523		
สมุทรปราการ	61.61	38.39
ปทุมธานี	75.69	24.31
นนทบุรี	62.57	37.43
นครปฐม	88.28	11.72
สมุทรสาคร	86.27	13.73
เขตปริมณฑล	74.41	25.59
กรุงเทพมหานคร	71.65	28.35

ที่มา : สำมะโนประชากรและเคหะ พ.ศ. 2523 สำนักงานสถิติแห่งชาติ
สำนักนายกรัฐมนตรื

หมายเหตุ : * ไม่รวมผู้อาศัยที่ไม่ทราบจังหวัดที่เกิด เกิดต่างประเทศและไม่ทราบ
สถานที่เกิด

เมื่อพิจารณารูปแบบการย้ายถิ่นจากที่เกิด (Life-time Migrations) ของจังหวัดสมุทรปราการ พบว่า จำนวนประชากรถึงร้อยละ 38.39 เป็นผู้ย้ายถิ่นเข้ามา สำหรับเหตุผลของการย้ายถิ่นนั้น ผู้ย้ายถิ่นเพศชายย้ายถิ่นเพื่อหางานทำถึงร้อยละ 40.80 ในขณะที่ผู้ย้ายถิ่นเพศหญิงย้ายถิ่นเพื่อติดตามญาติ (ร้อยละ 48.30) อย่างไรก็ตาม เหตุผลการย้ายเข้าเพื่อหางานทำก็ยังมีจำนวนสูง (ร้อยละ 28.10) ซึ่งแสดงให้เห็นว่าจังหวัดสมุทรปราการมีความสำคัญต่อผู้ย้ายถิ่น ในฐานะที่เป็นแหล่งรองรับการจ้างงานที่สำคัญมากแหล่งหนึ่งของพื้นที่ เขตปริมณฑล

จังหวัดปทุมธานี

ในช่วงแรกจังหวัดปทุมธานีได้มีการย้ายถิ่นสุทธิออกถึง 6,491 คน โดยมิทิศทางไปกรุงเทพมหานคร จำนวน 5,696 คน สมุทรปราการ 737 คน นนทบุรี 402 คน อย่างไรก็ตามได้มีการย้ายถิ่นเข้าสู่จากจังหวัดนครปฐมและจังหวัดสมุทรสาคร แต่ก็ยังมีจำนวนน้อยมาก

อย่างไรก็ตาม ในช่วงที่ 2 สถานการณ์การย้ายถิ่นของจังหวัดปทุมธานีได้เปลี่ยนแปลงไปอย่างมาก กล่าวคือ จังหวัดปทุมธานีได้มีการอพยพย้ายถิ่นเข้าสู่ถึง 6,389 คน โดยมาจากกรุงเทพมหานคร 6,419 คน สมุทรปราการ 113 คน และสมุทรสาคร 59 คน

เมื่อพิจารณารูปแบบการย้ายถิ่นจากที่เกิดของจังหวัดปทุมธานี พบว่ามีจำนวนประชากรเพียงร้อยละ 24.31 เป็นผู้ที่ย้ายถิ่นเข้ามา สำหรับเหตุผลของการย้ายถิ่นนั้น ผู้ย้ายถิ่นเพศชายย้ายถิ่นเพื่อหางานทำมีจำนวนสูงสุดถึงร้อยละ 32.10 ในขณะที่ผู้ย้ายถิ่นหญิงเพื่อติดตามญาติและหางานทำ (ร้อยละ 39.80 และ 36.40 ตามลำดับ)

จังหวัดนนทบุรี

เป็นจังหวัดที่มีการย้ายถิ่นเข้าสู่จากจังหวัดอื่นในเขตปริมณฑลและกรุงเทพมหานครทั้ง 2 ช่วงเวลา โดยในช่วงแรกเท่ากับ 6,780 คน ส่วนใหญ่ย้ายเข้าสู่จากกรุงเทพมหานคร จำนวน 6,341 คน และนครปฐม ปทุมธานี และจังหวัดสมุทรสาคร รวมกันอีกจำนวน 1,063 คน อย่างไรก็ตาม ก็มีการย้ายสุทธิออกจากจังหวัดนนทบุรีไปยังจังหวัดสมุทรปราการ 624 คน

อย่างไรก็ตาม เมื่อพิจารณาการย้ายถิ่นในระยะเวลาช่วงที่ 2 แล้วก็พบว่าจังหวัดนนทบุรียังคงมีผู้ย้ายถิ่นเข้าสู่สุทธิอยู่และได้เพิ่มจำนวนขึ้นสูงมาก คือเพิ่มเป็น 16,593 คน และส่วนใหญ่อีกยังคงย้ายเข้าสู่จากกรุงเทพมหานครอยู่เช่นเดิม คือจำนวน 16,458 คน ในขณะที่การย้ายถิ่นเข้าสู่จากจังหวัดในปริมณฑล คือจังหวัดนครปฐม สมุทรสาคร ปทุมธานี เพิ่มไม่มากนัก และยังมีมีการย้ายถิ่นออกสุทธิไปยังจังหวัดสมุทรการอีก 204 คน

เมื่อพิจารณารูปแบบการย้ายถิ่นจากที่เกิดของจังหวัดนนทบุรี พบว่าจำนวนประชากรถึงร้อยละ 37.43 เป็นผู้ย้ายถิ่นเข้ามา และเมื่อพิจารณาถึงด้านเหตุผลของการย้ายถิ่นแล้วพบว่า ผู้ย้ายถิ่นเพศชายย้ายถิ่นเพื่อติดตามญาติสูงสุดถึงร้อยละ 26.60 แต่มีข้อน่าสังเกตว่า จังหวัดนี้มีผู้ย้ายถิ่นเพศชาย ถึงร้อยละ 23.70 ที่ไม่ได้ระบุเหตุผลในการย้ายถิ่น ทั้งนี้ น่าจะเนื่องจากจังหวัดนนทบุรีเป็นที่ตั้งของเรือนจำกลางบางขวาง ซึ่งนักโทษส่วนใหญ่เป็นชาย* (เพ็ญพร ชีระสวัสดิ์ 2529 : 60) สำหรับเพศหญิงนั้นมีจำนวนผู้ย้ายถิ่นเกินครึ่ง (ร้อยละ 54.0) ย้ายเพื่อติดตามญาติ

จังหวัดนครปฐม

เป็นจังหวัดที่มีการย้ายถิ่นออกสุทธิทั้ง 2 ช่วงเวลา โดยในช่วงแรกมีการย้ายออกสุทธิถึง 14,346 คน โดยย้ายไปกรุงเทพมหานครจำนวนสูงสุดถึง 12,212 คน และย้ายไปยังจังหวัดที่เหลือในเขตปริมณฑล คือ จังหวัดสมุทรปราการ 966 คน นนทบุรี 526 คน สมุทรสาคร 455 คน และจังหวัดปทุมธานี 187 คน

อย่างไรก็ตาม สถานการณ์การย้ายถิ่นของจังหวัดก็เริ่มดีขึ้นในช่วงระยะที่ 2 เพราะจำนวนผู้ย้ายถิ่นออกสุทธิลดลงเมื่อเปรียบเทียบกับช่วงแรก คือมีจำนวนผู้ย้ายถิ่นออกสุทธิเพียง 5,770 คนเท่านั้น โดยย้ายถิ่นออกสุทธิไปกรุงเทพมหานครลดลงเหลือเพียง 4,594 คน และสมุทรปราการ 721 คน นนทบุรี 347 คน และสมุทรสาคร 119 คน

เมื่อพิจารณารูปแบบการย้ายถิ่นจากที่เกิดของจังหวัดนครปฐม พบว่า จำนวนประชากรเพียงร้อยละ 11.72 เป็นผู้ย้ายถิ่นเข้ามา และเมื่อพิจารณาเหตุผลของการย้ายถิ่นพบว่าผู้ย้ายถิ่นเพื่อหางานทำสูงถึงร้อยละ 30.10 และมีข้อน่าสังเกตว่าผู้ย้ายถิ่นเพศชายถึงร้อยละ 16.40 ให้เหตุผลว่าย้ายถิ่นเพื่อการศึกษา ทั้งนี้เนื่องจากจังหวัดนครปฐมมีสถานศึกษาที่เปิดรับเฉพาะนักเรียน และนักศึกษาเพศชายเข้าฝึก

* ตามเกณฑ์ของสำมะโนประชากรและเคหะ พ.ศ. 2523 ถือว่านักโทษที่มีสถานที่อยู่ปกติในจังหวัดหนึ่ง และเข้ารับการจองจำในเรือนจำในจังหวัดอื่นในช่วง 5 ปีก่อนสำมะโนดังกล่าว เป็นผู้ย้ายถิ่นเข้าสู่จังหวัดที่เรือนจำนั้นตั้งอยู่

ประจำในโรงเรียนหลายแห่ง* (เพ็ญพร วีระสวัสดิ์ 2529 : 58) สำหรับเพศหญิง นั้น มีจำนวนผู้ย้ายถิ่นที่ให้เหตุผลว่าติดตามญาติและเพื่อหางานทำมีจำนวนใกล้เคียงกัน (ร้อยละ 39.00 และ 37.50 ตามลำดับ)

จังหวัดสมุทรสาคร

เป็นจังหวัดที่มีการย้ายถิ่นออกสุทธิทั้ง 2 ช่วงเวลาเหมือนจังหวัดนครปฐม คือ ในช่วงแรกได้มีการย้ายถิ่นออกสุทธิถึง 5,870 คน และก็ยังคงย้ายเข้ากรุงเทพมหานครสูงสุด คือ 5,548 คน สมุทรปราการ 485 คน สำหรับปทุมธานีและนนทบุรี เพียงร้อยละคน อย่างไรก็ตาม ปรากฏว่ามีการย้ายถิ่นเข้าสุทธิจากจังหวัดนครปฐม ถึง 455 คน

ในช่วงที่ 2 สถานการณ์การย้ายถิ่นของจังหวัดสมุทรสาครมีสภาพดีขึ้น มีจำนวนผู้ย้ายถิ่นออกลดน้อยลง คือ ย้ายถิ่นออกสุทธิเพียง 1,698 คน และยังคงย้ายเข้าสุทธิไปยังกรุงเทพมหานครสูงสุดคือ 1,520 คน นนทบุรี 161 คน สมุทรปราการ 77 คน ปทุมธานี 59 คน และยังคงมีการย้ายเข้าสุทธิจากจังหวัดนครปฐมจำนวน 119 คน

เมื่อพิจารณารูปแบบการย้ายถิ่นจากที่เกิดของจังหวัดสมุทรสาคร พบว่าจำนวนประชากรถึงร้อยละ 13.73 เป็นผู้ที่ย้ายถิ่นเข้ามา และเมื่อพิจารณาเหตุผลของการย้ายถิ่น พบว่า ผู้ย้ายถิ่นทั้งเพศชายและเพศหญิงย้ายถิ่นเพื่อหางานทำสูงถึงร้อยละ 42.70 ของจำนวนผู้ย้ายถิ่นเพศชาย และร้อยละ 43.30 ของจำนวนผู้ย้ายถิ่นเพศหญิง

* ตามเกณฑ์ของสำมะโนประชากรและเคหะ พ.ศ. 2523 ถือว่านักเรียนหรือนักศึกษาที่มีสถานที่อยู่ปกติในจังหวัดหนึ่งและเข้ารับการศึกษานในจังหวัดอื่น โดยอาศัยอยู่ประจำที่สถานศึกษานั้นในช่วง 5 ปีก่อนสำมะโนดังกล่าว เป็นผู้ย้ายถิ่นเข้าสู่จังหวัดที่สถานศึกษานั้นตั้งอยู่

เนื่องจากกรุงเทพมหานครเป็นทั้งจุดเริ่มต้นและจุดหมายปลายทางที่สำคัญของการย้ายถิ่น (สำนักงานสถิติแห่งชาติ 2523 : 13) เมื่อวัดการติดต่อระหว่างภาคด้วยกระแสการย้ายถิ่นปรากฏว่า กรุงเทพมหานครและภาคกลางมีกระแสการย้ายถิ่นที่ใหญ่ที่สุด (สำนักงานสถิติแห่งชาติ 2523 : 27) ประเด็นดังกล่าวมีความสำคัญอย่างยิ่งต่อพื้นที่เขตปริมณฑลซึ่งมีอาณาเขตติดต่อกับกรุงเทพมหานคร

เมื่อพิจารณาการย้ายถิ่นของกรุงเทพมหานครที่สัมพันธ์กับพื้นที่ 5 จังหวัดในเขตปริมณฑลโดยรอบใน 2 ช่วงระยะเวลา สามารถสรุปได้ว่า

ในช่วงแรกคือ ปี พ.ศ. 2508-2513 กรุงเทพมหานครมีการย้ายเข้าสุทธิจำนวน 4,804 คน จากนครปฐมมีจำนวนสูงสุด เท่ากับ 12,212 คน ปทุมธานี 5,696 คน สมุทรสาคร 5,548 คน จังหวัดนอกจากนี้มีการย้ายถิ่นออกสุทธิ คือสมุทรปราการ 12,311 คน และจังหวัดนนทบุรี 6,341 คน

ในระยะเวลาช่วงที่ 2 คือ ปี พ.ศ. 2518-2523 พบว่าสถานการณ์การย้ายถิ่นได้เปลี่ยนแปลงไปเป็นอันมาก กล่าวคือความสัมพันธ์ระหว่างกรุงเทพมหานครและ 5 จังหวัดในเขตปริมณฑล ได้เปลี่ยนแปลงเป็นการย้ายถิ่นออกสุทธิจากกรุงเทพมหานครไปยังจังหวัดในเขตปริมณฑลถึง 34,975 คน โดยไปยังจังหวัดสมุทรปราการ 18,212 คน นนทบุรี 16,458 คน และปทุมธานี 6,419 คน อย่างไรก็ตาม กรุงเทพมหานครก็ยังมี การย้ายถิ่นเข้าสุทธิจากจังหวัดนครปฐม 4,594 คน และจังหวัดสมุทรสาคร 1,520 คน

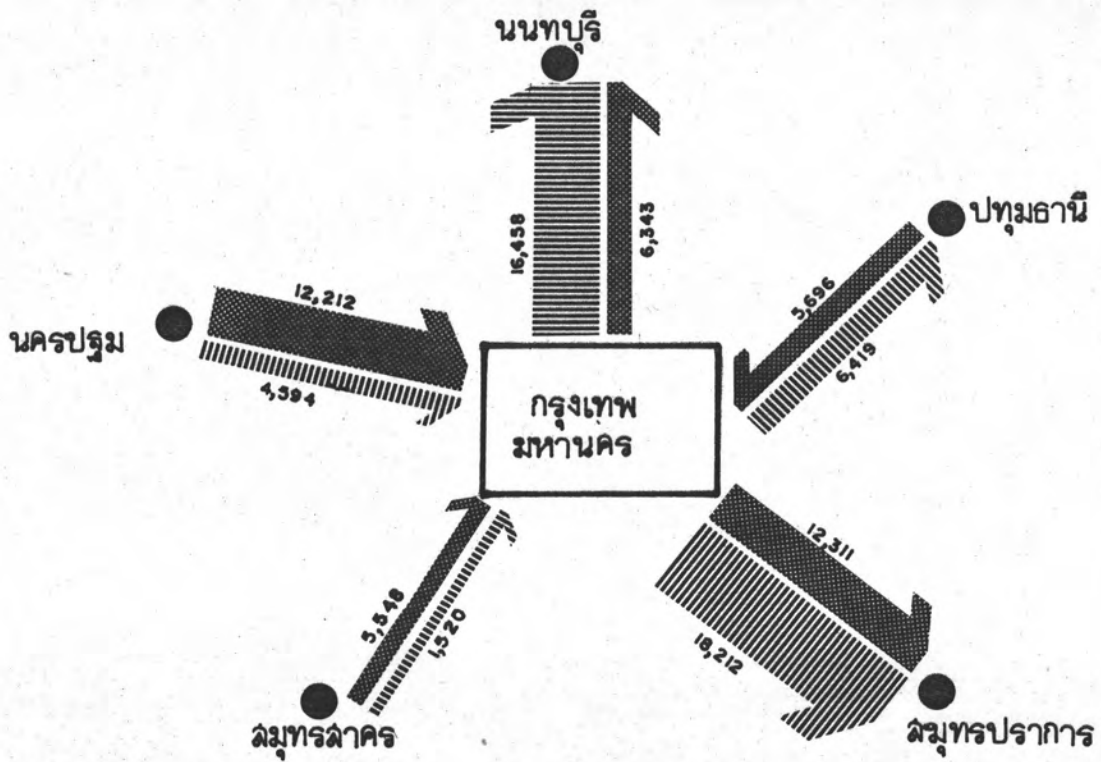
เมื่อพิจารณารูปแบบการย้ายถิ่นจากที่เกิดของกรุงเทพมหานครเอง พบว่าประชากรส่วนใหญ่ถึงร้อยละ 71.65 เกิดในกรุงเทพมหานคร ส่วนที่เหลือ ร้อยละ 28.35 นั้นย้ายถิ่นมาจากจังหวัดอื่น สำหรับเหตุผลของการย้ายถิ่นมายังกรุงเทพมหานครนั้น ผู้ย้ายถิ่นเพศชายย้ายถิ่นเพื่อหางานทำมีจำนวนสูงสุดถึงร้อยละ 41.70 เหตุผลลำดับรองลงมา ได้แก่ เพื่อการศึกษา (ร้อยละ 20.50) และติดตามญาติ (ร้อยละ 11.00) สำหรับผู้ย้ายถิ่นเพศหญิงนั้น การย้ายถิ่นเพื่อหางานทำยังคงมีจำนวนสูงสุดเหมือนผู้ย้ายถิ่นเพศชาย คือ ร้อยละ 43.60 และเหตุผลลำดับรองลงมาได้แก่ การติดตามญาติ (ร้อยละ 25.50) และเพื่อการศึกษา (ร้อยละ 17.0)

ผลจากการวิเคราะห์การย้ายถิ่นดังกล่าวชี้ให้เห็นชัดและสามารถยืนยันได้ว่ากรุงเทพมหานคร เป็นศูนย์กลางทั้งด้านเศรษฐกิจและด้านการศึกษา เพราะว่าเกินกว่าครึ่งหนึ่งของผู้ย้ายถิ่นทั้ง 2 เพศ (ร้อยละ 55.10 และ 51.40 ตามลำดับ) ให้เหตุผลด้านเศรษฐกิจ ส่วนด้านศึกษานั้น พบว่าร้อยละ 20.50 ของผู้ย้ายถิ่นเพศชาย และร้อยละ 17.00 ของผู้ย้ายถิ่นเพศหญิง เข้าสู่กรุงเทพมหานครเพื่อการศึกษา

3) การย้ายถิ่นที่มีความสัมพันธ์กับทิศทางในเขตปริมณฑลและกรุงเทพมหานคร

จากภาพรวมการย้ายถิ่นในระดับภาคของประเทศและจังหวัดของพื้นที่เขตปริมณฑลที่ได้กล่าวมาแล้ว สามารถสรุปทิศทางและลักษณะความสัมพันธ์ของการย้ายถิ่นในลักษณะการเคลื่อนไหว (Flow) และความเชื่อมโยง (Linkage) ของประชากรในพื้นที่ศึกษาและกรุงเทพมหานคร (รูปที่ 4.8 และตารางที่ 4.8) ว่าในช่วงแรก คือ ปี พ.ศ. 2508-2513 การย้ายถิ่นสุทธิในเขตปริมณฑลมีความสัมพันธ์กับกรุงเทพมหานครในระดับที่สูงมาก เมื่อพิจารณาค่าเกณฑ์เฉลี่ยโดยใช้ตัวกลางมัชฌิมเลขคณิตของพื้นที่กรุงเทพมหานครและปริมณฑล (ซึ่งมีค่าเท่ากับ 3,119) แล้วพบว่า ลำดับที่ 1-5 ของจำนวนผู้ย้ายถิ่นสุทธิมีค่าสูงกว่าตัวกลางมัชฌิมเลขคณิตดังกล่าว แสดงให้เห็นความสัมพันธ์ของการเคลื่อนไหวประชากร ที่เชื่อมโยงกับจังหวัดในเขตปริมณฑลและกรุงเทพมหานครในระดับที่สูงมาก และเมื่อพิจารณาค่าเกณฑ์เฉลี่ยโดยใช้ตัวกลางมัชฌิมเลขคณิตของพื้นที่เฉพาะในเขตปริมณฑล (ซึ่งมีค่าเท่ากับ 467) พบว่าความสัมพันธ์ของการเคลื่อนไหวประชากรที่เชื่อมโยงกันภายในจังหวัดในพื้นที่เขตปริมณฑลจะอยู่ในระดับที่ต่ำ ลักษณะความสัมพันธ์ของการย้ายถิ่นสุทธิดังกล่าวในช่วงระยะที่ 2 (รูปที่ 4.8 และตารางที่ 4.9) ยังคงแสดงให้เห็นถึงอิทธิพลของกรุงเทพมหานครในฐานะจุดกลางของการย้ายถิ่นของจังหวัดในเขตปริมณฑลอยู่เช่นเดียวกับระยะแรก และความสัมพันธ์ระหว่างจังหวัดในเขตปริมณฑลก็ยังอยู่ในระดับที่ต่ำอยู่เช่นเดิม

ประเด็นที่น่าสนใจในการพิจารณาการย้ายถิ่นของประชากรนอกเหนือจากความสัมพันธ์ที่ให้ภาพรวมแล้ว ทิศทางซึ่งเป็นแหล่งเป้าหมายของผู้ย้ายถิ่นก็เป็นประเด็นสำคัญ ที่สามารถนำไปกำหนดนโยบายเพื่อเป็นแนวทางกำหนดรูปแบบการย้ายถิ่น เมื่อพิจารณากำหนดให้กรุงเทพมหานครเป็นศูนย์กลางการย้ายถิ่นสุทธิ ปรากฏว่าในช่วงระยะแรก ได้มีการย้ายถิ่นออกสุทธิจากกรุงเทพมหานครไปยังจังหวัดสมุทรปราการมากเป็นอันดับที่ 1 คือ จำนวน 12,311 คน รองลงไป คือ จังหวัดนนทบุรี

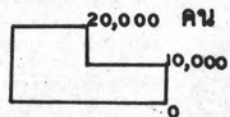
ทิศทางการย้ายถิ่น

ช่วงแรก (พ.ศ. 2508-2513)

ช่วงที่ 2 (พ.ศ. 2518-2523)

จำนวน

รูปที่ 4.8 ทิศทางและจำนวนการย้ายถิ่นสุทธิในพื้นที่เขตปริมณฑลและกรุงเทพมหานคร

ที่มา :

ตารางที่ 4.8 ความสัมพันธ์และทิศทางการย้ายถิ่นประชากรสุทธิ
ปี พ.ศ. 2508-2513

จังหวัด		จำนวนผู้ย้ายถิ่นสุทธิ
ที่อยู่ก่อนย้าย	ที่อยู่ปัจจุบัน	
กทม.	สมุทรปราการ	12,311
นครปฐม	กทม.	12,212
กทม.	นนทบุรี	6,341
ปทุมธานี	กทม.	5,696
สมุทรสาคร	กทม.	5,548
นครปฐม	สมุทรปราการ	966
ปทุมธานี	สมุทรปราการ	737
นนทบุรี	สมุทรปราการ	624
นครปฐม	นนทบุรี	526
สมุทรสาคร	สมุทรปราการ	485
นครปฐม	สมุทรสาคร	455
ปทุมธานี	นนทบุรี	402
นครปฐม	ปทุมธานี	187
สมุทรสาคร	ปทุมธานี	157
สมุทรสาคร	นนทบุรี	135

ที่มา : ตารางที่ 4.5

หมายเหตุ : \bar{X} ของพื้นที่ กทม. และ เขตปริมณฑล = 3,119

: \bar{X} ของพื้นที่ เขตปริมณฑล = 467

ตารางที่ 4.9 ความสัมพันธ์และทิศทางการย้ายถิ่นประชากรสุทธิ
ปี พ.ศ. 2518-2523

จังหวัด		จำนวนผู้ย้ายถิ่นสุทธิ
ที่อยู่ก่อนย้าย	ที่อยู่ปัจจุบัน	
กทม.	สมุทรปราการ	18,212
กทม.	นนทบุรี	16,458
กทม.	ปทุมธานี	6,419
นครปฐม	กทม.	4,594
สมุทรสาคร	กทม.	1,520
นครปฐม	สมุทรปราการ	721
นครปฐม	นนทบุรี	347
นนทบุรี	สมุทรปราการ	204
ปทุมธานี	นนทบุรี	191
สมุทรสาคร	นนทบุรี	161
นครปฐม	สมุทรสาคร	119
สมุทรปราการ	ปทุมธานี	113
สมุทรสาคร	สมุทรปราการ	77
สมุทรสาคร	ปทุมธานี	59
ปทุมธานี	นครปฐม	11

ที่มา : ตารางที่ 4.5

หมายเหตุ : \bar{X} ของพื้นที่ กทม. และ เขตปริมณฑล = 3,280

: \bar{X} ของพื้นที่เขตปริมณฑล = 200

จำนวน 6,341 คน ในขณะที่กรุงเทพมหานครรับจำนวนประชากรที่เพิ่มจากการย้ายถิ่นเข้าสู่สุทธิจากจังหวัดนครปฐมจำนวน 12,212 คน จังหวัดปทุมธานี 5,696 คน และจังหวัดสมุทรสาคร 5,548 คน สถานการณ์ดังกล่าวได้เปลี่ยนแปลงไป โดยในระยะเวลาช่วงที่ 2 ได้มีการย้ายออกสุทธิไปจังหวัดปทุมธานีเพิ่มขึ้น และมีข้อน่าสังเกตว่าจำนวนผู้ย้ายถิ่นสู่จังหวัดนนทบุรีเพิ่มสูงมากคือเพิ่มจากจำนวน 6,341 คน ในช่วงแรก เป็น 16,458 คนในช่วงที่ 2 ในขณะที่การย้ายถิ่นเข้าสู่จังหวัดสมุทรปราการก็เพิ่มจาก 12,311 คนในช่วงแรก เป็น 18,212 คนในช่วงที่ 2 สภาพดังกล่าวที่เกิดขึ้น ส่วนหนึ่งน่าจะเนื่องมาจากราคาที่ดินในเขตชั้นในและชั้นกลางของกรุงเทพมหานครมีราคาสูงขึ้นมากและภาครัฐเองได้มีการพัฒนาโครงข่ายโครงสร้างพื้นฐานโดยเฉพาะเส้นทางถนนในบริเวณด้านเหนือ ตะวันออกและบริเวณด้านตะวันตกเฉียงเหนือ เส้นทางด่วนในบริเวณด้านเหนือ และด้านใต้ของกรุงเทพมหานคร ประกอบกับในช่วงระยะเวลาดังกล่าว ภาคเอกชนซึ่งมีศักยภาพในการลงทุนสูงได้เริ่มเข้ามามีบทบาทในการสร้างที่อยู่อาศัยโดยขยายขอบเขตพื้นที่พัฒนาออกไปยังเขตชั้นกลางและชั้นนอกของกรุงเทพมหานคร นอกจากนี้ยังขยายตัวออกไปในพื้นที่จังหวัดใกล้เคียงมากยิ่งขึ้นโดยลำดับ และจากการที่รัฐมีนโยบายที่จะสกัดกั้นการขยายตัวด้านอุตสาหกรรมขนาดใหญ่ และการขยายตัวทางด้านการศึกษาในระดับอุดมศึกษาในกรุงเทพมหานครทำให้กิจกรรมเหล่านี้กระจายออกไปสู่จังหวัดในเขตปริมณฑลของกรุงเทพมหานคร มากยิ่งขึ้น (เพ็ญพร วีระสวัสดิ์ 2529 : 51)

อย่างไรก็ตาม ก็ยังคงมีการย้ายถิ่นเข้ากรุงเทพมหานคร จากนครปฐม และจังหวัดสมุทรสาครอยู่ทั้ง 2 ช่วงเวลา แต่ก็มีข้อน่าสังเกตว่า จำนวนผู้ย้ายถิ่นลดลงค่อนข้างมาก คือการย้ายถิ่นสุทธิจากจังหวัดนครปฐมเข้ากรุงเทพมหานคร ได้ลดลงจาก 12,212 คน ในช่วงแรก เหลือเพียง 4,594 คน ในช่วงที่ 2 และจังหวัดสมุทรสาคร การย้ายถิ่นสุทธิ ลดจาก 5,548 คน ในช่วงแรก เหลือเพียง 1,520 คนในช่วงที่ 2 การย้ายถิ่นเข้ากรุงเทพมหานคร ย่อมยืนยันว่ามีความยากลำบากในการย้ายประกอบกับการคมนาคมขนส่งไม่เป็นหลักประกันเพียงพอ ดังนั้นผู้อยู่อาศัยในกรุงเทพมหานครจึงไม่สามารถย้ายไปอยู่ในจังหวัดนครปฐม และจังหวัดสมุทรสาคร และจากสภาพความจริงที่ความเจริญติดต่อกัน ความสะดวกในการเดินทางที่ติดต่อกันได้ระหว่างที่พักและแหล่งงานจึงเป็นหลักประกันของผู้ที่ทำงานในกรุงเทพมหานคร และต้องการที่อยู่อาศัยในบริเวณชานเมือง จึงโยกย้ายไปอยู่ในจังหวัดที่อยู่ขอบของกรุงเทพมหานคร โดยเฉพาะในจังหวัดนนทบุรี สมุทรปราการและจังหวัดปทุมธานี

4.2 การใช้ที่ดิน

4.2.1 สภาพ และแนวโน้มการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานเศรษฐกิจ และบริการสังคม

1) บริการด้านกายภาพ

1.1) ถนน

โครงข่ายถนนในพื้นที่เขตปริมณฑลมีจุดศูนย์กลางที่ กรุงเทพมหานคร สามารถแบ่งแนวถนนสายหลักอย่างกว้างๆ ได้ 3 บริเวณ คือ (แผนที่ 4.1)

แนวถนนสายหลักด้านเหนือ

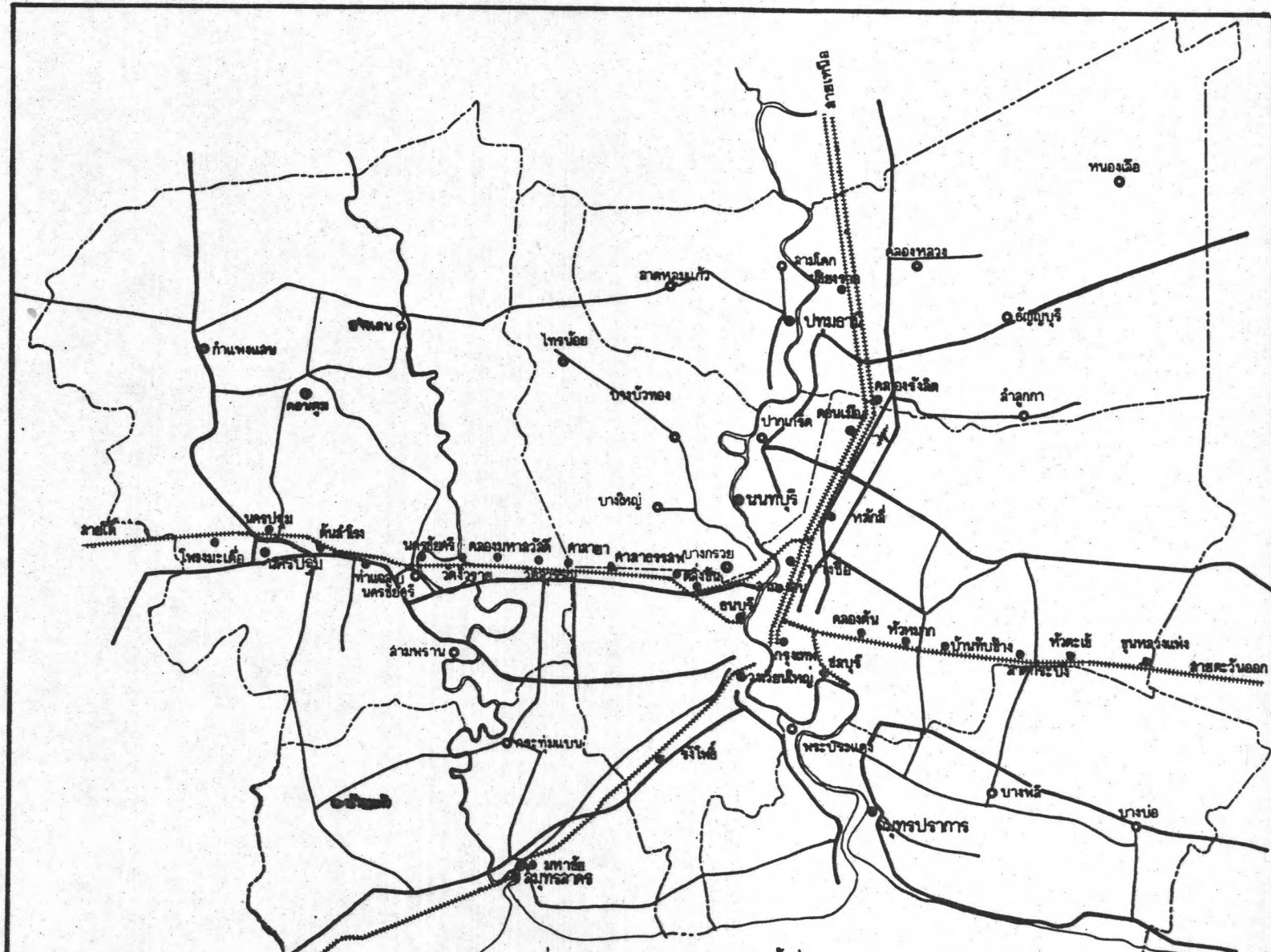
ได้แก่ทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 1 ที่เรียกว่าถนนพหลโยธิน ตั้งต้นจากกรุงเทพมหานครไปสิ้นสุดที่อำเภอแม่สาย จังหวัดเชียงราย โดยผ่านอำเภอลำลูกกา ชัยภูมิบุรี และอำเภอคลองหลวง จังหวัดปทุมธานีในพื้นที่เขตปริมณฑล และผ่านจังหวัดต่าง ๆ ในภาคกลางและภาคเหนือมีระยะทางยาวประมาณ 1,007 กิโลเมตร

แนวถนนสายหลักด้านฝั่งตะวันออกของอ่าวไทย

ได้แก่ทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 3 ที่เรียกว่าถนนสุขุมวิท ตั้งต้นจากกรุงเทพมหานครไปสิ้นสุดที่จังหวัดตราด โดยผ่านอำเภอเมืองสมุทรปราการ อำเภอบางพลีและอำเภอบางบ่อ จังหวัดสมุทรปราการในเขตพื้นที่ปริมณฑล และผ่านจังหวัดต่าง ๆ ในภาคตะวันออก มีระยะทางยาวประมาณ 400 กิโลเมตร ปัจจุบันมีทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 34 (บางนา-บางปะกง) ตัดตรงสามารถย่นระยะทางได้ประมาณ 70 กิโลเมตร

แนวถนนสายหลักด้านฝั่งตะวันตกของอ่าวไทย

ได้แก่ ทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 4 ที่เรียกว่าถนนสาย

แผนที่ 4.1 โครงข่ายระบบคมนาคมในพื้นที่เขตปริมณฑลและกรุงเทพมหานคร

- ทางหลวงแผ่นดิน
- ทางหลวงจังหวัด
- ทางรถไฟ
- สถานีรถไฟ
- ☉ แม่น้ำ
- ✈ สนามบิน

เพชรเกษม เป็นเส้นทางจากกรุงเทพมหานคร ไปสิ้นสุดที่อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา โดยผ่านอำเภอกระทุ่มแบน จังหวัดสมุทรสาคร อำเภอสามพราน อำเภอนครชัยศรี และอำเภอเมืองนครปฐม จังหวัดนครปฐม ในพื้นที่เขตปริมณฑลและผ่านจังหวัดต่าง ๆ ในภาคตะวันตกและภาคใต้ มีระยะทางยาวประมาณ 1,260 กิโลเมตร ปัจจุบันมีทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 35* (ธนบุรี-ปากท่อ) โดยไม่ต้องอ้อมผ่านจังหวัดนครปฐม และจังหวัดราชบุรี ช่วยให้อันระยะทางได้ประมาณ 80 กิโลเมตร

นอกจากแนวถนนสายหลักที่กล่าวแล้ว พื้นที่เขตปริมณฑลยังมีถนนสายย่อย ซึ่งได้แก่ทางหลวงแผ่นดินสายรองและทางหลวงจังหวัด แยกจากถนนสายหลักเข้าสู่บริเวณต่างๆ เช่น ชุมชน ย่านการค้า หรือเชื่อมถนนสายหลักเข้าด้วยกัน โครงข่ายถนนสายย่อยที่สำคัญในแนวต่างๆ มีดังนี้ (แผนที่ 4.1)

แนวถนนเหนือ-ใต้

: ทางหลวงจังหวัดหมายเลข 3091 เชื่อมระหว่างทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 4 ตรงหลักกิโลเมตรที่ 25 กับทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 35 ตรงหลักกิโลเมตรที่ 27 ใกล้จังหวัดสมุทรสาคร

: ทางหลวงจังหวัดหมายเลข 3097 เชื่อมระหว่างทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 4 ตรงหลักกิโลเมตรที่ 52 (พระประโทน) กับทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 35 ตรงหลักกิโลเมตรที่ 38

: ทางหลวงจังหวัดหมายเลข 3215 เชื่อมระหว่างบริเวณอำเภอบางกรวย กับอำเภอไทรน้อย จังหวัดนนทบุรี

: ทางหลวงจังหวัดหมายเลข 3111 เชื่อมระหว่างบริเวณอำเภอเมืองปทุมธานี กับอำเภอสามโคก จังหวัดปทุมธานี

* ได้เปลี่ยนชื่อเป็นถนนพระรามที่ 2 ตามมติคณะรัฐมนตรี เมื่อวันที่ 10 มีนาคม พ.ศ. 2530 เนื่องจากผ่านใกล้อำเภอมหาชัย จังหวัดสมุทรสาคร ซึ่งเป็นบริเวณสถานที่ประสูติพระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย รัชกาลที่ 2

: ทางหลวงจังหวัดหมายเลข 3117 เชื่อมระหว่างทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 34 บริเวณอำเภอบางบ่อกับทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 3 บริเวณคลองด่าน จังหวัดสมุทรปราการ

แนวถนนตะวันออก-ตะวันตก

: ทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 305 เชื่อมระหว่างทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 1 ตรงหลักกิโลเมตรที่ 31 (รังสิต) กับจังหวัดนครนายก บริเวณภาคตะวันออกตอนบน

: ทางหลวงจังหวัดหมายเลข 3112 เชื่อมระหว่างอำเภอเมืองปทุมธานีและอำเภอลาดหลุมแก้ว จังหวัดปทุมธานี และยังเชื่อมกับทางหลวงจังหวัดหมายเลข 3035 ซึ่งมาจากอำเภอกำแพงแสน จังหวัดนครปฐม

: ทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 338 เชื่อมระหว่างเขตบางกอกน้อย กรุงเทพมหานครกับทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 4 บริเวณอำเภอนครชัยศรี จังหวัดนครปฐม

: ทางหลวงจังหวัดหมายเลข 3268 เชื่อมระหว่างอำเภอบางพลีกับอำเภอบางบ่อ จังหวัดสมุทรปราการ

แนวนวงแหวน

ถนนหลักระบบวงแหวน (Ring Road) ในพื้นที่เขตปริมณฑลและกรุงเทพมหานคร มี 2 สาย คือถนนวงแหวนรอบในสายรัชดาภิเษกและถนนวงแหวนรอบนอก เมื่อพิจารณาเฉพาะผลกระทบที่เกิดขึ้นต่อการพัฒนาพื้นที่ในเขตปริมณฑลแล้ว ถนนวงแหวนรอบนอกจะมีอิทธิพลอย่างมาก นอกจากการแก้ไขปัญหาการจราจรติดขัดแล้ว ยังสามารถป้องกันน้ำท่วมกรุงเทพมหานครและปริมณฑลได้บางส่วนอีกด้วย

ระบบถนนวงแหวนรอบนอก (รูปที่ 4.9) ซึ่งแบ่งออกเป็นถนนวงแหวนด้านตะวันตกและด้านตะวันออก โดยทางด้านตะวันตกเป็นการก่อสร้างช่วงบางบัวทอง-ตลิ่งชัน ถึงจุดตัดถนนเพชรเกษมที่บางแค เน้นเฉพาะโครงข่ายถนน

ภายในด้านตะวันตกของกรุงเทพมหานครและเชื่อมโยงกับพื้นที่ในบริเวณเขตปริมณฑล ในแนวเหนือ-ใต้ เป็นการลดความแออัดของการจราจร โดยไม่ได้พิจารณาถึงปัญหา น้ำท่วมการกำหนดรายละเอียดแนวนวงแหวนรอบนอกด้านตะวันออก จึงได้เน้นถึง ปัญหาน้ำท่วมนอกเหนือจากประโยชน์ที่ได้รับโดยตรงจากการระบายการจราจร การขนส่งผ่านเมืองไปสู่จังหวัดต่างๆ ได้เป็นจำนวนมากอย่างรวดเร็ว แนวนวงแหวนรอบนอกด้านตะวันออกจะเป็นแนวทางหลวงเชื่อมโยงต่อจากทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 32 สายบางปะอิน-นครสวรรค์ ซึ่งเป็นเส้นทางสำคัญสู่ภาคเหนือ และกำลังดำเนินการปรับปรุงเป็นทางคู่ขนาน (Divided Highway) อยู่ แนวทางจะผ่านด้านตะวันออกของอำเภอคลองหลวง ผ่านด้านตะวันตกของอำเภอชัยภูมิบุรี และอำเภอลำลูกกาจังหวัดปทุมธานี ผ่านด้านตะวันตกของเขตมีนบุรี และเขตลาดกระบังของกรุงเทพมหานคร และผ่านด้านตะวันตกของอำเภอบางพลี จังหวัดสมุทรปราการ ไปบรรจบโครงการถนนวงแหวนรอบนอกด้านตะวันตก ที่จุดตัดทางหลวงหมายเลข 3344 สายสมุทรปราการ-พัฒนาการ-บางกะปิ ที่บริเวณด้านเหนือของอำเภอเมือง-สมุทรปราการ จังหวัดสมุทรปราการ สำหรับแนวทางถนนวงแหวนรอบนอก จากจุดตัดอำเภอบาง-ปะอินจะตัดข้ามแม่น้ำเจ้าพระยา ผ่านด้านเหนือของจังหวัดปทุมธานี ไปบรรจบถนนวงแหวนรอบนอกด้านตะวันตก ที่อำเภอบางบัวทอง จังหวัดปทุมธานี

สำหรับรายละเอียดของโครงการ มีดังนี้

โครงการที่ 1

ทางหลวงพิเศษหมายเลข 32 ตอนบางพลี-มีนบุรี เริ่มจากจุดตัดทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 34 สายบางนา-ตราด ผ่านด้านตะวันตกของเขตลาดกระบัง-มีนบุรี ระยะทาง 22 กิโลเมตร

โครงการที่ 2

ทางหลวงพิเศษหมายเลข 32 ตอนมีนบุรี-ชัยภูมิบุรี-บางปะอิน เริ่มจุดเชื่อมทางแยกถนนรามอินทรา ผ่านด้านตะวันตกของอำเภอลำลูกกา-ชัยภูมิบุรี ด้านตะวันออกของอำเภอคลองหลวง จังหวัดปทุมธานี บรรจบทางหลวงพิเศษหมายเลข 32 บางปะอิน-นครสวรรค์ บริเวณจุดตัดทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 1 พหลโยธิน ที่บางปะอิน ระยะทาง 42 กิโลเมตร

โครงการที่ 3

ทางหลวงตอนบางปะอิน-บางบัวทองจะเชื่อมโยงกับทาง
วงแหวนรอบนอกฝั่งตะวันตกด้านเหนือจากจุดตัดบางปะอิน ไปบรรจบทางหลวงแผ่นดิน
ดินหมายเลข 340 ที่บางบัวทอง ระยะทาง 36 กิโลเมตร

โครงการที่ 4

ทางหลวงหมายเลข 340 ตอนบางขุนเทียน-พระประแดง
-บางพลี เริ่มจากทางหลวงรอบนอกฝั่งตะวันตกตอนบางบัวทอง-ตลิ่งชัน-บางขุนเทียน
ที่จุดตัดทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 35 สายธนบุรี-ปากท่อ ไปบรรจบทางหลวงแผ่นดิน
ดินหมายเลข 34 สายบางนา-ตราด ทางด้านตะวันตกของอำเภอบางพลี จังหวัด
สมุทรปราการ ซึ่งในโครงการ สายนี้จะประกอบไปด้วยการก่อสร้างอุโมงค์ลอด
แม่น้ำเจ้าพระยา เป็นช่วงที่มีการขนส่งสินค้ามากที่สุดของแหล่งอุตสาหกรรมบริเวณ
ถนนสุขสวัสดิ์ อำเภอราษฎร์บูรณะ กรุงเทพมหานคร และอำเภอบางพลี จังหวัด
สมุทรปราการ

โดยในเบื้องต้นจะเริ่มจัดทำในส่วนของโครงการที่สี่ก่อน
เนื่องจากถือว่าเป็นจุดที่มีความสำคัญต่อระบบการขนส่ง และการจราจรเป็นอย่างยิ่ง
ในปัจจุบันการติดต่อคมนาคมระหว่างสองฝั่งแม่น้ำเจ้าพระยา ที่อำเภอพระประแดง
จังหวัดสมุทรปราการยังใช้แพยนต์ซึ่งไม่เพียงพอ จึงเห็นสมควรพิจารณาจัดทำก่อสร้าง
ก่อน การดำเนินการก่อสร้างอุโมงค์คู่มือมีโครงการจราจรรวม 4 - 6 ช่อง
จราจรซึ่งจะเป็นเส้นทางสำคัญเชื่อมโยงจังหวัดในภาคตะวันออก กับจังหวัดในภาค
กลางและ ภาคใต้ ส่วนลำดับความสำคัญต่อจากโครงการที่สี่ จะเป็นโครงการที่สอง
โครงการที่หนึ่ง และโครงการที่สาม ตามลำดับ

จากการวิเคราะห์ระดับความสำคัญของถนนในพื้นที่เขตปริ-
มาณ โดยพิจารณาจากปริมาณ และอัตราการขยายตัวของจำนวนรถ (แผนที่ 4.2
และตารางที่ 4.10) พบว่า ถนนที่มีลำดับความสำคัญสูงสุดได้แก่ถนนวิภาวดีรังสิต
ถนนช่วงสำโรง-อำเภอเมืองสมุทรปราการ ถนนช่วงปู่เจ้าสมิงพราย ถนนสุขุมวิท
และถนนพหลโยธิน มีปริมาณการจราจรผ่านถึงวันละ 32,861-64,985 คัน โดย
มีอัตราขยายตัวสูงถึงร้อยละ 6.89-12.65 ความสำคัญของถนนในกลุ่มนี้เนื่องจาก
เหตุผล 2 ประการ คือ ประการแรก เป็นถนนที่รองรับการเจริญเติบโตของ

ตารางที่ 4.10 ปริมาณการจราจรเฉลี่ยต่อวันและอัตราการขยายตัวปริมาณการจราจร
แยกตามช่วงสำรวจ

รหัสช่วงสำรวจ	ปี พ.ศ.-ปริมาณการจราจรเฉลี่ยต่อวัน (คัน)	อัตราการขยายตัว (ร้อยละ)
1	2514 - 11,327 2518 - 17,327 2522 - 22,580 2526 - 32,861 (21,328/11,533)	9.28
2	2514 - * 2518 - * 2522 - 48,635 2526 - 64,985 (44,750/20,235)	7.51
3	2514 - 8,999 2518 - 9,048 2522 - 15,600 2526 - 20,298 (10,991/9,307)	7.01
4	2514 - 23,509 2518 - 27,524 2522 - 49,951 2526 - 52,309 (33,737/18,572)	6.89

(ต่อ) ตารางที่ 4.10 ปริมาณการจราจรเฉลี่ยต่อวันและอัตราการขยายตัวปริมาณการจราจร
แยกตามช่วงสำรวจ

รหัสช่วงสำรวจ	ปี พ.ศ.-ปริมาณการจราจรเฉลี่ยต่อวัน (คัน)	อัตราการขยายตัว (ร้อยละ)
5	2514 - 20,165 2518 - 28,706 2522 - 14,813 2526 - *	-3.78
6	2514 - * 2518 - 6,869 2522 - 8,527 2526 - 8,810 (5,073/3,737)	3.16
7	2514 - * 2518 - 5,193 2522 - 8,697 2526 - 10,177 (5,696/4,481)	8.77
8	2514 - * 2518 - * 2522 - * 2526 - 5,452 (2,789/2,663)	

(ต่อ) ตารางที่ 4.10 ปริมาณการจราจรเฉลี่ยต่อวันและอัตราการขยายตัวปริมาณการจราจร
แยกตามช่วงสำรวจ

รหัสช่วงสำรวจ	ปี พ.ศ.-ปริมาณการจราจรเฉลี่ยต่อวัน (คัน)	อัตราการขยายตัว (ร้อยละ)
9	2514 - 12,525 2518 - 15,512 2522 - 19,463 2526 - 24,991 (12,623/12,368)	5.93
10	2514 - 7,161 2518 - 8,481 2522 - 11,930 2526 - 19,079 (5,119/13,960)	8.51
11	2514 - 8,189 2518 - 8,413 2522 - 11,397 2526 - 16,959 (9,324/7,635)	6.25
12	2514 - 2,275 2518 - 2,779 2522 - 3,785 2526 - 4,955 (3,342/1,613)	6.70

(ต่อ) ตารางที่ 4.10 ปริมาณการจราจรเฉลี่ยต่อวันและอัตราการขยายตัวปริมาณการจราจร
แยกตามช่วงสำรวจ

รหัสช่วงสำรวจ	ปี พ.ศ.-ปริมาณการจราจรเฉลี่ยต่อวัน (คัน)	อัตราการขยายตัว (ร้อยละ)
13	2514 - 2,783 2518 - 5,360 2522 - 12,422 2526 - 17,868 (11,377/6,491)	16.76
14	2514 - 4,832 2518 - 7,748 2522 - 9,044 2526 - 19,273 (12,843/6,430)	12.22
15	2514 - 1,036 2518 - * 2522 - * 2526 - 4,106 (2,445/1,661)	12.16
16	2514 - 8,189 2518 - 8,413 2522 - 11,397 2526 - 16,959 (9,324/7,635)	6.25

(ต่อ) ตารางที่ 4.10 ปริมาณการจราจรเฉลี่ยต่อวันและอัตราการขยายตัวปริมาณการจราจร
แยกตามช่วงสำรวจ

รหัสช่วงสำรวจ	ปี พ.ศ.-ปริมาณการจราจรเฉลี่ยต่อวัน (คัน)	อัตราการขยายตัว (ร้อยละ)
17	2514 - * 2518 - 20,337 2522 - 26,477 2526 - 29,752 (22,371/7,381)	4.87
18	2514 - 13,908 2518 - 17,359 2522 - 22,438 2526 - 25,119 (14,755/10,364)	5.05
19	2514 - 1,609 2518 - 2,582 2522 - 2,747 2526 - 2,810 (641/2,169)	4.76
20	2514 - 5,008 2518 - 4,027 2522 - 5,779 2526 - 7,245 (4,495/2,750)	3.13

(ต่อ) ตารางที่ 4.10 ปริมาณการจราจรเฉลี่ยต่อวันและอัตราการขยายตัวปริมาณการจราจร
แยกตามช่วงสำรวจ

รหัสช่วงสำรวจ	ปี พ.ศ.-ปริมาณการจราจรเฉลี่ยต่อวัน (คัน)	อัตราการขยายตัว (ร้อยละ)
21	2514 - * 2518 - 4,751 2522 - 9,166 2526 - 11,224 (5,774/5,450)	11.34
22	2514 - * 2518 - 733 2522 - 1,203 2526 - 1,638 (1,147/491)	10.57
23	2514 - 1,644 2518 - 2,619 2522 - 3,323 2526 - 6,110 (3,145/2,965)	11.56
24	2514 - 61 2518 - 2,103 2522 - 823 2526 - 1,839 (672/1,167)	32.82

(ต่อ) ตารางที่ 4.10 ปริมาณการจราจรเฉลี่ยต่อวันและอัตราการขยายตัวปริมาณการจราจร
แยกตามช่วงสำรวจ

รหัสช่วงสำรวจ	ปี พ.ศ.-ปริมาณการจราจรเฉลี่ยต่อวัน (คัน)	อัตราการขยายตัว (ร้อยละ)
25	2514 - 6,756 2518 - 7,726 2522 - 16,835 2526 - 16,395 (11,317/5,078)	7.67
26	2514 - * 2518 - * 2522 - 16,853 2526 - 15,922 (12,305/3,617)	1.41
27	2514 - 1,039 2518 - 1,165 2522 - 5,270 2526 - 3,197 (1,564/1,633)	9.82
28	2514 - * 2518 - * 2522 - 9,873 2526 - 13,428 (8,252/5,176)	7.99

(ต่อ) ตารางที่ 4.10 ปริมาณการจราจรเฉลี่ยต่อวันและอัตราการขยายตัวปริมาณการจราจร
แยกตามช่วงสำรวจ

รหัสช่วงสำรวจ	ปี พ.ศ.-ปริมาณการจราจรเฉลี่ยต่อวัน (คัน)	อัตราการขยายตัว (ร้อยละ)
29	2514 - * 2518 - 205 2522 - 1,679 2526 - 3,309 (1,118/2,191)	41.58
30	2514 - 9,430 2518 - 22,255 2522 - 38,677 2526 - 39,392 (24,307/15,085)	12.65
31	2514 - * 2518 - 1,574 2522 - 7,544 2526 - 6,531 (3,503/3,028)	19.47
32	2514 - 714 2518 - 1,579 2522 - 2,058 2526 - 6,869 (860/6,009)	20.76

(ต่อ) ตารางที่ 4.10 ปริมาณการจราจรเฉลี่ยต่อวันและอัตราการขยายตัวปริมาณการจราจร
แยกตามช่วงสำรวจ

รหัสช่วงสำรวจ	ปี พ.ศ.-ปริมาณการจราจรเฉลี่ยต่อวัน (คัน)	อัตราการขยายตัว (ร้อยละ)
33	2514 - 494 2518 - 593 2522 - 1,131 2526 - 1,374 (630/744)	8.90
34	2514 - * 2518 - 236 2522 - 690 2526 - 798 (463/335)	16.45
35	2514 - * 2518 - 1,333 2522 - 2,986 2526 - 8,404 (4,868/3,536)	25.88
36	2514 - * 2518 - * 2522 - 3,178 2526 - 7,274 (2,720/4,554)	23.00

(ต่อ) ตารางที่ 4.10 ปริมาณการจราจรเฉลี่ยต่อวันและอัตราการขยายตัวปริมาณการจราจร
แยกตามช่วงสำรวจ

รหัสช่วงสำรวจ	ปี พ.ศ.-ปริมาณการจราจรเฉลี่ยต่อวัน (คัน)	อัตราการขยายตัว (ร้อยละ)
37	2514 - 4,038 2518 - 4,603 2522 - 8,438 2526 - 9,174 (4,794/4,380)	7.08
38	2514 - 220 2518 - 260 2522 - 581 2526 - 2,112 (708/1,404)	20.74
39	2514 - 797 2518 - 2,362 2522 - 3,246 2526 - 1,243 (685/558)	3.77
40	2514 - * 2518 - * 2522 - 935 2526 - 2,588 (1,687/901)	28.98

(ต่อ) ตารางที่ 4.10 ปริมาณการจราจรเฉลี่ยต่อวันและอัตราการขยายตัวปริมาณการจราจร
แยกตามช่วงสำรวจ

รหัสช่วงสำรวจ	ปี พ.ศ.-ปริมาณการจราจรเฉลี่ยต่อวัน (คัน)	อัตราการขยายตัว (ร้อยละ)
41	2514 - * 2518 - 721 2522 - 2,924 2526 - 2,907 (1,956/951)	19.04
42	2514 - * 2518 - 1,253 2522 - 914 2526 - 1,143 (953/190)	-1.14
43	2514 - * 2518 - 1,763 2522 - 1,934 2526 - 1,402 (571/831)	-2.82
44	2514 - 796 2518 - * 2522 - 2,190 2526 - 1,551 (456/1,095)	5.72

(ต่อ) ตารางที่ 4.10 ปริมาณการจราจรเฉลี่ยต่อวันและอัตราการขยายตัวปริมาณการจราจร
แยกตามช่วงสำรวจ

รหัสช่วงสำรวจ	ปี พ.ศ.-ปริมาณการจราจรเฉลี่ยต่อวัน (คัน)	อัตราการขยายตัว (ร้อยละ)
45	2514 - * 2518 - 766 2522 - 1,170 2526 - 2,809 (1,044/1,765)	17.64
46	2514 - * 2518 - * 2522 - 759 2526 - 752 (339/413)	-0.23
47	2514 - * 2518 - 580 2522 - 3,616 2526 - 2,487 (443/2,044)	19.96
48	2514 - * 2518 - * 2522 - 3,616 2526 - 2,916 (1,129/1,787)	-5.24

(ต่อ) ตารางที่ 4.10 ปริมาณการจราจรเฉลี่ยต่อวันและอัตราการขยายตัวปริมาณการจราจร
แยกตามช่วงสำรวจ

รหัสช่วงสำรวจ	ปี พ.ศ.-ปริมาณการจราจรเฉลี่ยต่อวัน (คัน)	อัตราการขยายตัว (ร้อยละ)
49	2514 - 223 2518 - 773 2522 - 1,207 2526 - 4,171 (1,791/2,380)	27,64
50	2514 - 589 2518 - 721 2522 - 1,185 2526 - 3,574 (1,969/1,605)	16,21
51	2514 - * 2518 - 337 2522 - 1,449 2526 - 1,581 (576/1,005)	21,31
52	2514 - * 2518 - 384 2522 - 599 2526 - 400 (104/296)	0,51

(ต่อ) ตารางที่ 4.10 ปริมาณการจราจรเฉลี่ยต่อวันและอัตราการขยายตัวปริมาณการจราจร
แยกตามช่วงสำรวจ

รหัสช่วงสำรวจ	ปี พ.ศ.-ปริมาณการจราจรเฉลี่ยต่อวัน (คัน)	อัตราการขยายตัว (ร้อยละ)
53	2514 - * 2518 - 345 2522 - 671 2526 - 528 (21/507)	5.46
54	2514 - 313 2518 - 1,071 2522 - 2,421 2526 - 1,291 (112/1,179)	12.53
55	2514 - 2,521 2518 - 3,567 2522 - 6,175 2526 - 6,260 (3,795/2,465)	7.87

ที่มา : Ministry of Communications, Traffic Growth Rate National Highways 1980

: Ministry of Communications, Traffic Growth Rate Provincial Highways 1980

: Ministry of Communications, Traffic Volumes & Flow Maps National Highways 1983

: Ministry of Communications, Traffic Volumes & Flow Maps Provincial Highways 1983

หมายเหตุ : ตัวเลขด้านนอกวงเล็บ คือ จำนวนรถโดยสาร (รถยนต์ส่วนบุคคล รถโดยสารขนาดกลาง และขนาดใหญ่) ส่วนตัวเลขด้านในวงเล็บ คือ จำนวนรถบรรทุก (รถบรรทุกขนาดเล็ก ขนาดกลางและขนาดใหญ่)

* ไม่มีการสำรวจ

กรุงเทพมหานครและพื้นที่ต่อเนื่องข้างเคียง ตลอดจนเป็นทางผ่านไปยังภาคเหนือ และภาคตะวันออกเฉียงเหนืออีก 34 จังหวัด เหตุผลประการที่ 2 เนื่องจากเป็น ถนนที่รองรับความเคลื่อนไหว (Flow) ที่เชื่อมโยง (Linkage) กิจกรรมในพื้นที่ อุตสาหกรรมที่สำคัญที่สุดของประเทศ ในเขตอำเภอพระแดง จังหวัดสมุทรปราการ

สำหรับถนนที่มีความสำคัญในลำดับรองลงมา ส่วนใหญ่จะเป็นถนนสายประธานตัดเป็นถนนแนวรัศมีออกจากกรุงเทพมหานคร ในแนวด้านตะวันออกเฉียงใต้ ด้านตะวันตก ซึ่งได้แก่ถนนเพชรเกษมและถนนบางนา-ตราด นอกจากนี้ ยังมีถนนที่เชื่อมระหว่างบริเวณที่อยู่อาศัยในแถบอำเภอปากเกร็ด จังหวัดนนทบุรี กับถนนพหลโยธินในด้านเหนือและตะวันออกเฉียง

สำหรับถนนนอกเหนือจากที่กล่าวมาแล้ว ส่วนใหญ่จะเป็น ถนนที่เชื่อมต่อระหว่างชุมชนต่างๆ ในพื้นที่เขตปริมณฑล เป็นถนนที่มีลำดับความสำคัญ อยู่ในระดับต่ำ ถนนเหล่านี้กระจายตัวทั่วไปในพื้นที่โดยเฉพาะอย่างยิ่งระหว่างถนน สายประธาน

จากการวิเคราะห์ระดับความสำคัญของถนนในพื้นที่เขต- ปริมณฑลสามารถสรุปได้ว่า ถนนส่วนใหญ่จะมีความสำคัญอยู่ในระดับต่ำเป็นถนนสาย รองที่ให้บริการในพื้นที่ระดับจังหวัด ถนนกลุ่มนี้ให้ความสะดวกในการเข้าถึงแก่ชุมชน ต่าง ๆ ไม่มากนัก สำหรับถนนที่มีความสำคัญอยู่ในระดับสูงจะเป็นถนนสายประธาน นอกจากจะให้บริการแก่ชุมชนส่วนใหญ่ของพื้นที่ในแนวด้านเหนือ ตะวันออกเฉียงใต้ และด้านตะวันตกแล้ว ยังเป็นถนนที่ให้บริการในระดับภาคอีกด้วย

จะเห็นได้ว่า ภาพรวมที่สรุปความสำคัญของโครงข่ายการ คมนาคมทางถนน โดยพิจารณาจากระบบโครงข่าย ปริมาณการจราจร อัตราการ ขยายตัวของจำนวนรถ และจำนวนผู้โดยสารที่ใช้บริการในพื้นที่ศึกษา พบว่าพื้นที่ใน ด้านเหนือของพื้นที่เขตปริมณฑลในบริเวณอำเภอคลองหลวง ประชาธิปัตย์ บางส่วน ของอำเภอเมืองปทุมธานี จังหวัดปทุมธานี บริเวณด้านตะวันออกเฉียงใต้ ในบริเวณ อำเภอบางพลี อำเภอบางบ่อ อำเภอเมืองสมุทรปราการ อำเภอพระประแดง และ กิ่งอำเภอพระสมุทรเจดีย์ จังหวัดสมุทรปราการ และพื้นที่ด้านตะวันตกในบริเวณ อำเภอสามพราน อำเภอนครชัยศรี อำเภอเมืองนครปฐม จังหวัดนครปฐม เป็นแนว พื้นที่หลักที่สำคัญ ทั้งนี้เพราะพื้นที่ดังกล่าวเป็นแหล่งจ้างงานและที่อยู่อาศัยที่สำคัญทั้ง ส่วนที่ต่อเนื่องจากกรุงเทพมหานคร และส่วนที่อยู่ห่างออกไป นอกจากนี้ พื้นที่แนว

ดังกล่าว ยังมีความสำคัญเพราะเป็นเส้นทางผ่านไปยังส่วนอื่นๆ ของประเทศอีกด้วย และเพื่อเป็นการแก้ไขปัญหาการเพิ่มขึ้นของปริมาณการจราจรในอนาคต กรมทางหลวงได้เสนอแผนการลงทุนแก้ไขปัญหการจราจรและขนส่งในเขตปริมณฑล โดยเฉพาะการก่อสร้างทางแยกต่างระดับที่บริเวณแยกรังสิต-องครักษ์ (รูปที่ 4.10) ซึ่งขณะนี้อยู่ในระหว่างการออกแบบก่อสร้าง

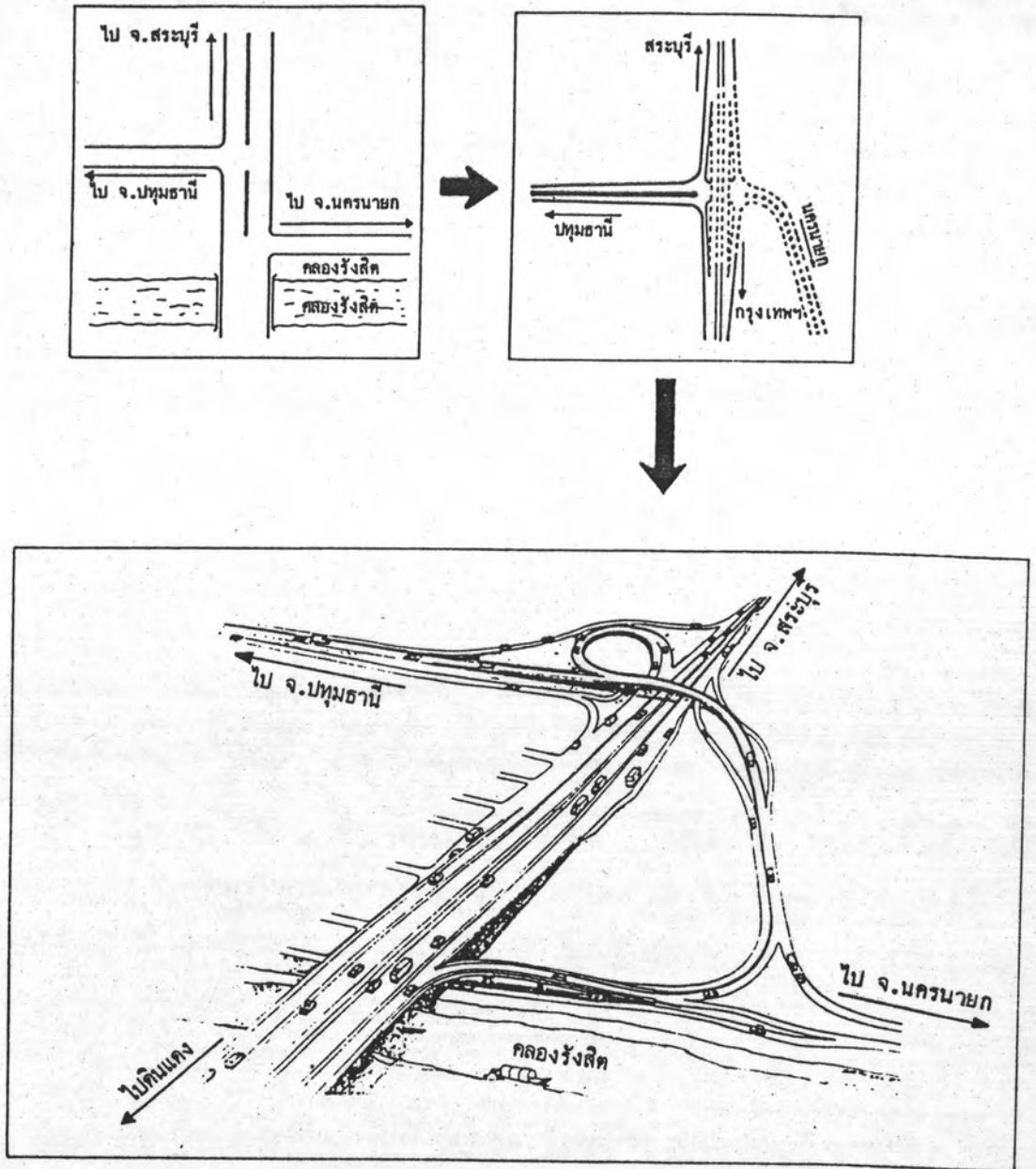
1.2) ทางพิเศษ

เนื่องจากความสัมพันธ์ ทั้งด้านเศรษฐกิจและสังคม ของชุมชนในพื้นที่กรุงเทพมหานครและพื้นที่ เขตปริมณฑลทำให้การวางแผนแก้ไขปัญหการจราจรในกรุงเทพมหานคร ส่งผลกระทบต่อปริมาณการจราจรและขนส่งในพื้นที่ เขตปริมณฑลด้วย โดยเฉพาะอย่างยิ่งระบบทางพิเศษ*

การทางพิเศษแห่งประเทศไทย ซึ่งเป็นหน่วยงานรับผิดชอบ เกี่ยวกับทางพิเศษ ได้ประสานผลการศึกษาของสำนักวางแผนจราจรนครหลวง คณะผู้เชี่ยวชาญและหน่วยราชการที่เกี่ยวข้อง แล้วนำมาประกอบการพิจารณาวางโครงการก่อสร้างทางพิเศษ ดังรายละเอียดต่อไปนี้

* หมายถึง ทางหรือถนนซึ่งจัดสร้างใหม่ ไม่ว่าจะระดับพื้นดิน ใต้พื้นดิน เหนือพื้นพื้นดินหรือพื้นน้ำ เพื่ออำนวยความสะดวกในการจราจรเป็นพิเศษ และหมายความรวมถึงทางซึ่งใช้สำหรับระบบขนส่งมวลชน สะพาน อุโมงค์ เรือสำหรับขนส่ง เรือข้ามฟาก ท่าเรือสำหรับขึ้นลงรถ ทางเท้าที่จอดรถ เขตทาง ไหล่ทาง เขื่อนกันน้ำ ท่อทางระบายน้ำ กำแพงกันดิน รั้วเขตหลักระยะ สัญญาณจราจร เครื่องหมายจราจร และอาคาร หรือสิ่งอื่นอันเป็นอุปกรณ์เกี่ยวกับงานทางพิเศษ (การทางพิเศษแห่งประเทศไทย 2521 : 7)

โครงการทางแยกต่างระดับบริเวณแยกรังสิต-องครักษ์

รูปที่ 4.10 โครงการทางแยกต่างระดับบริเวณแยกรังสิต-องครักษ์

ระบบทางด่วน* ชั้นที่ 1

ระบบทางด่วนชั้นที่ 1 ประกอบด้วยทางด่วน 3 สาย ที่เชื่อมโยงทางหลวงแผ่นดินสายประธาน ซึ่งติดต่อไปยังภาคเหนือที่ดินแดง ภาคตะวันออกที่แยกบางนา และภาคใต้ที่ถนนธนบุรี-ปากท่อ โดยมีท่าเรือคลองเตยเป็นจุดศูนย์กลาง ระบบทางด่วนชั้นที่ 1 มีระยะทางรวมทั้งสิ้น 27.1 กิโลเมตร แต่ละสายมีรายละเอียดดังต่อไปนี้ (รูปที่ 4.11)

ทางด่วนสายดินแดง-ท่าเรือ

มีระยะทางประมาณ 8.9 กิโลเมตร แนวทางด่วนเริ่มต้นที่ถนนวิภาวดีรังสิตบริเวณหน้าสำนักงานปฎิยของกรุงเทพมหานคร เป็นทางยกระดับลอยข้ามถนนดินแดง บริเวณที่ทำการเขตพญาไทเดิม ผ่านหลังโรงเรียนนิตินิธิปัญญา ข้ามคลองสามเสน ซอยรัชฎภักดิ์ ข้ามโรงงานรถไฟมักกะสัน ขนานทางรถไฟสายแม่น้ำด้านทิศตะวันตก ข้ามถนนเพชรบุรี คลองแสนแสบ ถนนเพลินจิต และเริ่มลดระดับที่บริเวณซอยร่วมฤดี ข้ามคลองไผ่สิงโต ที่ทำการตำรวจม้า และแพลตฟอร์มการเคหะแห่งชาติที่บ่อนไก่ แล้วเริ่มยกระดับลอยข้ามถนนพระรามที่ 4 เข้าถนนเชื้อเพลิงแล้วโค้งไปตามทางรถไฟเข้าท่าเรือคลองเตย ไปถึงบริเวณคลองเตยนิเวศน์ บริเวณนี้จะมีทางแยกยกระดับไปบางนาทางหนึ่ง และไปดาวคะนองอีกทางหนึ่ง ทางด่วนสายนี้เริ่มก่อสร้างตั้งแต่เดือนเมษายน พ.ศ. 2521 ก่อสร้างเสร็จและเปิดทดลองใช้เมื่อเดือนตุลาคม 2524 และเปิดเป็นทางการเมื่อวันที่ 4 มกราคม 2525

* ทางด่วน หมายถึง ถนน หรือทางซึ่งจัดสร้างให้เป็นทางวิ่งสำหรับยานยนต์ แต่มีการควบคุมการเข้าหรือออกเฉพาะจุดที่ทำทางเข้าหรือออกเอาไว้เท่านั้น บริเวณทางด่วนตัดกับถนนเดิม จะทำการก่อสร้างต่างระดับ เพื่อป้องกันไม่ให้ยานยนต์มีโอกาสชนกัน ด้านข้างของทางด่วนจะมีรั้วกั้นสองข้างทาง เพื่อป้องกันคนหรือสัตว์เข้าไปกีดขวางการจราจรโดยเด็ดขาด ดังนั้น ทางด่วนจึงเป็นถนนที่รถยนต์หนึ่ง รถยนต์โดยสารและรถยนต์บรรทุก สามารถวิ่งไปสู่จุดหมายปลายทางได้ด้วยความรวดเร็วและปลอดภัย (การทางพิเศษแห่งประเทศไทย 2521 : 15-16)

ทางด่วนสายบางนา-ท่าเรือ

มีระยะทางประมาณ 7.9 กิโลเมตร เป็นเส้นทางเชื่อมต่อจากทางด่วนสายดินแดง-ท่าเรือ ที่ทางแยกต่างระดับบริเวณถนนเกษมราษฎร์ผ่านด้านหลังกรมศุลกากร ข้ามถนนอาจณรงค์ และมีแนวทางขนานไปกับคลองหัวลำโพง ข้ามคลองพระโขนงที่บริเวณวัดสะพานแล้วขนานไปกับถนนทางรถไฟเก่าสายปากน้ำ ผ่านสุขุมวิทซอย 50 สุขุมวิท 64 สุขุมวิท 68 และข้ามสี่แยกบางนา ไปลงทางหลวงสายบางนา-ตราด ทางด่วนสายนี้เริ่มก่อสร้างตั้งแต่เดือนตุลาคม 2522

ทางด่วนสายดาวคะนอง-ท่าเรือ

มีระยะทางประมาณ 10.3 กิโลเมตร จะมีแนวทางด่วนต่อเชื่อมกับทางด่วนสายดินแดง-ท่าเรือ และบางนา-ท่าเรือที่บริเวณถนนรัชดาภิเษกผ่านถนนลินจี่ ตัดกับถนนสาทรประดิษฐ์บริเวณปากซอยสว่างอารมณ์ จากนั้นจะขนานไปกับคลองวัดไทรด้านตะวันตก ผ่านถนนรัชดาภิเษกอีกครั้งและจะข้ามแม่น้ำเจ้าพระยาที่บริเวณใกล้วัดไทร ซึ่งเป็นสะพานช่วงยาวแบบ Cable-Stayed Bridge มีลักษณะเป็นสะพานแขวน ต่อจากนั้นแนวเส้นทางจะผ่านถนนราษฎร์บูรณะ ถนนสุขสวัสดิ์ ถนนประชาอุทิศ ข้ามคลองราษฎร์บูรณะ คลองบางปะแก้ว และไปเชื่อมต่อกับทางหลวงแผ่นดินสายธนบุรี-ปากท่อบริเวณกิโลเมตรที่ 1

ระบบทางด่วนนี้เชื่อมทางหลวงแผ่นดินสายเหนือ สายตะวันออก และสายใต้เข้าด้วยกัน นอกจากจะสามารถช่วยบรรเทาการจราจรติดขัดในกรุงเทพมหานคร โดยการลดปริมาณรถยนต์บรรทุกและรถยนต์ส่วนตัวที่ต้องการติดต่อระหว่างภาคเหนือ ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ภาคตะวันออกและภาคใต้แล้ว ทางด่วนจะช่วยให้การขนส่งสินค้าเข้า และออกผ่านท่าเรือคลองเตยมีความคล่องตัวมากขึ้น โดยรถบรรทุกสินค้าสามารถเข้าออกบริเวณท่าเรือได้สะดวกตลอดเวลา ทำให้ปริมาณการขนส่งสินค้าระหว่างท่าเรือและภาคต่าง ๆ ของประเทศ รวมทั้งพื้นที่ในเขตปริมณฑลเพิ่มปริมาณมากขึ้นและเสียค่าใช้จ่ายน้อยลง ทางด่วนจึงมีส่วนส่งเสริมเศรษฐกิจของรัฐเป็นอย่างมาก

ระบบทางด่วนขั้นที่ 2

การแก้ไขปัญหาสภาพการจราจรในเขตกรุงเทพมหานคร เช่น การจัดช่องการจราจรสำหรับรถโดยสารประจำทาง การกำหนดเส้นทางเดินรถทาง

เดียว ฯลฯ นั้น ยังไม่สามารถบรรเทาปัญหาการติดขัดของการจราจรได้มากนัก และถึงแม้จะมีระบบทางด่วนชั้นที่ 1 ซึ่งเชื่อมต่อทางหลวงสายสำคัญด้านทิศเหนือ ทิศใต้และทิศตะวันออกแล้วก็ตาม ก็สามารถรองรับการจราจรได้เพียง 2-3 แนวทางเท่านั้น เมื่อพิจารณาถึงการขยายตัวของปริมาณรถยนต์ในกรุงเทพมหานครที่มีอัตราสูงขึ้นทุกปี เฉลี่ยร้อยละ 9.67 จะทำให้ปริมาณการจราจรเพิ่มขึ้นจาก 4,794,000 เที่ยวต่อวันในปี พ.ศ. 2525 เป็น 6,961,000 เที่ยวต่อวัน ในปี พ.ศ. 2543 ทำให้อัตราส่วนการจราจรติดขัด (อัตราส่วนระหว่างปริมาณการจราจรต่อความสามารถในการรับปริมาณการจราจรของพื้นผิวถนน) โดยเฉลี่ยในปี พ.ศ. 2525 ซึ่งเท่ากับ 0.77 เพิ่มขึ้นเป็น 1.45 ในปี พ.ศ. 2543 การขยายโครงข่ายของระบบทางด่วน สามารถเพิ่มประสิทธิภาพของการจราจรที่มีความหนาแน่นสูง รองรับและบรรเทาสภาพการจราจรที่ติดขัดในส่วนต่าง ๆ ของกรุงเทพมหานครได้มาก

องค์การความร่วมมือระหว่างประเทศแห่งประเทศญี่ปุ่น (JICA - Japan International Cooperation Agency) ได้ส่งผู้เชี่ยวชาญมาศึกษาความเหมาะสมทางเศรษฐกิจและวิศวกรรม สำหรับทางด่วนชั้นที่ 2 ตั้งแต่เดือนมิถุนายน 2525 จนถึงเดือนพฤศจิกายน 2526 รวมระยะเวลาทั้งสิ้น 18 เดือน ได้เสนอโครงข่ายทางด่วนชั้นที่ 2 ประกอบด้วย 2 เส้นทางคือ เส้นทางสายเหนือ-ใต้ และเส้นทางสายตะวันออก รวมระยะทางทั้งสิ้น 27.9 กิโลเมตร ดังนี้ (รูปที่ 4.12)

เส้นทางสายเหนือ-ใต้

เริ่มจากจุดเชื่อมทางด่วนสายดาวคะนอง-ท่าเรือ ของทางด่วนชั้นที่ 1 ที่บริเวณบางโคล่ ซึ่งอยู่ระหว่างถนนสาธุประดิษฐ์กับถนนรัชดาภิเษก ขึ้นไปทางเหนือ ข้ามถนนจันทน์ ถนนสาทร ถนนสีลม ถนนสุขุมวิท จนถึงถนนจรัลเมืองแล้วเชื่อมกับถนนจรัลเมือง ไปตามถนนพระรามที่ 6 จนถึงย่านพหลโยธิน และอ้อมชั้นเหนือ ไปตัดถนนประชาชื่น และตัดถนนงามวงศ์วาน แล้วตรงไปเชื่อมกับถนนแจ้งวัฒนะ

เส้นทางสายตะวันออก

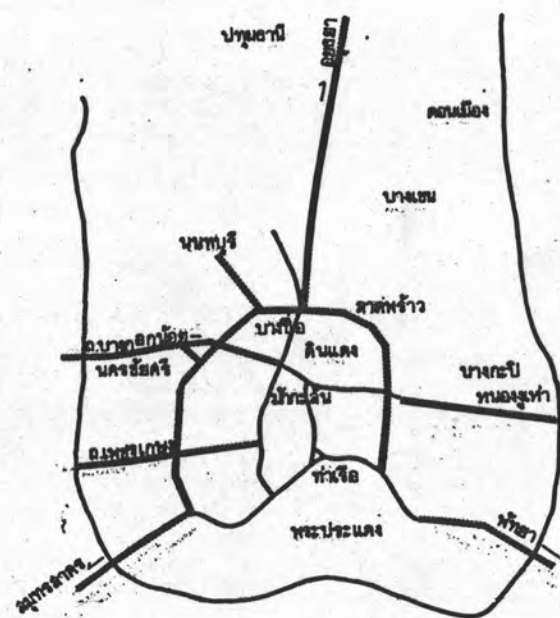
ทางยกระดับยาวประมาณ 8.7 กิโลเมตร เริ่มจากถนนพระรามที่ 6 บริเวณโรงกรองน้ำสามเสน ขนานกับคลองสามเสน ลอดใต้ถนนพหลโยธิน

ที่บริเวณอนุสาวรีย์ชัยสมรภูมิ ไปเชื่อมกับทางด่วนสายดินแดง-ท่าเรือที่บริเวณมักกะ-
สัน แล้วเชื่อมกับถนนเลียบคลองสามเสนของกรุงเทพมหานคร จนถึงถนนรามคำแหง
ตรงจุดที่ห่างจากสี่แยกคลองตันประมาณ 1 กิโลเมตร

ผลประโยชน์ที่ได้รับจากโครงการทางด่วนชั้นที่ 2 จะช่วย
บรรเทาความแออัดของปริมาณการจราจรในกรุงเทพมหานคร โดยจะมีปริมาณการ
จราจรบนระบบทางด่วนชั้นที่ 1 และ 2 ประมาณ 594,000 เที่ยวต่อวัน ในปี
พ.ศ.2543 ซึ่งมากกว่า 7.4 เท่าของปริมาณการจราจรในปัจจุบันของระบบทาง
ด่วนชั้นที่ 1 นอกจากนี้จะลดเวลาที่ใช้ในการเดินทางของยานบนถนนลงร้อยละ
20 และจะเพิ่มความเร็วในการเดินทางได้ร้อยละ 24 ทำให้สามารถลดค่าใช้จ่าย
ในการจราจรลงได้ประมาณวันละ 14 ล้านบาท โครงการนี้แบ่งการก่อสร้างเป็น
2 ส่วน คือ ส่วนที่ 1 เป็นส่วนที่เชื่อมกับทางด่วนชั้นที่ 1 เป็นรูปวงแหวน จะแล้ว
เสร็จและเปิดบริการได้ในปี พ.ศ.2535 สำหรับการก่อสร้างส่วนที่ 2 เป็นส่วนที่
เป็นรัศมีไปทางเหนือและทางตะวันออก จะแล้วเสร็จทั้งระบบในปี พ.ศ. 2538

ระบบทางด่วนชั้นที่ 3

เป็นโครงการเตรียมวางแผนทางด่วนในชั้นที่ 3 โดยศึกษา
ความเหมาะสม และความเป็นไปได้ของโครงการระบบทางด่วนในเส้นทาง 8 สาย
(รูปที่ 4.13) ได้แก่ ทางด่วนวงแหวนกรุงเทพ-ชลบุรี กรุงเทพ-นครปฐม กรุงเทพ

รูปที่ 4.13 โครงการทางด่วนชั้นที่ 3 (8 เส้นทางวงแหวน)

— แนวทิศทางในการศึกษาความเหมาะสมและความเป็นไปได้
เบื้องต้นของโครงข่ายระบบทางด่วน

-อยุธยา บางกอกน้อย-นครชัยศรี ราชคณา-หนองจุกเหา กรุงเทพฯ-นนทบุรี และ กรุงเทพฯ-สมุทรสาคร-สมุทรสงคราม

ระบบรถไฟฟ้าขนส่งมวลชน*

ตามปกติระบบขนส่งมวลชนในต่างประเทศ จะสร้างระบบรถไฟฟ้าไว้ใต้ดิน แต่สำหรับประเทศไทยจะเป็นรถไฟลอยฟ้า คือสร้างรางยกระดับเหนือพื้นดิน จากการศึกษาและวิเคราะห์ พบว่า ระบบรถไฟฟ้า (Rail Rapid Transit) เป็นระบบขนส่งมวลชนที่เหมาะสมที่สุด เพราะสามารถขนส่งผู้โดยสารครั้งละประมาณ 1,150 คนต่อหนึ่งขบวน มีความเร็วเฉลี่ยสูงสุด 80 กิโลเมตรต่อชั่วโมง สามารถขนส่งผู้โดยสารได้เป็นจำนวนถึง 40,000 คนต่อชั่วโมงทิศทางการสำหรับรายละเอียดระบบรถไฟฟ้าขนส่งมวลชนขั้นที่ 1 มีดังนี้ (รูปที่ 4.13)

เส้นทางสายพระโขนง-หัวลำโพง-สามเสน-บางซื่อ

ระยะทางประมาณ 23 กิโลเมตร มีแนวเส้นทางเริ่มต้นจากถนนสุขุมวิท ประมาณ 1 กิโลเมตรทางทิศตะวันออกของสะพานพระโขนง เป็นทางยกระดับมาตามถนนสุขุมวิท ข้ามคลองพระโขนงด้านเหนือของสะพานพระโขนง เลี้ยวข้ามถนนสุขุมวิท ผ่านย่านการค้าและที่อยู่อาศัย เข้าถนนพระรามที่ 4 ตรงมาตามถนนพระรามที่ 4 ผ่านบริเวณสลัมด้านเหนือคลองเตย เข้าถนนพระรามที่ 4 เบนออกทางทิศเหนือข้ามทางด่วนสายดินแดง-ท่าเรือ และทางรถไฟสายแม่น้ำ วกกลับเข้าถนนพระรามที่ 4 บริเวณสถานีร่วมสายวงเวียน-ลาดพร้าว มาตามถนนพระรามที่ 4 ผ่านหน้าสวนลุมพินี โรงพยาบาลจุฬาลงกรณ์ สามย่าน เลี้ยวขวาผ่านหน้าสถานีรถไฟหัวลำโพง มาตามแนวคลองผดุงกรุงเกษม ผ่านสะพานขาว ตัดกับทางรถไฟ

* ระบบขนส่งมวลชน หมายถึงระบบการขนส่งสาธารณะในบริเวณพื้นที่ที่มีคนอาศัยอยู่หนาแน่น การขนส่งระบบนี้ ให้บริการผู้ที่ประสงค์ที่จะการเดินทางจากต้นทางไปสู่จุดหมายปลายทางครั้งละจำนวนมาก ๆ ด้วยตารางเดินทางที่แน่นอนด้วยความสะดวก รวดเร็วและปลอดภัยบนเส้นทางที่สร้างไว้โดยเฉพาะ อาจจะเป็นทางอยู่ที่ระดับพื้นดิน ยกยกระดับเหนือพื้นดินหรือเป็นทางที่อยู่ใต้ดินก็ได้ (การทางพิเศษแห่งประเทศไทย 2521 : 27)

สายดาวคนอง-มักกะสัน ที่ถนนนครสวรรค์ เชียงสะพานเทวกรรมฯ นางเลิ้งแล้วแนว
ทางจะลาดลงใต้ดิน ลอดสะพานมัฆวานรังสรรค์ มีแนวทางช่วงใต้ดินประมาณ 600
เมตร และลาดขึ้นเป็นแนวทางยกระดับเข้าสู่ถนนสามเสน ไปตามกลางถนนสามเสน
ผ่านท่าवासูกกรี สีเสาทเวศร์ ศรียาน บางกระบือ หน้ากองพันทหารม้ายานเกราะ
สี่แยกเกียกกาย เลี้ยวข้างกองพลปืนต่อสู้อากาศยาน เข้าย่านที่อยู่อาศัย เลี้ยวออก
ถนนพระราชารัฐราษฎร์สาย 2 ซ้ำมคลองประปา และเลียบสะพานสูงบางซื่อด้านทิศเหนือ
ข้ามคลองเปรมประชากร ผ่านโรงงานปูนซีเมนต์ไทย สถานีรถไฟบางซื่อ ออกถนน
พหลโยธิน เลี้ยวซ้ายขนานกับพหลโยธิน และสิ้นสุดเส้นทางบริเวณหน้าสถานีขนส่ง
สายเหนือ เส้นทางสายนี้มีสถานีรับส่งผู้โดยสารทั้งหมด 23 สถานี และสถานีร่วม 2
สถานี ระยะห่างระหว่างสถานีประมาณ 700-900 เมตรโดยสถานีแรกอยู่ที่บริเวณ
ปากซอยสุขุมวิท 77 (อ่อนนุช) และสถานีปลายทางอยู่ที่หน้าสถานีขนส่งสายเหนือ

เส้นทางสายวงเวียนใหญ่-สาทร-ลาดพร้าว

ระยะทางยาวประมาณ 20 กิโลเมตร เริ่มต้นจากบริเวณวัด
กันตชะรามในซอยศาลเจ้าแช่ซิม ตรงออกมาทางทิศตะวันออก ตัดกับถนนพระเจ้า-
ตากสิน ตัดกับแนวทางรถไฟฟ้าสายดาวคนอง-มักกะสัน ที่จุดห่างจากวงเวียนใหญ่ไป
ทางทิศใต้ประมาณ 600 เมตร เส้นทางจะไปตามแนวเกาะกลางถนนสายสาทร-
ตัดใหม่ ตัดถนนเจริญนครที่จุดเหนือซอยตันไทร ประมาณ 500 เมตร ข้ามแม่น้ำ
เจ้าพระยาที่สะพานพระเจ้าตากสิน เลียบคลองสาทรจนถึงสี่แยกถนนวิฑู ข้ามถนน
พระรามที่ 4 เลี้ยวขวาเข้าร่วมกับแนวทางรถไฟฟ้าสายพระโขนง-บางซื่อ ผ่าน
สนามมวยลุมพินี ตรงไปทางทิศตะวันออก แยกจากสายพระโขนง-บางซื่อที่บริเวณ
แฟลตบ่อนไก่ ข้ามทางด่วนสายดินแดง-ท่าเรือและทางรถไฟฟ้าสายแม่น้ำ เบนเส้นทาง
ตามแนวรถไฟฟ้าสายแม่น้ำ จากบริเวณโรงงานยาสูบขึ้นมาจากทิศเหนือคู่ขนานกับทาง
รถไฟข้ามถนนเพชรบุรี แนวทางเลี้ยวขวาไปทางทิศตะวันออกบริเวณโรงพยาบาล
รถไฟ ผ่านย่านบ้านพักพนักงานรถไฟมักกะสัน ข้ามทางรถไฟฟ้าสายตะวันออกเข้าร่วม
กับแนวทางรถไฟฟ้าสายดาวคนอง-มักกะสัน คู่ขนานกับทางรถไฟสายตะวันออกเลี้ยว
ซ้ายตามแนวถนนอโศก-ดินแดง เข้าสู่เกาะกลางถนนรัชดาภิเษกผ่านเข้าห้วยขวาง
ไปสิ้นสุดที่จุดตัดระหว่างถนนลาดพร้าวกับถนนรัชดาภิเษก (ประมาณ 1.8 กิโลเมตร
จากทางแยกลาดพร้าว) เส้นทางสายนี้มีสถานีรับส่งผู้โดยสาร 17 สถานีและสถานี
ร่วม 3 สถานี แต่ละสถานีจะห่างกันประมาณ 700-1,300 เมตร สถานีแรกจะอยู่
บริเวณหมู่บ้านใกล้เคียงวัดโพธิ์นิมิตร ห่างจากถนนพระเจ้าตากสินประมาณ 900 เมตร
และสถานีปลายทางจะอยู่บนถนนรัชดาภิเษกที่จุดตัดกับถนนลาดพร้าว

เส้นทางสายดาวคนอง-สะพานพุทธ-มักกะสัน

ระยะทางยาวประมาณ 16 กิโลเมตร เริ่มต้นจากถนนสุขสวัสดิ์ ในเขตราชบุรีบูรณะ บริเวณห่างจากสะพานดาวคนอง ประมาณ 400 เมตร มาตาม แนวเกาะกลางถนน หลังจากพ้นสะพานแนวทางจะอยู่กลางถนนพระเจ้าตากสินตลอด มาจนถึงวงเวียนใหญ่ เข้าสู่ถนนประชาธิปไตย ผ่านวงเวียนเล็ก เบนเข้าสู่แนวกลาง สะพานพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกใหม่ ซ้ำมแม่น้ำเจ้าพระยา ผ่านคลองโองอ่างเข้าสู่ถนน จักรพรรดิที่แยกถนนเยาวราช ผ่านไปจนถึงถนนจักรพรรดิพงศ์ เลี้ยวเข้าสู่ถนนนคร- สวรรค์ ตัดกับทางรถไฟสายพระโขนง-บางซื่อ ที่บริเวณถนนลูกหลวง ตัดกับถนน นครสวรรค์ถึงสนามม้านางเลิ้งเลี้ยวไปทางทิศตะวันออก ผ่านพื้นที่บางส่วนของสนาม ม้า ซ้ำมทางรถไฟสายเหนือบริเวณสามเหลี่ยมรถไฟอุรุพงษ์ หลังจากนั้นแนวทางจะคู้ ขนานไปกับทางรถไฟสายตะวันออก ผ่านถนนพระรามที่ 6 ถนนพญาไท ถนนราช- ปรารถ สถานีรถไฟมักกะสันข้ามถนนอโศก-ดินแดง และสิ้นสุดระยะทางที่จุดห่างจาก ถนนอโศก-ดินแดงไปตามทางรถไฟสายตะวันออกประมาณ 1,200 เมตร สำหรับ สถานีรับส่งผู้โดยสารจะมี 15 สถานี และสถานีร่วม 3 สถานี แต่ละสถานีจะห่างกัน ประมาณ 700-1,300 เมตร โดยสถานีแรกจะอยู่ที่บริเวณเหนือสะพานดาวคนอง ประมาณ 200 เมตร และสถานีปลายทางอยู่ที่มักกะสันห่างจากถนนอโศก-ดินแดง ประมาณ 600 เมตร

ระบบขนส่งมวลชนที่มีประสิทธิภาพ จะทำให้ประชาชนหันมาใช้ บริการสาธารณะมากขึ้น ทั้งนี้รวมทั้งผู้โดยสารที่ใช้บริการรถยนต์โดยสารในปัจจุบัน ซึ่งมีอยู่เป็นจำนวนมากจะเปลี่ยนมาใช้บริการนี้ด้วย ผู้เชี่ยวชาญเยอรมันได้พยากรณ์ ปริมาณผู้โดยสารในชั่วโมงเร่งด่วนตอนเช้า ในปี พ.ศ. 2523 ในแต่ละเส้นทาง คือสายพระโขนง-บางซื่อ 21,230 คนต่อทิศทางต่อชั่วโมง สายวงเวียนใหญ่- ลาดพร้าว 23,860 คนต่อทิศทางต่อชั่วโมง และสายดาวคนอง-มักกะสัน 22,740 คนต่อทิศทางต่อชั่วโมง (การทางพิเศษแห่งประเทศไทย 2521 : 33) นอกจากนี้ ผลที่จะตามมาเมื่อมีระบบขนส่งมวลชนก็คือ การลดปัญหาการจราจรคับคั่ง ทำให้ยอด ยานในท้องถนนสัญจรไปมาได้สะดวกสบายและปลอดภัยมากขึ้น อีกทั้งประหยัดในเชิง เศรษฐกิจส่วนรวมของประเทศได้อีกด้วย

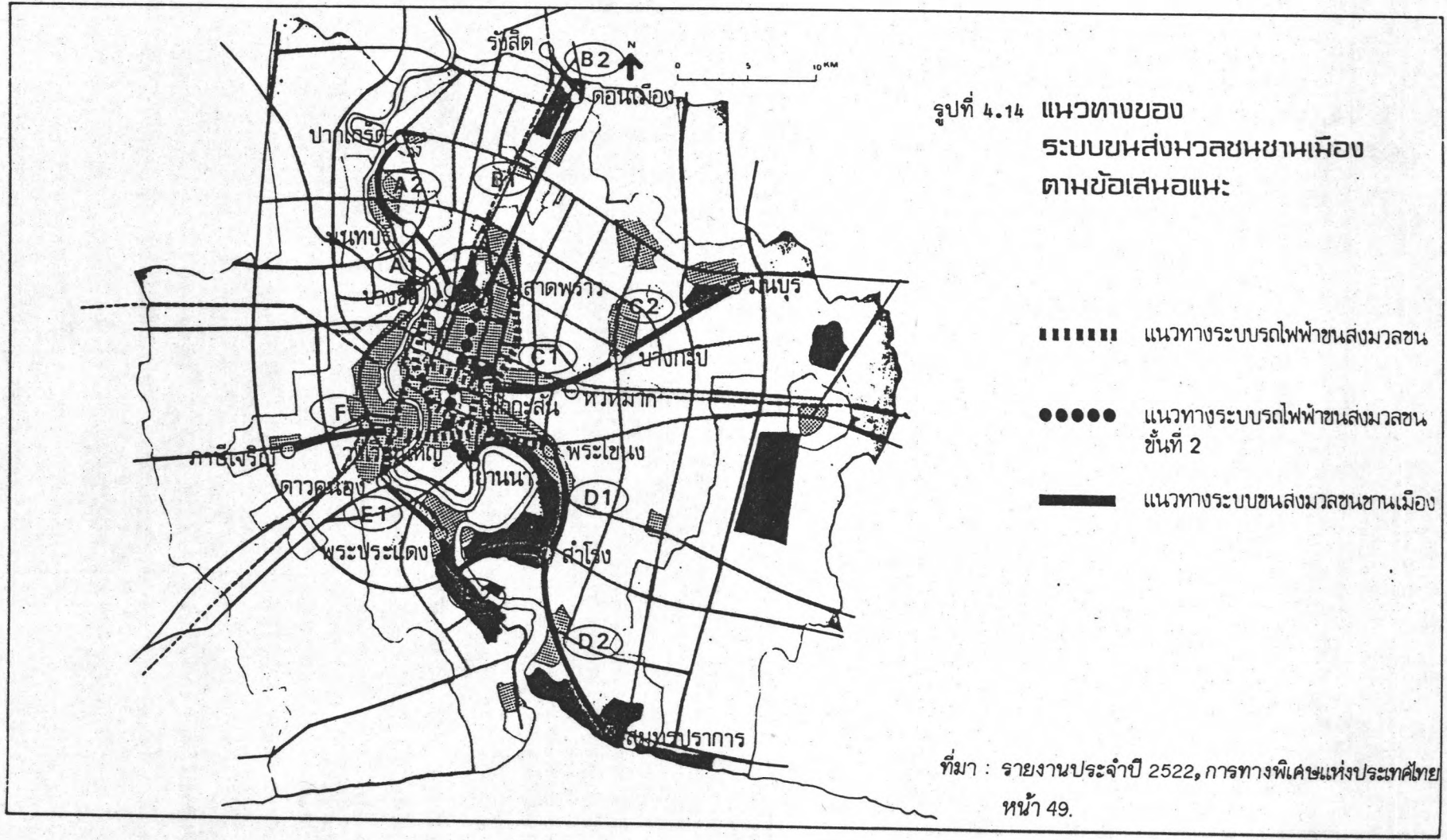
ระบบขนส่งมวลชนชานเมือง*

เนื่องจากแผนงานขั้นต้นในการปรับปรุงการขนส่งในกรุงเทพมหานครให้มีสภาพคล่องตัว เพื่อสนองความต้องการของการจราจรในอนาคต มีการดำเนินการก่อสร้างระบบทางด่วนขั้นที่ 1 ซึ่งจะกระจายขบวนออกสู่ถนนสายหลักนอกเมือง ประกอบกับพื้นที่สำหรับที่อยู่อาศัยและพื้นที่เมืองส่วนใหญ่ขยายตัวไปสู่ชานเมืองทางทิศเหนือ ทิศตะวันออก และทิศตะวันออกเฉียงใต้ เป็นเหตุให้ปริมาณการจราจรระหว่างเขตชานเมืองกับเขตในเมืองเพิ่มขึ้น และถ้ามีบริการระบบรถไฟฟ้าขนส่งมวลชนแล้ว การเดินทางของประชาชนจะมีปริมาณสูงมากในระหว่างชั่วโมงเร่งด่วน และจะไม่เกิดขึ้นเฉพาะเพียงแต่ในเขตเมืองเท่านั้นแต่จะปรากฏเช่นเดียวกันในเขตชานเมืองด้วย โดยเฉพาะบนถนนสายสำคัญเข้าสู่กลางเมืองในรัศมี 10 กิโลเมตร

ปัจจุบันรถยนต์โดยสารประจำทางเป็นพาหนะหลักในการบริการผู้โดยสารเข้าและออกระหว่างเขตชานเมืองและเขตในเมือง เมื่อปริมาณการเดินทางสูงขึ้น จะเกิดความแออัดในถนนเข้าสู่ตัวเมือง จึงสมควรพัฒนาระบบขนส่งมวลชนชานเมืองที่เหมาะสมเข้ารองรับการจราจรดังกล่าว เพื่อลดการสูญเสียทางเศรษฐกิจที่จะเกิดขึ้น

จากรายงานการศึกษาของผู้เชี่ยวชาญภายใต้ความช่วยเหลือของรัฐบาลญี่ปุ่นได้เน้นถึงความจำเป็นที่จะต้องดำเนินการจัดให้มีระบบขนส่งมวลชนชานเมืองโดยเร็ว เพื่อให้สอดคล้องกับโครงการระบบรถไฟฟ้าขนส่งมวลชนชานเมือง โดยได้เสนอยานพาหนะที่ควรนำมาใช้ คือ ระบบรถไฟฟ้า (Heavy Rail) เช่นเดียวกับระบบรถไฟฟ้าขนส่งมวลชน โดยมีเส้นทางทั้งหมด 6 สาย ได้แก่ (รูปที่ 4.14)

* ระบบขนส่งมวลชนชานเมือง หมายถึงการให้บริการขนส่งสาธารณะในเขตชานเมือง เป็นระบบที่มีประสิทธิภาพ และประหยัดเศรษฐกิจส่วนรวมแก่ผู้ไม่มีรถยนต์ส่วนตัวและผู้ไม่ต้องการใช้รถยนต์ส่วนตัว ขบวนที่ใช้บริการจะเป็นไปได้ตั้งแต่รถยนต์สองแถวขนาดเล็ก หรือรถยนต์สองแถวขนาดกลาง ไปจนถึงรถประจำทางขนาดมาตรฐาน และรถไฟฟ้าขนาดเบา ระบบขนส่งมวลชนชานเมืองนี้ประกอบด้วยรถชนิดต่าง ๆ ดังกล่าว ซึ่งจัดเข้าเป็นระบบให้บริการประชาชนโดยมีประสิทธิภาพสูงสุด (การทางพิเศษแห่งประเทศไทย 2521 : 35)

สายเหนือ (ก 1, ก 2)

บางซื่อ-นนทบุรี-ปากเกร็ดระยะทางประมาณ 14.4 กิโลเมตร

สายเหนือ (ข 1, ข 2)

ลาดพร้าว-ดอนเมือง-รังสิตระยะทางประมาณ 21.6 กิโลเมตร

สายตะวันออก (ค 1, ค 2)

มักกะสัน-หัวหมาก-บางกะปิ-มีนบุรี ระยะทางประมาณ 21.1
กิโลเมตร

สายใต้ (ง 1, ง 2)

ดาวคนอง-พระประแดง-สำโรง ระยะทางประมาณ 15.1
กิโลเมตร

สายตะวันตก (จ)

วงเวียนใหญ่-ภาษีเจริญ ระยะทางประมาณ 8.3 กิโลเมตร

รวมระยะทางระบบขนส่งมวลชนชานเมืองทั้งสิ้นประมาณ 80.5
กิโลเมตร

1.3) ทางรถไฟ

เมื่อพิจารณาโครงข่ายทางรถไฟในพื้นที่เขตปริมณฑล จะพบว่า มีจุดศูนย์กลางอยู่ที่กรุงเทพมหานครเช่นเดียวกับโครงข่ายถนน ในอดีตทางรถไฟมีความสำคัญมากสำหรับการขนส่งสินค้าและการเดินทาง รวมทั้งการท่องเที่ยว ปัจจุบันการรถไฟมีบทบาทน้อยลง เนื่องจากการแข่งขันโดยเส้นทางถนนและเส้นทางอากาศ ปัจจุบันมีเส้นทางรถไฟในพื้นที่เขตปริมณฑล ดังนี้คือ (แผนที่ 4.1)

สายเหนือ

จากกรุงเทพมหานคร สิ้นสุดปลายทางที่จังหวัดเชียงใหม่ เปิดเดินรถ ปี พ.ศ. 2464 มีระยะทางรวมทั้งสิ้น 751 กิโลเมตร ในพื้นที่เขตปริมณฑลมีทางรถไฟผ่านอำเภอชัยบุรี และอำเภอคลองหลวง จังหวัดปทุมธานี รวมระยะทางในพื้นที่เขตปริมณฑล ประมาณ 11 กิโลเมตร

สายตะวันออกเฉียงเหนือ

จากกรุงเทพมหานครไปสถานีชุมทางจิระในจังหวัดนครราชสีมา แล้วแยกออกเป็น 2 สาย คือ ไปจังหวัดอุบลราชธานี 1 สาย และไปจังหวัดหนองคายอีก 1 สาย สายกรุงเทพมหานครถึงอุบลราชธานี มีระยะทางยาว 575 กิโลเมตร เปิดการรถเมื่อปี พ.ศ. 2473 สายกรุงเทพมหานครถึงหนองคายมีความยาว 624 กิโลเมตร เปิดบริการใน ปี พ.ศ. 2498 ในพื้นที่เขตปริมณฑล ทางรถไฟสายตะวันออกเฉียงเหนือผ่านอำเภอต่าง ๆ เช่นเดียวกับทางรถไฟสายเหนือ

สายใต้

ทางรถไฟสายใต้ออกจากสถานีต้นทางใต้ 2 แห่ง คือ สถานีหัวลำโพงและสถานีบางกอกน้อยไปสู่จังหวัดต่างๆ ในภาคใต้และเชื่อมต่อกับสายของประเทศสหพันธรัฐมาเลเซีย ลงสู่ปีนัง กัวลาลัมเปอร์และประเทศสิงคโปร์ ทางรถไฟสายใต้ เริ่มเปิดเดินรถได้ตลอดสายเมื่อ ปี พ.ศ. 2461 ระยะทางรวมทั้งสิ้น 1,144 กิโลเมตร ในพื้นที่เขตปริมณฑลมีทางรถไฟสายใต้ ผ่านอำเภอนครชัยศรี เมืองนครปฐมและอำเภอกำแพงแสน จังหวัดนครปฐม รวมระยะทางในเขตปริมณฑล ประมาณ 72 กิโลเมตร

สายแม่กลอง

เป็นเส้นทางสายสั้น ๆ มีความยาวประมาณ 60 กิโลเมตร เชื่อมการติดต่อระหว่างกรุงเทพมหานคร กับจังหวัดสมุทรสงครามโดยผ่านจังหวัดสมุทรสาคร ในพื้นที่เขตปริมณฑลมีทางรถไฟผ่านจังหวัดสมุทรสาคร ระยะทางที่ผ่านประมาณ 34 กิโลเมตร

1.4) ทางน้ำ

เส้นทางการขนส่งทางน้ำในพื้นที่เขตปริมณฑล เป็นส่วนหนึ่งที่ต่อเนื่องกับเส้นทางขนส่งทางน้ำภายในประเทศ ซึ่งจัดเป็นระบบประกอบด้วยเส้นทางหลัก 4 สาย คือ เส้นทางสายเหนือ สายตะวันออกเฉียงเหนือ สายตะวันออก และเส้นทางสายตะวันตก (ธนาคารกรุงเทพ จำกัด 2526 : 96) เฉพาะในพื้นที่เขตปริมณฑล มีเส้นทางการขนส่งทางน้ำ ดังนี้ (รูปที่ 4.15)

สายเหนือตอนล่าง

มีเส้นทางน้ำตั้งแต่จังหวัดสุพรรณบุรี และจังหวัดพระนครศรีอยุธยา ถึงกรุงเทพมหานคร ดังนี้

: จากอำเภอเสนา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา เป็นเส้นทางการขนส่งทางน้ำโดยทางแม่น้ำเจ้าพระยา และแม่น้ำน้อย ผ่านจังหวัดปทุมธานี นนทบุรี ถึงกรุงเทพมหานคร

: เส้นทางที่มาจากจังหวัดสุพรรณบุรี ผ่านแม่น้ำสุพรรณบุรี แม่น้ำนครชัยศรี เข้าคลองพระพิมล ออกแม่น้ำเจ้าพระยาที่อำเภอปากเกร็ด จังหวัดนนทบุรีหรือเข้าคลองมหาสวัสดิ์ จนถึงกรุงเทพมหานคร หรือจะล่องมาถึงแม่น้ำท่าจีน เข้าคลองภาษีเจริญ จนถึงกรุงเทพมหานครก็ได้

สายตะวันออก

เส้นทางระหว่าง นครนายกกับกรุงเทพมหานคร จากจังหวัดนครนายก ผ่านแม่น้ำนครนายก เข้าประตูน้ำเสาวภาผ่องศรี คลองรังสิต เข้าอำเภอปากเกร็ด จังหวัดนนทบุรี ออกสู่มแม่น้ำเจ้าพระยาจนถึงกรุงเทพมหานคร

สายตะวันตก

มีแม่น้ำท่าจีน แม่น้ำแม่กลอง และคลองต่าง ๆ โดยมีเส้นทางที่สำคัญ ดังนี้

: ระหว่างกรุงเทพมหานคร กับนครปฐม โดยผ่านคลองมหา-
 สวัสดิ์ เข้ากรุงเทพมหานคร หรือมาตามแม่น้ำนครชัยศรี แม่น้ำท่าจีน คลองภาษีเจริญ
 เข้ากรุงเทพมหานคร

: ระหว่างกรุงเทพมหานครกับราชบุรี โดยผ่านคลองดำเนิน-
 สะดวก คลองภาษีเจริญ เข้ากรุงเทพมหานคร

: ระหว่างกรุงเทพมหานครกับสมุทรสาคร ผ่านแม่น้ำแม่กลอง
 สมุทรสาคร คลองมหาชัย หรือผ่านแม่น้ำท่าจีน คลองภาษีเจริญ เข้ากรุงเทพมหานคร

เส้นทางการขนส่งทางน้ำสายเหนือและสายตะวันตก เป็นสายที่
 นิยมใช้กันมากเพราะสามารถใช้เป็นเส้นทางเดินเรือได้ตลอดปี ส่วนเส้นทางสาย
 ตะวันออกนิยมใช้กันน้อย แม้จะเป็นเส้นทางที่ใช้ได้ตลอดทั้งปี ทั้งนี้เพราะเส้นทาง
 การคมนาคมทางบกมีความสะดวกกว่า

สำหรับพื้นที่จังหวัดสมุทรปราการ และจังหวัดสมุทรสาคร ซึ่งมี
 เขตพื้นที่ติดชายฝั่งทะเลอ่าวไทย มีท่าเรือประมงและค้าขายบริเวณชายฝั่งเพียง 2
 ท่า คือที่จังหวัดสมุทรปราการและจังหวัดสมุทรสาคร ใช้เป็นท่าขนถ่ายสินค้าของเรือ
 ขนส่งสินค้าชายฝั่ง (สถาบันวิจัยวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งประเทศไทย 2523
 : 75) อย่างไรก็ตาม เนื่องจากพื้นที่เขตปริมณฑลอยู่ใกล้ท่าเรือกรุงเทพซึ่งมีบทบาท
 สำคัญทั้งในระดับประเทศและระหว่างประเทศ พื้นที่เขตปริมณฑลจึงได้รับประโยชน์
 จากท่าเรือดังกล่าวไปด้วย ส่วนท่าเทียบเรือ หรือสถานีขนส่งทางน้ำตามแม่น้ำ
 ลำคลองในพื้นที่เขตปริมณฑลส่วนใหญ่เป็นของเอกชน ตั้งอยู่ริมแม่น้ำเจ้าพระยา และ
 ยังไม่เป็นสถานีขนส่งทางน้ำที่ได้มาตรฐาน เพราะบางแห่งเป็นเพียงทางลาดสำหรับการ
 การขนถ่ายสินค้าเท่านั้น

การขนส่งทางน้ำมีความสำคัญกับเศรษฐกิจดั้งเดิมของไทย ซึ่ง
 ผลิตผลส่วนใหญ่มาจากภาคเกษตร แต่เนื่องจากในช่วงแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม
 แห่งชาติ ฉบับที่ 1-4 ได้พัฒนาการคมนาคมและขนส่งทางบกให้เป็นกิจกรรมพื้นฐาน
 สนับสนุนและรองรับการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจ ทำให้การเติบโตของการขนส่ง
 ทางน้ำไม่ก้าวหน้าเท่าที่ควร เช่นเดียวกับการวางแผนพัฒนาการขนส่งประเภทอื่น จน
 กระทั่งเกิดวิกฤตการณ์น้ำมัน และด้านการเงินของประเทศขึ้น รัฐจึงมีนโยบายที่
 สนับสนุนและให้ความสำคัญในการพัฒนาการขนส่งทางน้ำให้มากขึ้น ทั้งนี้เพื่อลดต้นทุน
 และเพิ่มประสิทธิภาพการขนส่ง

สำหรับแผนการพัฒนากำหนดการขนส่งทางน้ำในพื้นที่เขตปริมณฑล ใน
 ช่วงแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 5 - 6 (พ.ศ. 2525-2534)
 (กระทรวงคมนาคม : 4-10) มีดังนี้ (รูปที่ 4.16)

การขนส่งทางน้ำในแม่น้ำลำคลอง

: ปรับปรุงร่องน้ำการเดินเรือในแม่น้ำเจ้าพระยา จากกรุง
 เทพมหานครถึงจังหวัดนครสวรรค์

: ศึกษาความเหมาะสมทางเศรษฐกิจและวิศวกรรม เพื่อปรับ
 ปรุงร่องน้ำทางเดินเรือในคลองแม่กลอง คลองสรภสนสามิต และคลองมหาชัย

: ขุดลอกคลองชลประทาน ที่ใช้เป็นคลองเชื่อม ได้แก่

คลองรังสิตประยูรศักดิ์ เชื่อมระหว่างแม่น้ำเจ้าพระยากับ
 แม่น้ำนครนายก (ต้นแม่น้ำบางปะกง)

คลองหกวาสายล่าง เชื่อมระหว่างแม่น้ำเจ้าพระยากับ
 แม่น้ำนครนายก

คลองพระองค์เจ้าไชยานุชิต เชื่อมระหว่างคลองบางขนาก
 คลองนครเนื่องเขต คลองประเวศน์บุรีรมย์ กับคลองสำโรง

คลองสำโรง เชื่อมระหว่าง แม่น้ำเจ้าพระยา กับแม่น้ำ
 บางปะกง

คลองพระยาบวรลือ เชื่อมระหว่างแม่น้ำเจ้าพระยากับ
 แม่น้ำสุพรรณ

คลองพระพิมล เชื่อมระหว่างแม่น้ำเจ้าพระยา-แม่น้ำนครชัยศรี

คลองพระอุดม เชื่อมระหว่างคลองพระยาบวรลือกับคลอง
 บางบัวทอง

คลองบางบัวทอง เป็นคลองลัดแม่น้ำเจ้าพระยา

คลองภาษีเจริญ เชื่อมระหว่างแม่น้ำท่าจีน กับแม่น้ำ-
เจ้าพระยา

คลองชอยสิบเจ็ด เชื่อมระหว่างคลองหกวาสายล่าง คลอง
บางขนาก กับคลองพระองค์เจ้าไชยานุชิต

คลองมหาสวัสดิ์ เชื่อมระหว่างแม่น้ำเจ้าพระยากับแม่น้ำ
นครชัยศรี

คลองดำเนินสะดวก เชื่อมระหว่างแม่น้ำท่าจีนกับแม่น้ำ
แม่กลอง

: สำรวจทางอุทกศาสตร์และอุทกวิทยา ของ

แม่น้ำท่าจีนจากอำเภอเมือง จังหวัดสมุทรสาคร ถึงจังหวัด
สุพรรณบุรี

คลองสรรพสามิต ระหว่างแม่น้ำเจ้าพระยากับแม่น้ำท่าจีน

การขนส่งชายฝั่งทะเล

: สำรวจทางอุทกศาสตร์และอุทกวิทยาเพื่อตรวจสอบสภาพของร่อง
น้ำก่อนและหลังการขุดลอกร่องน้ำสมุทรสาคร จังหวัดสมุทรสาคร

: ศึกษาความเหมาะสมทางเศรษฐกิจและวิศวกรรม เพื่อปรับ
ปรุงร่องน้ำสมุทรสาครให้เป็นร่องน้ำถาวร

: สำรวจทางวิศวกรรมท่าเรือที่จังหวัดสมุทรสาคร

นอกจากการพัฒนาเส้นทางขนส่งทางน้ำของแม่น้ำลำคลอง และ
การขนส่งชายฝั่งทะเลในพื้นที่เขตปริมณฑลแล้ว ยังมีพื้นที่บริเวณใกล้เคียงที่พัฒนา

เพื่อการขนส่งทางน้ำระหว่างประเทศ ได้แก่ การพัฒนาท่าเรือน้ำลึกสี่ตึก ตลอดจนการเตรียมการเพื่อก่อสร้างท่าเรือน้ำลึกแหลมฉบัง ทำให้เกิดความสอดคล้องในการลำเลียงผลผลิตด้านการเกษตร จากพื้นที่ตอนในของประเทศออกสู่ตลาดต่างประเทศได้รวดเร็วและลดต้นทุนค่าขนส่ง อย่างไรก็ตาม แผนพัฒนาดังกล่าวจะทำให้เกิดเรือลำเลียงขนาดเล็กเพิ่มจำนวนมากขึ้น และเรือเหล่านี้จะวิ่งขึ้นล่องระหว่างภายในบริเวณแม่น้ำเจ้าพระยากับปากอ่าวไทย จะทำให้เกิดความคับคั่งของระบบการจราจรทางน้ำมากขึ้น (กองโครงการเศรษฐกิจ สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ 2526 : 16) และจากการศึกษาของกรมเจ้าท่ากระทรวงคมนาคม (ขนาดารกรุงเทพ จำกัด 2526 : 104) พบว่าถ้าไม่มีการปรับปรุงแม่น้ำเจ้าพระยาปริมาณการขนส่งทางน้ำจะลดลงจาก 1,549,000 ตัน ในปี พ.ศ. 2521 เหลือเพียงประมาณ 648,000 ตันในปี พ.ศ. 2543 แต่ถ้าหากมีการพัฒนาการขนส่งทางน้ำแล้ว ปริมาณการขนส่งทางน้ำจะเพิ่มขึ้นเป็นประมาณ 13,776,000 ตันในปี พ.ศ. 2543

1.5) ทางอากาศ

พื้นที่เขตปริมณฑลมีสนามบินที่ใช้ในกิจการทหารเพียงแห่งเดียว คือ ที่อำเภอกำแพงแสน จังหวัดนครปฐม ส่วนสนามบินพาณิชย์นั้นไม่มีเลย อย่างไรก็ตาม เนื่องจากทำเลที่ตั้งของพื้นที่เขตปริมณฑล อยู่ใกล้กับกรุงเทพมหานคร มีสนามบินดอนเมืองซึ่งเป็นสนามบินนานาชาติ และเป็นศูนย์กลางการเดินทางทางอากาศภายใน และภายนอกประเทศที่ใหญ่ที่สุด ทำให้การเดินทางทางอากาศของประชากรในพื้นที่เขตปริมณฑลไปยังภูมิภาคอื่น ๆ ของประเทศและต่างประเทศค่อนข้างสะดวกและรวดเร็ว

1.6) น้ำประปา

การจัดการน้ำอุปโภคบริโภคในเขตปริมณฑลและกรุงเทพมหานคร ดำเนินการโดยเทศบาล สุขาภิบาล และรัฐวิสาหกิจ ดังนี้

เขตจังหวัดสมุทรปราการ นนทบุรี และกรุงเทพมหานคร

ดำเนินการโดยการประปานครหลวง แบ่งการประปาเป็น 2

ระบบ คือ

: ระบบการประปาส่วนกลาง ในเขตพื้นที่ชั้นในซึ่งรับน้ำจาก โรงกรองน้ำบางเขน สามเสน ธนบุรี และแหล่งน้ำบาดาล โดยรับน้ำจากสำนักงาน ประปาสาขา 10 สาขา

: ระบบประปาอิสระ เป็นเขตพื้นที่รอบนอกของกรุงเทพมหานคร ได้แก่เขตมีนบุรี ลาดกระบัง และเขตหนองจอก อำเภอบางพลี จังหวัดสมุทร- ปราการ อำเภอบางบัวทอง บางใหญ่ และอำเภอไทรน้อย จังหวัดนนทบุรีน้ำที่ใช้ บริการส่วนใหญ่เป็นน้ำบาดาล

เขตจังหวัดปทุมธานี

ดำเนินการโดยการประปาส่วนภูมิภาค ในพื้นที่ชุมชนขนาดใหญ่ 2 แห่งคือ เขตเทศบาลเมืองปทุมธานี และเขตสุขาภิบาลประชาธิปไตย

เขตจังหวัดนครปฐม

มีการประปาส่วนท้องถิ่น ซึ่งเป็นกิจการประปาสัมปทาน ภายใต้ การดูแลทางเทคนิคของกรมโยธาธิการ ดำเนินการจัดหาน้ำประปา 3 แห่ง คือ การประปานครปฐม การประปาสุขาภิบาลสามพราน และการประปាកำแพงแสน

เขตจังหวัดสมุทรสาคร

ดำเนินการโดยการประปาส่วนภูมิภาค คือ การประปาสมุทร- สาคร ดำเนินการจ่ายน้ำให้ประชาชนในพื้นที่เขตตำบลท่าฉลอม และตำบลบางหญ้า แพรก และการประปาส่วนท้องถิ่น ซึ่งเป็นกิจการประปาสัมปทาน 3 แห่ง คือ การ ประปาเทศบาลเมืองสมุทรสาคร การประปาสุขาภิบาลบ้านแพ้ว และการประปา สุขาภิบาลกระทุ่มแบน

สำหรับการขยายการผลิตในเขตปริมณฑลและกรุงเทพมหานครมีดังนี้

เขตจังหวัดสมุทรปราการ นนทบุรี และกรุงเทพมหานคร

การประปานครหลวง ได้ขยายกำลังการผลิตน้ำประปาตามแผนหลักแล้ว 2 โครงการ ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2518 คือโครงการปรับปรุงการประปา ระยะที่ 1 ช่วงที่ 1 และโครงการปรับปรุงการประปา ระยะที่ 1 ช่วงที่ 2 ซึ่งเพิ่มกำลังการผลิตน้ำให้โรงกรองน้ำบางเขน เป็นประมาณวันละ 1.6 ล้านลูกบาศก์เมตรต่อวันในปลายปี พ.ศ. 2528 และขณะนี้การประปานครหลวงกำลังดำเนินการปรับปรุงกิจการประปา ระยะที่ 2 ช่วงที่ 1 (พ.ศ. 2528-2531) เมื่อโครงการนี้แล้วเสร็จ พื้นที่บริการน้ำประปาจะขยายออกไปอีกประมาณ 150 ตารางกิโลเมตร รวมเป็นพื้นที่บริการทั้งสิ้น 580 ตารางกิโลเมตร บริเวณที่ขยายเป็นพื้นที่ที่มีประชากรอยู่หนาแน่น และมีความต้องการน้ำสูง ทางฝั่งกรุงเทพมหานครจะขยายขึ้นไปทางดอนเมือง. จนสุดเขตรับผิดชอบของการประปานครหลวงบริเวณพหลโยธิน ลาดพร้าว ถนนสุขุมวิท 2 รัชดาภิเษก คลองเตย สำโรง และอำเภอเมืองสมุทรปราการ สำหรับฝั่งธนบุรี สามารถให้บริการในพื้นที่ธนบุรีตอนเหนือ บริเวณถนนบางกอกน้อย-นครไชยศรี ถนนพุทธมณฑลสาย 1 ธนบุรี-ปากท่อ และบรรเทาปัญหาน้ำขาดแคลนบริเวณปลายถนนสุขสวัสดิ์ จังหวัดนนทบุรี บริเวณบางกรวยและปากเกร็ด เงินลงทุนประมาณ 11,424 ล้านบาท (การประปานครหลวง 2529 : 3)

สำหรับการปรับปรุงการประปา ระยะที่ 2 ช่วงที่ 2 (พ.ศ. 2531-2534) ให้ผลิตและส่ง-จ่ายน้ำเพิ่มขึ้นวันละ 400,000 ลูกบาศก์เมตร เพิ่มพื้นที่บริการน้ำประปาอีก 80 ตารางกิโลเมตร ไปยังบริเวณชุมชนส่วนกลางที่ขยายตัวออกไปทางฝั่งกรุงเทพมหานคร ได้แก่บริเวณ ถนนรามอินทรา 7 กิโลเมตรที่ 7 ถนนกรุงเทพกรีฑา ส่วนหลวงรัชกาลที่ 9 ซอยอุดมสุข ถนนสุขุมวิท ถนนบางนา - ตราด จนถึงมหาวิทยาลัยรามคำแหง ถนนศรีนครินทร์ บางแพรงและถนนสายลวด จังหวัดสมุทรปราการ ฝั่งธนบุรี ได้แก่ บริเวณบางกรวยตอนเหนือ ถนนวงแหวนรอบนอก ซึ่งแยกจากถนนบางกอกน้อย-นครไชยศรี ถนนพุทธบูชา ซึ่งเชื่อมระหว่างถนนธนบุรี-ปากท่อ และถนนประชาอุทิศ ถนนครุין ซึ่งเชื่อมระหว่างถนนสุขสวัสดิ์ และถนนประชาอุทิศและถนนในหมู่บ้านเศรษฐกิจ เงินลงทุนประมาณ 3,599 ล้านบาท (การประปานครหลวง 2529 : 3)

เมื่อสิ้นสุดตามแผนงานที่ได้กล่าวถึงแล้ว ในปี พ.ศ. 2534 จะมีพื้นที่บริการน้ำประปาครอบคลุมพื้นที่ทั้งหมดประมาณ 710 ตารางกิโลเมตร ซึ่งนอกจากจะสามารถให้บริการน้ำประปาแก่ประชาชน แหล่งธุรกิจ และอุตสาหกรรมอย่างเพียงพอและทั่วถึงแล้ว ยังทำให้เกิดทางเลือกที่จะเลิกสูบน้ำบาดาลขึ้นมาใช้ ช่วย

ป้องกันและแก้ไขวิกฤตการณ์น้ำบาดาล แผ่นดินทรุด และน้ำท่วมในกรุงเทพมหานคร และปริมณฑล ได้อีกด้วย

เขตปริมณฑล

มีแผนงานปรับปรุงและขยายการผลิตน้ำประปา ดังนี้

เขตจังหวัดปทุมธานี

การประปาส่วนภูมิภาค ได้กำหนดโครงการปรับปรุงขยายกำลังผลิตและระบบจ่ายน้ำไว้ในช่วงแผนพัฒนา ฯ ฉบับที่ 6 เพื่อให้มีกำลังผลิตเพียงพอ กับความต้องการใช้น้ำของประชาชนในเขตจังหวัดปทุมธานี ทั้งสองฝั่งแม่น้ำเจ้าพระยา เขตสุขาภิบาลคลองหลวง มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยกรุงเทพ สถาบันเทคโนโลยีแห่งเอเชีย ย่านโรงงานอุตสาหกรรม และหมู่บ้านจัดสรรต่าง ๆ โดยจะศึกษาทางเลือกและศักยภาพของแหล่งน้ำ และความเป็นไปได้ในการรวมระบบประปาปทุมธานีและประปาประชาธิปัตย์เข้าด้วยกัน

จังหวัดนครปฐม

กิจการประปาทั้ง 3 แห่ง คือการประปานครปฐม การประปา สุขาภิบาลสามพราน และการประปាកาแพงแสน ซึ่งเป็นกิจการประปาสัมปทานส่วน-ท้องถิ่น ยังไม่มีแผนงานที่จะขยายและปรับปรุงกิจการประปา เนื่องจากติดขัดปัญหา การโอนกิจการประปาให้แก่การประปาส่วนภูมิภาค

จังหวัดสมุทรปราการ

กิจการประปาอยู่ในความรับผิดชอบของการประปาส่วนภูมิภาค มีแผนงานที่จะเพิ่มกำลังการผลิตจำนวน 300 ลูกบาศก์เมตรต่อชั่วโมง พร้อมทั้งปรับปรุงระบบเดิมเพื่อให้เพียงพอกับความต้องการของประชาชนในพื้นที่จ่ายน้ำในอนาคต ไม่น้อยกว่า 10 ปี

สำหรับการประปาส่วนท้องถิ่นของเทศบาลเมืองสมุทรสาคร สุขาภิบาลบ้านแพ้ว และสุขาภิบาลกระทุ่มแบนนั้น ยังไม่มีแผนงานที่จะขยายหรือปรับ

ปรับปรุงกิจการประปา เนื่องจากติดขัดปัญหาการโอนกิจการประปาให้แก่การประปาสวน
ภูมิภาค

สำหรับปัญหา และข้อจำกัดในการพัฒนาประปาเพื่ออุปโภค
บริโภคให้เพียงพอกับการขยายตัวของความต้องการของการพัฒนาพื้นที่นั้น มีประเด็น
ปัญหาและข้อจำกัด ดังนี้

: การประปานครหลวง ต้องยกเลิกการใช้น้ำบาดาลในการ
ผลิตน้ำประปาในเขตแผ่นดินทรุด เขตวิกฤต 1 และ 2 ภายในปี พ.ศ. 2530* การ-
ประปานครหลวง จึงต้องพัฒนาแหล่งน้ำผิวดินทดแทนแหล่งน้ำบาดาลให้มากขึ้น และ
ในขณะเดียวกันการประปานครหลวงเอง ก็ต้องขยายบริการน้ำประปาเพื่อบริการ
เอกชนที่ใช้แหล่งน้ำบาดาลอยู่เดิมด้วย

: จากการปรับปรุงกิจการประปา ระยะที่ 2 ช่วงที่ 2 ทำให้
ความต้องการน้ำดิบในปี พ.ศ. 2534 ปริมาณ 60 ลูกบาศก์ต่อวินาทีดังนั้นการจัดสรร
น้ำเพิ่มจากลุ่มน้ำแม่กลอง หรือน้ำท่าเงินมาทดแทนการสูบน้ำจากแม่น้ำเจ้าพระยา
เพื่อไล่น้ำเค็ม

กล่าวโดยสรุป ในด้านการจัดหาอุปโภคบริโภคในเขตปริ-
มณฑลและกรุงเทพมหานครนั้น ในเขตปริมณฑล (เฉพาะจังหวัดปทุมธานี นครปฐม
และจังหวัดสมุทรสาคร) เป็นการจัดหาประปาให้เขตชุมชนหนาแน่น คือ ในเขต
เทศบาลและเขตสุขาภิบาลเท่านั้น ประชาชนที่อยู่นอกเขตเหล่านี้ ยังคงใช้น้ำคลอง
น้ำฝนหรือน้ำบาดาลส่วนตัวโดยน้ำบาดาลยังเป็นแหล่งน้ำที่สำคัญ สำหรับการบริการ
น้ำประปาในเขตกรุงเทพมหานคร ซึ่งครอบคลุมพื้นที่ต่อเนื่องกับจังหวัดสมุทรปราการ
และจังหวัดนนทบุรีนั้น ยังไม่พอเพียงกับความต้องการ ประกอบกับทิศทางการขยาย
ตัวของกรุงเทพมหานคร ซึ่งมีลักษณะกระจัดกระจาย ทำให้การบริการน้ำประปาไม่
ทั่วถึงจึงต้องใช้น้ำบาดาลกันอย่างกว้างขวาง เป็นสาเหตุสำคัญประการหนึ่งของปัญ
หาแผ่นดินทรุด การพัฒนาระบบการประปาในอนาคตจึงจำเป็นต้องใช้น้ำผิวดินแทนน้ำ
บาดาลให้มากที่สุด

* ตามมติของคณะรัฐมนตรี วันที่ 15 มีนาคม 2526

อย่างไรก็ตาม เมื่อพิจารณาถึงศักยภาพการพัฒนาชุมชน และนโยบายที่กำหนดให้พื้นที่เขตปริมณฑลรองรับความเจริญบางส่วนของกรุงเทพมหานคร แล้ว มีแนวโน้มที่ชุมชนต่างๆ ในเขตปริมณฑลจะขยายตัวทำให้การเพิ่มของประชากรสูงขึ้น ส่งผลให้ความต้องการน้ำประปาอยู่ในอัตราสูงตามไปด้วย การเตรียมการศึกษาในชั้นรายละเอียดของระบบบริการสาธารณูปโภคด้านนี้ นอกจากทำให้เกิดประโยชน์สูงสุดสำหรับการตั้งถิ่นฐานของประชากรแล้วยังสามารถควบคุมและกำหนดทิศทางของการพัฒนาในพื้นที่ (Spatial Development) ในอนาคตได้อย่างดี

1.7) ไฟฟ้า

เขตปริมณฑลและกรุงเทพมหานคร ได้รับบริการไฟฟ้าอย่างเพียงพอโดยมีหน่วยงานรับผิดชอบ 2 หน่วยงานคือ การไฟฟ้านครหลวงและการไฟฟ้าส่วนภูมิภาค โดยการไฟฟ้านครหลวงรับผิดชอบพื้นที่ 4 จังหวัดคือ กรุงเทพมหานคร จังหวัดนนทบุรี สมุทรปราการ และบางส่วนของจังหวัดปทุมธานี ได้แก่ สุขาภิบาลประชาธิปัตย์ และสุขาภิบาลคลองหลวง มีพื้นที่รับผิดชอบรวมกันประมาณ 3,175 ตารางกิโลเมตร และการไฟฟ้าส่วนภูมิภาครับผิดชอบในพื้นที่จังหวัดนครปฐม สมุทรสาคร และจังหวัดปทุมธานีที่อยู่นอกเขตรับผิดชอบของการไฟฟ้านครหลวงมีพื้นที่รับผิดชอบรวมกันทั้งสิ้น 4,464 ตารางกิโลเมตร (รูปที่ 4.17)

1.8) โทรศัพท

เขตปริมณฑลมีเลขหมายโทรศัพท์ร่วมกัน นับถึงปี 2528 เป็นจำนวน 65,058 เลขหมาย คิดเป็นร้อยละ 7.8 ของเลขหมายโทรศัพท์ทั้งประเทศ หรือเป็นร้อยละ 12.0 ของเลขหมายโทรศัพท์ของกรุงเทพมหานคร นับว่าอย่างน้อยเมื่อเทียบกับกรุงเทพมหานคร (ตารางที่ 4.11) และมีระบบโครงข่ายของโทรศัพท์ในพื้นที่ ดังรายละเอียดในรูปที่ 4.18

ในปัจจุบันองค์การโทรศัพท์แห่งประเทศไทย (ทศท.) มีโครงการขยายเลขหมายโทรศัพท์ทั่วประเทศ ตามโครงการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของ ทศท. พ.ศ. 2527-2534 ประมาณ 1 ล้านเลขหมาย โดยกำหนดแล้วเสร็จในปี พ.ศ. 2538 เขตปริมณฑลก็เป็นพื้นที่ส่วนหนึ่งในโครงการนี้

ตารางที่ 4.11 จำนวน เลขหมายโทรศัพท์ในพื้นที่ เขตปริมณฑล

ชุมสาย	รหัสโทรศัพท์ ทางไกล	2524	2525	2526	2527	2528	จำนวนครั้ง เรียก เก็บต่อหน่วยพูด ^{1/}	จำนวนครั้ง ทางไกล ** ^{1/}
เขตปริมณฑล		22,700	24,726	26,036	32,036	65,058		
จังหวัดสมุทรปราการ		13,000	15,000	15,310	15,310	26,910		
1. สมุทรปราการ	02	5,000	5,000	5,000	5,000	5,000	7,572,319	136,305
2. พระประแดง	02	3,000	3,000	3,310	3,310	11,310	10,672,399	172,822
3. ปู่เจ้าสมิงพราย	02	5,000	7,000	7,000	7,000	7,000	15,874,116	235,228
4. บางพลี	02	-	-	-	-	1,000	777,753	10,730
5. บางพลี - บางบ่อ	02	-	-	-	-	600	192	2
6. บางปู	02	-	-	-	-	1,000	1,196,461	15,798
7. ป้อมพระจุล	02	-	-	-	-	1,000	1,420,581	18,805
จังหวัดปทุมธานี		1,600	1,600	1,600	1,600	8,800		
8. ปทุมธานี	02	800	800	800	800	2,000	1,327,632	9,665
9. ธัญบุรี	02	-	-	-	-	1,000	604,793	16,226
10. รังสิต	02	800	800	800	800	800	477,993	8,534
11. นวนคร	02	-	-	-	-	5,000	718,761	12,107

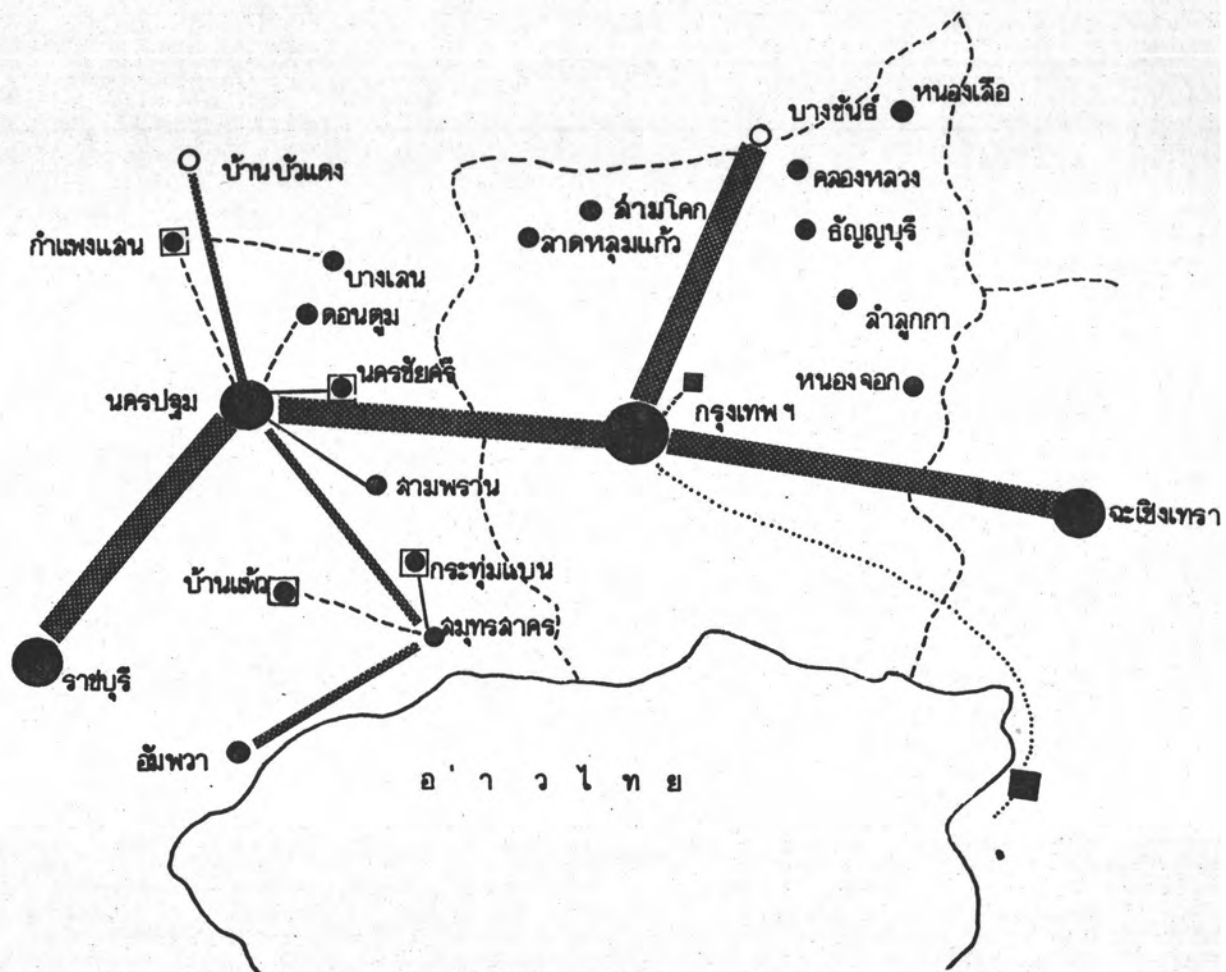
(ต่อ) ตารางที่ 4.11 จำนวน เลขหมายโทรศัพท์ในพื้นที่เขตปริมณฑล

	รหัสโทรศัพท์ ทางไกล	2524	2525	2526	2527	2528	จำนวนครั้งเรียก เก็บต่อหน่วยพูด ^{1/}	จำนวนครั้ง ทางไกล ^{**1/}
จังหวัดนนทบุรี		3,300	3,300	4,300	4,300	10,300		
12. นนทบุรี	02	3,300	3,300	4,300	4,300	5,300	7,718,221	124,373
13. ปากเกร็ด	02	-	-	-	-	4,000	2,639,738	47,156
14. บางบัวทอง	02	-	-	-	-	1,000	836,526	16,674
จังหวัดนครปฐม		2,800	2,826	2,826	7,226	9,400		
15. นครปฐม*	034	2,400	2,426	2,426	5,226	5,800	6,145,775	1,097,032
16. สามพราน	034	400	400	400	2,000	2,000	1,148,477	466,952
17. กำแพงแสน*	034	-	-	-	-	600	72,630	24,494
18. นครชัยศรี*	034	-	-	-	-	1,000	161,277	52,984
จังหวัดสมุทรสาคร		2,000	2,000	2,000	3,600	9,648		
19. สมุทรสาคร*	034	2,000	2,000	2,000	2,000	4,048	3,395,532	662,544
20. กระทุ่มแบน*	034	-	-	-	1,000	1,000	730,351	241,535
21. บ้านแพ้ว*	034	-	-	-	600	600	510,697	54,964
22. เอกชัย*	02	-	-	-	-	4,000	3,748,806	72,761

ที่มา : สถิติโทรศัพท์ 2528 องค์การโทรศัพท์แห่งประเทศไทย

หมายเหตุ : * อยู่ในเขตโทรศัพท์ภูมิภาค

** รวมของโทรศัพท์เคลื่อนที่

รูปที่ 4.18 ระบบโครงข่ายโทรศัพท์ในพื้นที่เขตปริมณฑลและข้างเคียง

- ระบบไมโครเวฟ (สายหลัก)
- " " (สายรอง)
- ระบบสายเคเบิล

- สถานีทวนสัญญาณ
- ชุมสายโทรศัพท์ และสถานีทวนสัญญาณ
- ชุมสายโทรศัพท์

นอกจากนี้องค์การโทรศัพท์แห่งประเทศไทย ได้เปิดให้บริการโทรศัพท์เคลื่อนที่ (Cellular Mobile Telephone System) ตั้งแต่เดือนกรกฎาคม พ.ศ. 2529 เพื่อความสะดวกในการใช้ของประชาชน และเป็นการเสริมโครงข่ายโทรศัพท์ที่ขยายสายโทรศัพท์ธรรมดาไปไม่ถึงอีกด้วย โดยในระยะแรกให้บริการในพื้นที่เขตกรุงเทพมหานคร ภาคกลางบางจังหวัด (รวมเขตปริมณฑล) และพื้นที่ชายฝั่งทะเลตะวันออก รวมทั้งหมด 10 จังหวัด ดังนี้ (รูปที่ 4.19)

- สมุทรปราการ ได้แก่ อำเภอเมือง และอำเภอพระประแดง
- ปทุมธานี ได้แก่ อำเภอเมือง คลองหลวง ัญญบุรี บางบัวทอง หนองเสือ และอำเภอลาดหลุมแก้ว
- นนทบุรี ได้แก่ อำเภอเมือง ปากเกร็ด บางบัวทอง และบางกรวย
- นครปฐม ได้แก่ อำเภอนครชัยศรี และอำเภอสามพราน
- สมุทรสาคร ได้แก่ อำเภอเมือง กระทุ่มแบน และอำเภอบ้านแพ้ว
- กรุงเทพมหานคร ครอบคลุมพื้นที่ทั้ง 24 เขต

โดยสรุปอาจกล่าวได้ว่า ในเขตปริมณฑลโดยเฉพาะในพื้นที่เขตเมืองได้รับบริการโทรศัพท์ทั่วถึงพอสมควร ทั้งโทรศัพท์ธรรมดาและโทรศัพท์เคลื่อนที่ สำหรับชุมชนในชนบทยังขาดแคลนมาก

2) บริการด้านสังคม

2.1) การศึกษา

บริการทางการศึกษาในประเทศไทย มีการจัดการศึกษาตั้งแต่ระดับก่อนประถมศึกษาจนถึงอุดมศึกษา โดยหน่วยงานราชการและเอกชน สำหรับในเขตปริมณฑลทั้ง 5 จังหวัด มีสัดส่วนของนักเรียนระดับต่าง ๆ เป็นแบบเดียวกับระดับประเทศ กล่าวคือนักเรียนส่วนใหญ่ ร้อยละ 69 ศึกษาในระดับประถมศึกษา ร้อยละ 13.9 ศึกษาในระดับมัธยมต้น ร้อยละ 7.9 ศึกษาในระดับมัธยมปลาย ร้อยละ 7 ศึกษาในระดับก่อนประถมศึกษา และมีเพียงร้อยละ 2.13 ศึกษาในระดับอุดมศึกษา

ปัจจุบันจังหวัดในเขตปริมณฑลมีสถานศึกษาทุกระดับ ประกอบไปด้วยโรงเรียนสายสามัญ และอาชีวศึกษา 1,132 โรงเรียน วิทยาลัยเทคโนโลยีและอาชีว-

ศึกษา วิทยาลัยครู วิทยาลัยพลศึกษาของทางราชการประเภทละ 2 แห่ง มหาวิทยาลัยของรัฐ 3 แห่ง วิทยาลัยระดับอุดมศึกษาของเอกชน 2 แห่ง นอกจากนี้ยังมีสถาบันการศึกษาชั้นสูงของกระทรวงมหาดไทย (โรงเรียนนายอำเภอ) และสถาบันเทคโนโลยีแห่งเอเชีย (AIT) ที่จังหวัดปทุมธานี และโรงเรียนนายร้อยตำรวจสามพราน โรงเรียนการบินกำแพงแสน และโรงเรียนตำรวจภูธร 7 จังหวัดนครปฐม

เป็นที่น่าสังเกตว่า ปัจจุบันการศึกษาระดับอุดมศึกษาเริ่มกระจายตัวมาขังเขตปริมณฑลมากขึ้น คือ นอกจากมหาวิทยาลัยศิลปากร (พระราชวังสนามจันทร์) มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ (กำแพงแสน) และมหาวิทยาลัยมหิดล (ศาลายา) จังหวัดนครปฐมแล้ว และขณะนั้นมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ได้ขยายมาตั้งที่รังสิตอำเภอคลองหลวง จังหวัดปทุมธานีด้วยแล้ว นอกจากนี้ยังมีวิทยาลัยของเอกชนจัดย้ายออกสู่พื้นที่เขตปริมณฑลโดยเฉพาะพื้นที่ด้านทิศเหนือ จึงนับว่าจังหวัดนครปฐมและจังหวัดปทุมธานีได้กลายเป็นศูนย์กลางการศึกษาของปริมณฑลโดยรองรับการขยายตัวจากกรุงเทพมหานคร

2.2) สาธารณสุข

กรุงเทพมหานครเป็นศูนย์กลางของการบริการสาธารณสุขของประเทศทุกระดับ โดยเฉพาะระดับสูง และมีคุณภาพที่ดี ในขณะที่พื้นที่เขตปริมณฑล ซึ่งมีอาณาเขตของพื้นที่ติดต่อกับกรุงเทพมหานคร จึงมีความได้เปรียบกว่าพื้นที่ส่วนอื่นของประเทศ อย่างไรก็ตาม ในพื้นที่เขตปริมณฑลก็มีสถานบริการด้านสาธารณสุขในระดับต่าง ๆ ได้แก่โรงพยาบาลจังหวัดในแต่ละจังหวัด 5 แห่ง โรงพยาบาลอำเภอ ซึ่งส่วนใหญ่เป็นโรงพยาบาลขนาด 10 เตียง จำนวน 18 แห่ง สถานีอนามัย จำนวน 231 แห่ง สำนักงานผดุงครรภ์ จำนวน 63 แห่ง คลินิกเอกชนซึ่งมักจะอยู่ในเขตอำเภอหรือพื้นที่ที่เจริญแล้วอีก 447 แห่ง จากความสัมพันธ์ด้านพื้นที่กับกรุงเทพมหานครดังที่ได้กล่าวแล้ว พื้นที่เขตปริมณฑลจึงเป็นพื้นที่รองรับการขยายตัวของกิจกรรมด้านสาธารณสุข โดยเฉพาะโรงพยาบาลเฉพาะโรค ได้แก่ โรงพยาบาลบาราศน์ราดัวร์ โรงพยาบาลทรวงอก โรงพยาบาลศรีษัษฐียา จังหวัดนนทบุรี โรงพยาบาลโรคเรื้อน โรงพยาบาลยุวประสาทไวทโยปถัมภ์ จังหวัดสมุทรปราการ โรงพยาบาลชัยภูมิราษฎร์ จังหวัดปทุมธานี นอกจากนี้ ยังมีโรงพยาบาลโรงเรียนนายเรือ จังหวัดสมุทรปราการ โรงพยาบาลจันทร์เบกษา อำเภอกำแพงแสนจังหวัดนครปฐม และโรงพยาบาลชลประทาน อำเภอปากเกร็ด จังหวัดนนทบุรี

4.2.2 สภาพและวิวัฒนาการด้านการใช้ที่ดิน

1) สภาพการใช้ที่ดินปี พ.ศ. 2525

การใช้ที่ดินของพื้นที่เขตปริมณฑล แบ่งตามประเภทการใช้ประโยชน์ได้ 5 ประเภท คือ พื้นที่เมือง พื้นที่เกษตรกรรม พื้นที่ป่าไม้ พื้นที่แหล่งน้ำ และพื้นที่อื่น ๆ ซึ่งมีรายละเอียดในตาราง 4.12 และแผนที่ 4.3

1.1) พื้นที่เมือง

เป็นพื้นที่ที่มีเนื้อที่มากเป็นอันดับสอง รองจากพื้นที่เกษตรกรรม รายละเอียดการใช้ที่ดิน ประกอบด้วย เมือง หมู่บ้าน สถานที่ราชการ สถานีคมนาคมและโรงงานอุตสาหกรรม มีเนื้อที่ประมาณ 552 ตารางกิโลเมตร หรือร้อยละ 9.10 ของพื้นที่เขตปริมณฑล พื้นที่เมืองอยู่กระจายค่อนข้างหนาแน่นในบริเวณตอนใต้ โดยเฉพาะในแนวอำเภอเมืองสมุทรปราการ พระประแดง และบางส่วนของอำเภอบางพลี จังหวัดสมุทรปราการ และบริเวณตอนเหนือของพื้นที่ศึกษาในแนวอำเภอเมืองนนทบุรีและอำเภอปากเกร็ด จังหวัดนนทบุรี อำเภอเมืองปทุมธานี อำเภอชัยภูมิบุรี และอำเภอคลองหลวง จังหวัดปทุมธานี มีข้อน่าสังเกตว่า พื้นที่เมืองดังกล่าวทั้ง 2 บริเวณ นอกจากจะมีถนนสายหลักตัดผ่านแล้ว ยังมีแม่น้ำเจ้าพระยาไหลผ่านอีกด้วย ในอดีตคงได้รับอิทธิพลจากความสะดวกในการเข้าถึงทางน้ำ และเมื่อมีถนนสายหลักตัดผ่านไปด้านเหนือ และด้านตะวันออกเฉียงใต้ การเสริมบทบาทของความสะดวกในการเข้าถึงจากทั้ง 2 ทาง ยิ่งทำให้ชุมชนเมืองขยายพื้นที่เพิ่มความหนาแน่นในบริเวณทั้ง 2 มากยิ่งขึ้น ข้อน่าสังเกตอีกประการหนึ่งก็คือ พื้นที่ดังกล่าวเป็นพื้นที่รองรับการขยายตัวของจากกรุงเทพมหานคร แล้วกลายเป็นพื้นที่ต่อเนื่องกันที่สุดในที่สุด อย่างไรก็ตามก็ยังมีพื้นที่เมืองที่กระจายตัวอยู่ทั่ว ๆ ไปในพื้นที่ศึกษา โดยเฉพาะด้านตะวันตกบริเวณ 2 ผังแม่น้ำท่าจีน ซึ่งส่วนหนึ่งเป็นชุมชนดั้งเดิมริมแม่น้ำเช่นกัน เมื่อพิจารณารายละเอียดพื้นที่เมือง พบว่า จังหวัดนครปฐมมีพื้นที่เมืองมากที่สุด คือประมาณ 162 ตารางกิโลเมตร หรือร้อยละ 2.67 ของพื้นที่เขตปริมณฑล พื้นที่เมืองอันดับรองลงมา ได้แก่จังหวัดสมุทรปราการ นนทบุรี สมุทรสาครและจังหวัดปทุมธานี มีพื้นที่ประมาณร้อยละ 2.32 1.96 1.14 และร้อยละ 1.00 ตามลำดับ

ตารางที่ 4.12 การใช้ที่ดินแยกตามประเภทการใช้ประโยชน์ระดับจังหวัดในเขตปริมณฑลและกรุงเทพมหานคร ปี พ.ศ. 2525

ร้อยละของจังหวัด
ร้อยละของเขตปริมณฑล

เนื้อที่ เขต/จังหวัด ประเภทการใช้ที่ดิน	สมุทรปราการ (1)		ปทุมธานี (2)		นนทบุรี (3)		นครปฐม (4)		สมุทรสาคร (5)		รวม เขตปริมณฑล		กรุงเทพมหานคร		รวม เขตปริมณฑลและ กรุงเทพมหานคร	
	ไร่ (กม. ²)		ไร่ (กม. ²)		ไร่ (กม. ²)		ไร่ (กม. ²)		ไร่ (กม. ²)		ไร่ (กม. ²)		ไร่ (กม. ²)		ไร่ (กม. ²)	
รวมเนื้อที่	556,250	<u>100.00</u> 14.66	955,000	<u>100.00</u> 25.17	389,375	<u>100.00</u> 10.27	1,361,250	<u>100.00</u> 35.88	531,875	<u>100.00</u> 14.02	3,793,750	<u>100.00</u> 100.00	980,625	<u>100.00</u> -	4,774,375	<u>100.00</u> -
	(890)		(1,528)		(623)		(2,178)		(851)		(6,070)		(1,569)		(7,639)	
พื้นที่เมือง ^{1/}	88,125	<u>15.84</u> 2.32	38,125	<u>3.99</u> 1.00	74,375	<u>19.10</u> 1.96	101,250	<u>7.44</u> 2.67	43,125	<u>8.10</u> 1.14	345,000	<u>9.10</u> 9.10	379,375	<u>38.69</u> -	724,375	<u>15.17</u> -
	(141)		(61)		(119)		(162)		(69)		(552)		(607)		(1,159)	
พื้นที่เกษตรกรรม ^{2/}	248,750	<u>44.72</u> 6.56	916,875	<u>96.01</u> 24.17	311,250	<u>79.94</u> 8.21	1,260,000	<u>92.56</u> 33.21	293,750	<u>55.23</u> 7.75	3,030,625	<u>79.89</u> 79.89	538,125	<u>54.88</u> -	3,568,125	<u>74.73</u> -
	(398)		(1,467)		(498)		(2,016)		(470)		(4,849)		(861)		(5,709)	
พื้นที่ป่าไม้ ^{3/}	16,250	<u>2.92</u> 0.43	-	<u>-</u> -	-	<u>-</u> -	-	<u>-</u> -	68,750	<u>12.93</u> 1.81	84,375	<u>2.22</u> 2.22	11,250	<u>1.15</u> -	96,250	<u>2.02</u> -
	(26)		(-)		(-)		(-)		(110)		(135)		(18)		(154)	
แหล่งน้ำ ^{4/}	197,500	<u>35.51</u> 5.21	-	<u>-</u> -	3,750	<u>0.96</u> 0.10	-	<u>-</u> -	88,125	<u>16.57</u> 2.32	290,000	<u>7.64</u> 7.64	51,250	<u>5.22</u> -	341,250	<u>7.15</u> -
	(316)		(-)		(6)		(-)		(141)		(464)		(82)		(546)	
อื่น ๆ ^{5/}	5,625	<u>1.01</u> 0.15	-	<u>-</u> -	-	<u>-</u> -	-	<u>-</u> -	38,125	<u>7.17</u> 1.00	43,750	<u>1.15</u> 1.15	625	<u>0.06</u> -	44,375	<u>0.93</u> -
	(9)		(-)		(-)		(-)		(61)		(70)		(1)		(71)	

ที่มา : ฝ่ายสำรวจและวางแผนการใช้ที่ดิน กองจำแนกที่ดิน กรมพัฒนาที่ดิน กระทรวงเกษตรและสหกรณ์

หมายเหตุ : ช่องที่ (1),(3) และ (5) เป็นข้อมูลสำรวจจากภาพถ่ายทางอากาศ ปี พ.ศ. 2525

: ช่องที่ (2) และ (4) เป็นข้อมูลสำรวจจากภาพถ่ายทางอากาศ ปี พ.ศ. 2514

: ได้ปรับตัวเลขการใช้ที่ดินของกรมพัฒนาที่ดิน โดยใช้เนื้อที่จังหวัดของกรมการปกครอง กระทรวงมหาดไทยเป็นตัวเลข

1/ รายละเอียดการใช้ที่ดินประกอบด้วย เมือง หมู่บ้าน สถานที่ราชการ สถานีคมนาคม และโรงงานอุตสาหกรรม

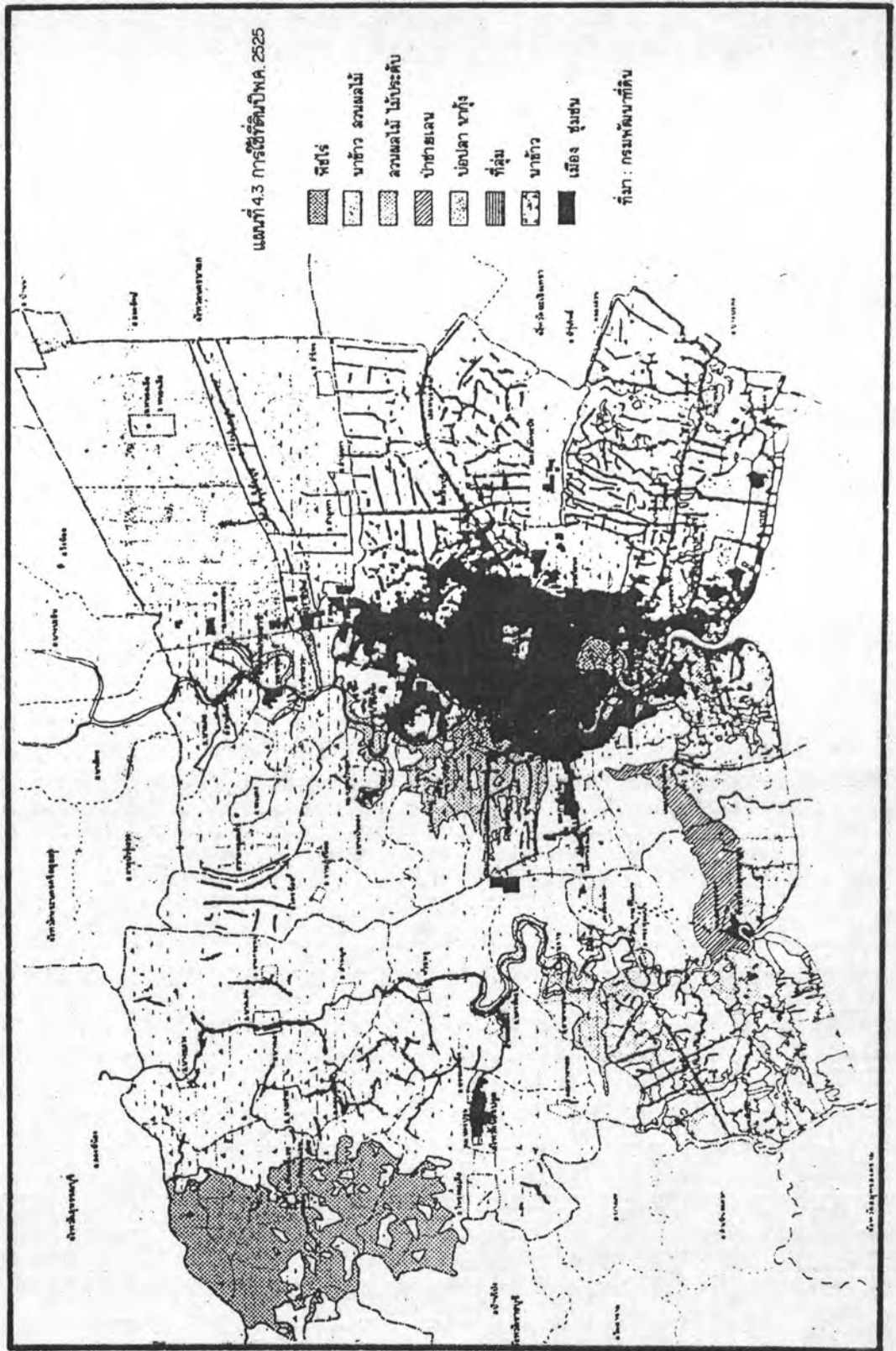
2/ รายละเอียดการใช้ที่ดินประกอบด้วย พืชสวน (พืชผัก สวนไม้ประดับและสวนงุ่น) ไม้ยืนต้น (สวนผลไม้ สวนผลไม้ผสม สวนส้ม สวนพุทรา มะพร้าว และกล้วย) พืชไร่ (อ้อยและแดง) ไร่ข้าว (นาหว่านและนาค้าทำปีละครั้ง นาหว่านและนาค้าทำปีละ 2 ครั้ง นาไร่และนาบัว) และฟาร์มเลี้ยงสัตว์

3/ รายละเอียดการใช้ที่ดินประกอบด้วย ป่าชายเลน และสวนสน

4/ รายละเอียดการใช้ที่ดินประกอบด้วย แหล่งน้ำ แม่น้ำ บ่อปลาและนาทุ่ง

5/ รายละเอียดการใช้ที่ดินประกอบด้วย นาเกลือ และที่ลุ่ม

แผนที่ 4.3 การใช้ที่ดินปีพ.ศ. 2525

ที่มา : กรมพัฒนาที่ดิน

1.2) พื้นที่เกษตรกรรม

เป็นพื้นที่ที่มีเนื้อที่มากที่สุดของพื้นที่เขตปริมณฑล มีรายละเอียดการใช้ที่ดินประกอบด้วย พืชสวน ไม้ยืนต้น พืชไร่ นาข้าว (นาหว่าน และนาดำทำปีละครั้ง นาหว่านและนาดำทำปีละ 2 ครั้ง นาบัว) และฟาร์มเลี้ยงสัตว์ มีพื้นที่ประมาณ 4,849 ตารางกิโลเมตร หรือร้อยละ 79.89 ของพื้นที่เขตปริมณฑล พื้นที่เกษตรกรรมประกอบไปด้วยส่วนต่างๆ ดังต่อไปนี้

พืชสวน

มีการใช้ที่ดินประกอบด้วยพืชผัก สวนไม้ประดับ และสวนองุ่น มีเนื้อที่ประมาณ 104.11 ตารางกิโลเมตร หรือร้อยละ 1.72 ของพื้นที่ศึกษา พืชสวนปลูกมากในจังหวัดนครปฐม สมุทรสาคร นนทบุรี และจังหวัดสมุทรปราการ ตามลำดับ

ไม้ยืนต้น

มีการใช้ที่ดินประกอบด้วยสวนผลไม้ผสม, ส้ม, นุทรา, มะพร้าว และสวนกล้วย มีเนื้อที่ประมาณ 554.36 ตารางกิโลเมตร หรือร้อยละ 9.13 ของพื้นที่ศึกษา ไม้ยืนต้นปลูกกันมากในจังหวัดสมุทรสาคร นครปฐม นนทบุรี สมุทรปราการ และจังหวัดปทุมธานี ตามลำดับ

พืชไร่

มีการใช้ที่ดินประกอบด้วยการปลูกอ้อยและแตงโม มีเนื้อที่ประมาณ 2,676.41 ตารางกิโลเมตร หรือร้อยละ 44.09 ของพื้นที่ศึกษา พืชไร่ปลูกกันมากในจังหวัดนครปฐม และปลูกเพียงเล็กน้อยในจังหวัดสมุทรปราการ

นาข้าว

การใช้ที่ดินปลูกข้าวมีทั้งการทำนาหว่าน และนาดำ เมื่อแบ่งประเภทการใช้ที่ดินตามจำนวนครั้งในการทำนา คือปีละครั้งและปีละ 2 ครั้งแล้วพบว่า

พื้นที่นาหว่านและนาดำทำปีละครั้ง

มีเนื้อที่ประมาณ 251.98 ตารางกิโลเมตร หรือร้อยละ 4.15 ของพื้นที่ศึกษา จังหวัดสมุทรสาครมีพื้นที่มากที่สุด ส่วนใหญ่เป็นพื้นที่นาดำ (หว่าน) รองลงมาได้แก่จังหวัดสมุทรปราการ จังหวัดนนทบุรี มีปลูกบ้างเล็กน้อย

พื้นที่นาหว่านและนาดำทำปีละ 2 ครั้ง

พื้นที่ส่วนใหญ่อยู่ในโครงการชลประทาน มีน้ำค่อนข้างพอ เพียงในการเพาะปลูก มีเนื้อที่ประมาณ 1,225.55 ตารางกิโลเมตร หรือร้อยละ 20.19 ของพื้นที่ศึกษา จังหวัดนนทบุรีมีเนื้อที่มากที่สุด รองลงมาได้แก่จังหวัดสมุทร-ปราการ

พื้นที่นาร้าง

เป็นพื้นที่เคยใช้ทำนามาก่อน แต่ปัจจุบันถูกปล่อยให้รกร้างพื้นที่นี้มีในจังหวัดนนทบุรีเพียงจังหวัดเดียว เนื้อที่ประมาณ 35.80 ตารางกิโลเมตร

ฟาร์มเลี้ยงสัตว์

มีเนื้อที่ประมาณ 0.79 ตารางกิโลเมตร ส่วนใหญ่อยู่ในจังหวัดสมุทรปราการและจังหวัดนครปฐม

1.3) พื้นที่ป่าไม้

ลักษณะของพื้นที่ป่าไม้ในเขตปริมณฑลส่วนใหญ่เป็นป่าชายเลนซึ่งขึ้นริมทะเล และป่าไม้สวนสนที่ปลูกขึ้น มีพื้นที่ประมาณ 135 ตารางกิโลเมตร หรือร้อยละ 2.22 ของพื้นที่เขตปริมณฑล จังหวัดสมุทรสาครมีป่าชายเลนมากที่สุด รองลงมาได้แก่จังหวัดสมุทรปราการ สำหรับพื้นที่ปลูกสวนสน มีที่จังหวัดสมุทรสาครเพียงจังหวัดเดียว และมีพื้นที่ปลูกเพียงเล็กน้อย

1.4) แหล่งน้ำ

เป็นพื้นที่ที่ประกอบด้วย แหล่งน้ำ แม่น้ำ บ่อปลาและนาุ้ง มีเนื้อที่ประมาณ 464 ตารางกิโลเมตร หรือร้อยละ 7.64 ของพื้นที่เขตปริมาตร พื้นที่แหล่งน้ำกระจายตัวอยู่ทั่วไปในจังหวัดสมุทรปราการ สมุทรสาคร และจังหวัดนครปฐม เมื่อพิจารณาในรายละเอียด พบว่า จังหวัดสมุทรปราการ มีเนื้อที่มากที่สุด คือประมาณ 316 ตารางกิโลเมตร หรือร้อยละ 5.12 ของพื้นที่เขตปริมาตร จังหวัดสมุทรสาครมีเนื้อที่รองลงมา คือ ประมาณ 141 ตารางกิโลเมตร หรือ ร้อยละ 2.32 ของพื้นที่เขตปริมาตร ในขณะที่จังหวัดนนทบุรี มีเนื้อที่เพียง 6 ตารางกิโลเมตร หรือร้อยละ 0.10 ของพื้นที่เขตปริมาตร

1.5) พื้นที่อื่น ๆ

เป็นพื้นที่ที่ประกอบด้วย นาเกลือ และที่ลุ่ม มีเนื้อที่ประมาณ 70 ตารางกิโลเมตร หรือร้อยละ 1.15 ของพื้นที่เขตปริมาตร พื้นที่ส่วนใหญ่อยู่ในจังหวัดสมุทรสาคร มีเนื้อที่ประมาณ 61 ตารางกิโลเมตร หรือร้อยละ 1.08 ของพื้นที่เขตปริมาตร พื้นที่ส่วนใหญ่กระจายตัวกันอยู่ในบริเวณตอนใต้ติดชายทะเล ส่วนจังหวัดสมุทรปราการนั้น มีเนื้อที่ประมาณ 9 ตารางกิโลเมตร หรือร้อยละ 0.15 ของพื้นที่เขตปริมาตร พื้นที่ส่วนใหญ่กระจายตัวในบริเวณด้านใต้ติดชายทะเลเช่นเดียวกับจังหวัดสมุทรสาคร

จากการพิจารณาสภาพการใช้ที่ดินปัจจุบันของพื้นที่เขตปริมาตรสามารถสรุปได้ว่า พื้นที่ส่วนใหญ่เกือบร้อยละ 80 ได้ใช้ประโยชน์ไปในด้านเกษตรกรรม โดยเฉพาะอย่างยิ่งใช้สำหรับทำนาซึ่งเป็นพืชหลักของพื้นที่ศึกษา ลำดับรองลงมาเกือบร้อยละ 10 เป็นพื้นที่เมืองหรือชุมชน อย่างไรก็ตามจากสภาพปัญหาที่ผลผลิตข้าวราคาตกต่ำ และการที่มีพื้นที่ต่อเนื่องกับเขตกรุงเทพมหานคร ทำให้พื้นที่ส่วนหนึ่ง โดยเฉพาะพื้นที่ที่ติดต่อกับกรุงเทพมหานครได้เปลี่ยนแปลงการใช้ประโยชน์เป็นพื้นที่เมือง นอกจากนั้นพื้นที่เกษตรกรรมบางส่วนได้เปลี่ยนแปลงไปใช้ประโยชน์ในการปลูกพืชสวน ไม้ยืนต้น พืชไร่ และฟาร์มเลี้ยงสัตว์ โดยเฉพาะในเขตจังหวัดปทุมธานี สมุทรสาคร และจังหวัดนครปฐม

2) วิวัฒนาการการใช้ที่ดิน ปี พ.ศ.2511-2523

จากการสรุปภาพรวมการใช้ที่ดิน ปี พ.ศ.2525 ได้ชี้ให้เห็นสภาพและสถานะปัจจุบันที่เกิดจากการเปลี่ยนแปลงการใช้ที่ดินจากอดีตมาสู่สภาพที่เป็นอยู่ในปัจจุบัน อย่างไรก็ตามการคาดการณ์การใช้ประโยชน์ที่ดินจำเป็นต้องศึกษาถึงแนวโน้มการเปลี่ยนแปลงใช้ที่ดิน เพื่อให้ทราบถึงวิวัฒนาการการใช้ที่ดินดังกล่าวว่ามีขนาด และทิศทางของการเปลี่ยนแปลงการใช้ที่ดินอย่างไร ทั้งนี้เพื่อจะได้สามารถกำหนดรูปแบบการใช้ประโยชน์ที่ดินให้เหมาะสมและถูกต้องได้ในอนาคต

เนื่องจากข้อจำกัดของข้อมูลที่ใช้ในการวิเคราะห์ จึงได้ศึกษาโดยพิจารณาการใช้ประโยชน์ที่ดินเพียง 2 ประเภทหลัก คือพื้นที่เกษตรกรรม และพื้นที่เมือง อย่างน้อยที่สุดการใช้ประโยชน์ที่ดินทั้ง 2 ประเภทก็สามารถชี้ให้เห็นถึงความสัมพันธ์ และทิศทางของการเปลี่ยนแปลงการใช้ประโยชน์ที่ดินได้พอสมควร

เมื่อพิจารณาการใช้ประโยชน์ที่ดินประเภทพื้นที่เกษตรกรรมพบว่า (ตารางที่ 4.13) ในเขตปริมณฑลมีการใช้ประโยชน์ลดลงค่อนข้างมาก คือลดลงถึงร้อยละ 1.21 ต่อปี โดยจังหวัดนนทบุรีมีพื้นที่ลดลงมากที่สุด คือ ร้อยละ 4.64 ลำดับรองลงมาได้แก่จังหวัดสมุทรสาคร ร้อยละ 2.72 จังหวัดสมุทรปราการ ร้อยละ 1.38 สำหรับจังหวัดนครปฐมและจังหวัดปทุมธานีลดลงเพียงเล็กน้อย คือ ร้อยละ 0.43 และ 0.34 ตามลำดับ

อย่างไรก็ตามเมื่อพิจารณาการเปลี่ยนแปลงการใช้ประโยชน์ที่ดินประเภทพื้นที่เมือง พบว่า พื้นที่เมืองในเขตปริมณฑล เพิ่มขึ้นถึงร้อยละ 7.56 ต่อปีโดยเฉพาะจังหวัดปทุมธานี มีพื้นที่เมืองเพิ่มขึ้นสูงสุด คือ ร้อยละ 12.22 ลำดับรองลงมาได้แก่จังหวัดนนทบุรีเพิ่มขึ้นร้อยละ 8.97 จังหวัดนครปฐมร้อยละ 7 จังหวัดสมุทรปราการร้อยละ 5.46 และจังหวัดสมุทรสาครเพียงร้อยละ 4.60

เมื่อพิจารณาเปรียบเทียบการเปลี่ยนแปลงการใช้ประโยชน์ที่ดินทั้งพื้นที่เกษตรกรรมและพื้นที่เมืองในเขตปริมณฑล พบว่า พื้นที่เมือง มีอัตราการเพิ่มสูงกว่าพื้นที่เกษตรกรรม และในขณะเดียวกันพื้นที่เกษตรกรรมกลับมีเนื้อที่ลดลงแนวโน้มดังกล่าวในระยะเวลา 12 ปี ชี้ชัดว่า การใช้ประโยชน์ที่ดินในพื้นที่เขตปริมณฑลนั้น พื้นที่เมืองจะขยายตัวรุกกล้าเข้าไปในพื้นที่เกษตรกรรมมากขึ้นเรื่อยๆ โดยทิศทางการขยายตัวส่วนใหญ่ไปทางด้านจังหวัดปทุมธานี นนทบุรี และจังหวัดนครปฐม

ตารางที่ 4.13 การเปลี่ยนแปลงการใช้ที่ดินพื้นที่เกษตรกรรมและพื้นที่เมือง ปี พ.ศ. 2511-2523

เนื้อที่ : ไร่

	พื้นที่เกษตรกรรม ^{1/}			พื้นที่เมือง ^{2/}		
	พ.ศ. 2511	พ.ศ. 2523	อัตราการขยายตัว (ร้อยละ)	พ.ศ. 2511	พ.ศ. 2523	อัตราการขยายตัว (ร้อยละ)
เขตปริมณฑล	2,806,724 (100.00)	2,424,835 (100.00)	- 1.21	40,670 (100.00)	97,540 (100.00)	7.56
สมุทรปราการ	333,372 (11.88)	282,320 (11.67) ⁴	- 1.38	15,147 (37.25)	28,670 (29.39)	5.46
ปทุมธานี	799,313 (28.48)	767,519 (31.65)	- 0.34	3,885 (9.55)	15,496 (15.89)	12.22
นนทบุรี	339,942 (12.11)	192,325 (7.93)	- 4.64	13,149 (32.33)	36,843 (37.77)	8.97
นครปฐม	969,414 (34.54)	920,710 (37.98)	- 0.43	3,662 (9.00)	8,249 (8.46)	7.00
สมุทรสาคร	364,683 (12.99)	261,961 (10.80)	- 2.72	4,827 (11.87)	8,282 (8.49)	4.60
กรุงเทพมหานคร	650,731	451,321	- 3.00	114,920	214,996	5.36

ที่มา : 1/ สถิติการเกษตรของประเทศไทย ปีเพาะปลูก 2520/2521 ศูนย์สถิติการเกษตร สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร กระทรวงเกษตรและสหกรณ์

2/ รายงานการวิเคราะห์ภาค กทม.และปริมณฑล (สิงหาคม 2527) สำนักผังเมือง กระทรวงมหาดไทย

4.3 สภาพ และพัฒนาการด้านเศรษฐกิจ

สภาพและการพัฒนาการเศรษฐกิจของพื้นที่เขตปริมณฑล มีลักษณะที่เด่นประการหนึ่งอันเนื่องจาก มีอาณาเขตพื้นที่ติดต่อกับกรุงเทพมหานคร ซึ่งเป็นศูนย์กลางสำคัญด้านอุตสาหกรรม พาณิชยกรรม และการก่อสร้างที่กระจุกตัวอยู่มากที่สุดของประเทศ ดังนั้น ความสัมพันธ์ระหว่างพื้นที่จึงทำให้เขตปริมณฑลได้เปรียบจังหวัดอื่น ๆ ในด้านทำเลที่ตั้ง สำหรับรายละเอียดการศึกษาสภาพและพัฒนาการด้านเศรษฐกิจของพื้นที่ศึกษา ได้ใช้ข้อมูลผลิตภัณฑ์มวลรวมระดับจังหวัด ซึ่งกองบัญชีประชาชาติ สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ได้รวบรวมและจัดทำขึ้น และการวิเคราะห์จะแยกพิจารณาเป็นการศึกษาสภาพโครงสร้างการผลิตปี พ.ศ. 2528 และการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจของพื้นที่เขตปริมณฑลและกรุงเทพมหานครในช่วงปี พ.ศ. 2518-2528 ดังรายละเอียดของสภาพและพัฒนาการด้านเศรษฐกิจ ดังต่อไปนี้

4.3.1 สภาพโครงสร้างการผลิตปี พ.ศ. 2528

ในปี พ.ศ. 2518 ผลิตภัณฑ์มวลรวมของพื้นที่เขตปริมณฑลเท่ากับ 16,040.2 ล้านบาท และเพิ่มขึ้นเป็น 32,943.8 ล้านบาทในปี พ.ศ. 2528 หรือเพิ่มขึ้นประมาณ 2 เท่าตัว ภายในระยะเวลา 10 ปี ผลิตภัณฑ์มวลรวมมีการขยายตัวเพิ่มขึ้นเฉลี่ยร้อยละ 7.46 สูงกว่าการขยายตัวของเศรษฐกิจรวมทั้งประเทศ ซึ่งเท่ากับ ร้อยละ 6.41 แต่อย่างไรก็ตาม ก็ยังต่ำกว่าการขยายตัวทางเศรษฐกิจของกรุงเทพมหานคร ซึ่งเท่ากับร้อยละ 8.01

เมื่อพิจารณาจากสัดส่วนของผลิตภัณฑ์มวลรวมของพื้นที่เขตปริมณฑล ในปี พ.ศ. 2528 แล้วพบว่า สัดส่วนของจำนวนผลิตภัณฑ์มวลรวมของพื้นที่อยู่ในลำดับที่ 5 รองจากกรุงเทพมหานคร ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ภาคเหนือ และภาคใต้ โดยมีสัดส่วนเท่ากับร้อยละ 8.70 (ตารางที่ 4.14)

เมื่อพิจารณาผลิตภัณฑ์มวลรวมในรายสาขา (ตารางที่ 4.15) พบว่าในปี พ.ศ. 2528 สาขาการผลิตที่มีบทบาทความสำคัญที่สุดของพื้นที่ได้แก่สาขาอุตสาหกรรม โดยมีมูลค่าเพิ่มเท่ากับ 17,574.1 ล้านบาท รองลงมาได้แก่การเกษตรการค้าส่งและการค้าปลีก ไฟฟ้าประปา และสาขาบริการ (เท่ากับ 4,550.1, 3,259.6, 1,912.3 และ 1,614.2 ล้านบาท ตามลำดับ) คิดเป็นสัดส่วนร้อยละ 13.81, 9.89, 5.80, และ 4.90 ของมูลค่าการผลิตในพื้นที่เขตปริมณฑล ตามลำดับ

ตารางที่ 4.14 มูลค่า อัตราการขยายตัวและสัดส่วนผลิตภัณฑ์มวลรวมของประเทศไทย ภาค กรุงเทพมหานครและเขตปริมณฑล ปี พ.ศ. 2518-2528 (ราคาคงที่ปี 2515)

	ประเทศไทย	ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ	ภาคเหนือ	ภาคใต้	ภาคตะวันออก 1/	ภาคตะวันตก 2/	ภาคกลาง 3/	กรุงเทพมหานคร	เขตปริมณฑล
มูลค่าผลิตภัณฑ์รวม (ล้านบาท)									
ปี พ.ศ. 2518	203,561.9	34,488.3	29,972.6	21,052.6	15,177.3	14,716.9	9,881.6	62,232.4	16,040.2
ปี พ.ศ. 2528	378,761.1	57,234.5	49,698.7	35,899.4	27,796.5	23,986.6	16,770.9	134,430.7	32,943.8
อัตราการขยายตัว									
ปี พ.ศ. 2518-2528 (ร้อยละ)	6.41	5.20	5.19	5.48	6.24	5.01	5.43	8.01	7.46
สัดส่วนผลิตภัณฑ์ของภาค (ร้อยละ)									
ปี พ.ศ. 2518	100.00	16.95	14.72	10.34	7.46	7.23	4.85	30.57	7.88
ปี พ.ศ. 2528	100.00	15.11	13.12	9.48	7.34	6.33	4.43	35.49	8.70

ที่มา : กองบัญชีประชาชาติ สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ

หมายเหตุ : การแบ่งภาค แบ่งตามภาคการวางแผนเศรษฐกิจและสังคม ของสำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ

- 1/ ไม่รวมจังหวัดสมุทรปราการ
- 2/ ไม่รวมจังหวัดนครปฐมและจังหวัดสมุทรสาคร
- 3/ ไม่รวมจังหวัดปทุมธานีและจังหวัดนนทบุรี

ตารางที่ 4.15 มูลค่า อัตรากาการขายตัวและสัดส่วนผลิตภัณฑ์มวลรวมของจังหวัดในพื้นที่เขตปริมณฑล ปี พ.ศ. 2528

สาขาการผลิต	สมุทรปราการ		ปทุมธานี		นนทบุรี		นครปฐม		สมุทรสาคร		พื้นที่เขตปริมณฑล	
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ
มูลค่าปี พ.ศ. 2518	6,799.0	-	2,733.0	-	1,652.9	-	2,689.6	-	2,225.7	-	16,040.2	-
มูลค่าปี พ.ศ. 2528	14,298.6	100.00	7,018.9	100.00	3,153.5	100.00	4,987.7	100.00	3,485.1	100.00	32,943.8	100.00
อัตรากาการขายตัวปี พ.ศ. 2518-2528 (ร้อยละ)	-	7.81	-	9.89	-	6.67	-	6.37	-	4.59	-	7.46
สาขาปริมณฑล	752.5	5.26	788.7	11.24	364.9	11.57	1,627.2	32.63	1,016.8	29.18	4,550.1	13.81
เกษตรกรรม	752.5	5.26	788.7	11.24	364.9	11.57	1,627.2	32.63	1,016.8	29.18	4,550.1	13.81
กลีกรวม	229.1	1.60	700.2	9.98	318.4	10.10	1,351.5	27.10	183.5	5.27	2,782.7	8.45
ปศุสัตว์	33.8	0.24	51.4	0.73	36.9	1.17	241.9	4.85	23.9	0.67	387.3	1.18
ประมง	489.6	3.42	37.1	0.53	9.6	0.30	33.8	0.68	810.0	23.24	1,380.1	4.19
ป่าไม้	0.0	0.00	0.0	0.00	0.0	0.00	0.0	0.00	0.0	0.00	0.0	0.00
สาขาหุคิยภูมิ	11,450.2	80.08	5,178.0	73.77	1,422.9	45.12	1,792.2	35.93	1,618.7	46.44	21,462.0	65.15
เหมืองแร่และย่อยหิน	217.8	1.52	47.9	0.68	1.9	0.06	2.1	0.04	12.8	0.37	282.5	0.86
อุตสาหกรรม	9,789.0	68.46	4,671.1	66.55	804.6	25.51	1,227.6	24.61	1,081.8	31.04	17,574.1	53.35
ก่อสร้าง	209.4	1.47	53.4	0.76	248.7	7.89	128.4	2.58	79.9	2.29	719.8	2.18
ไฟฟ้าประปา	883.7	6.18	322.1	4.59	180.6	5.73	207.7	4.16	318.2	9.13	1,912.3	5.80
คมนาคมขนส่ง	350.3	2.45	83.5	1.19	187.1	5.93	226.4	4.54	126.0	3.61	973.3	2.95

(ต่อ) ตารางที่ 4.15 มูลค่า อัตราการขยายตัวและสัดส่วนผลิตภัณฑ์หมวดรวมของจังหวัดในพื้นที่เขตปริมณฑล ปี พ.ศ. 2528

สาขาการผลิต	สมุทรปราการ		ปทุมธานี		นนทบุรี		นครปฐม		สมุทรสาคร		พื้นที่เขตปริมณฑล	
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ
สาขาผลิตภัณฑ์	2,095.9	14.68	1,052.2	14.99	1,365.7	43.31	1,568.3	31.44	849.6	24.38	6,931.7	21.04
การค้าส่งและขายปลีก	1,016.4	7.11	458.4	6.53	614.4	19.48	718.2	14.40	452.2	12.98	3,259.6	9.89
การธนาคารประกันภัยและธุรกิจ- อสังหาริมทรัพย์	401.2	2.81	162.4	2.31	257.4	8.16	285.8	5.73	165.6	4.75	1,272.4	3.86
ที่อยู่อาศัย	73.2	0.51	38.9	0.56	57.0	1.81	59.6	1.19	29.7	0.85	258.4	0.78
การบริหารราชการแผ่นดินและ ป้องกันประเทศ	94.8	0.66	91.5	1.30	115.9	3.68	170.1	3.41	54.8	1.57	527.1	1.60
การบริการ	510.3	3.57	301.0	4.29	321.0	10.18	334.6	6.71	147.3	4.23	1,614.2	4.90

ที่มา : กองบัญชีประชาชาติ สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการ เศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ

อย่างไรก็ตาม เมื่อพิจารณาภาพรวมสภาพการพัฒนาเศรษฐกิจรายจังหวัด ในพื้นที่เขตปริมณฑล (ตารางที่ 4.16) พบว่า จังหวัดสมุทรปราการ เป็นจังหวัดที่มีฐานะทางเศรษฐกิจดีที่สุดในปี พ.ศ. 2528 มีมูลค่าการผลิตเท่ากับ 14,298.6 ล้านบาท รองลงมาได้แก่ จังหวัดปทุมธานี นครปฐม และสมุทรสาคร (7,018.9 4,987.7 และ 3,485.1 ล้านบาท ตามลำดับ) สำหรับจังหวัดนนทบุรีนั้นมีมูลค่าการผลิตต่ำที่สุด คือ 3,153.5 ล้านบาท (ตารางที่ 4.15)

เมื่อพิจารณาลักษณะโครงสร้างการผลิตของจังหวัด ในพื้นที่เขตปริมณฑล แต่ละแห่ง มีลักษณะที่แตกต่างกันดังนี้

: จังหวัดสมุทรปราการ

มีสัดส่วนการผลิตในสาขาอุตสาหกรรม สูงถึงร้อยละ 68.46 ของมูลค่าเพิ่มทั้งหมดหรือเท่ากับ 9,789 ล้านบาท ซึ่งยังมากกว่ามูลค่าเพิ่มของสาขาอุตสาหกรรมของทั้ง 4 จังหวัดในเขตปริมณฑล สำหรับการผลิตในสาขาอื่น ๆ มีสัดส่วนไม่มากนัก แต่ก็มีจำนวนมูลค่าสูงเมื่อเปรียบเทียบกับ สาขาการผลิตเดียวกับจังหวัดอื่น

: จังหวัดปทุมธานี

มีสัดส่วนการผลิตในสาขาอุตสาหกรรม สูงถึงร้อยละ 66.55 ของมูลค่าเพิ่มทั้งหมด ซึ่งมากกว่ามูลค่าเพิ่มอุตสาหกรรมของจังหวัดนนทบุรี นครปฐมและจังหวัดสมุทรสาครรวมกัน โครงสร้างการผลิตที่สำคัญ นอกจากสาขาอุตสาหกรรมจะมีความสำคัญแล้ว ยังมีสาขาเกษตรกรรมมีสัดส่วนการผลิตร้อยละ 11.24 เนื่องจากเป็นแหล่งเพาะปลูกที่สำคัญ โดยเฉพาะข้าวและผลไม้

: จังหวัดนนทบุรี

โครงสร้างการผลิตกระจายทั่วไปในทุกสาขา โดยเรียงตามลำดับความสำคัญคือ อุตสาหกรรม การค้าส่งและค้าปลีก เกษตรกรรม และการบริการ (สัดส่วนการผลิตร้อยละ 25.51, 19.48, 11.57 และ 10.18 ของมูลค่าเพิ่มตามลำดับ)

: จังหวัดนครปฐม

สาขาการผลิตหลัก ได้แก่ เกษตรกรรม เป็นสัดส่วนร้อยละ 32.63 ของมูลค่าเพิ่มการผลิต รองลงมาได้แก่ การผลิตสาขาอุตสาหกรรม และการค้า (ร้อยละ 24.61 และ 14.40 ของมูลค่าเพิ่ม)

: จังหวัดสมุทรสาคร

โครงสร้างการผลิต ขึ้นอยู่กับสาขาอุตสาหกรรม และเกษตรกรรม ในสัดส่วนที่ใกล้เคียงกันคือ ร้อยละ 31.04 และ 29.18 ตามลำดับ นอกจากนี้ลำดับรองลงไป ได้แก่การค้า สัดส่วนร้อยละ 12.98 อย่างไรก็ตามมีข้อน่าสังเกตว่า ผลผลิตจากการประมง มีสัดส่วนการผลิตสูงถึงร้อยละ 23.24 ของมูลค่าเพิ่ม

4.3.2 พัฒนาการด้านเศรษฐกิจ ปี พ.ศ. 2518-2528

การศึกษาพัฒนาการด้านเศรษฐกิจของพื้นที่เขตปริมณฑลในช่วงปี พ.ศ. 2518-2528 ได้ใช้วิธีการวิเคราะห์ส่วนแบ่ง-ส่วนโอน (Shift and Share Analysis) ซึ่งวิธีการดังกล่าวจะแสดงให้เห็นซึ่งความเจริญเติบโตของพื้นที่เขตปริมณฑลว่า ประกอบด้วย 3 ส่วนรวมกัน คือ

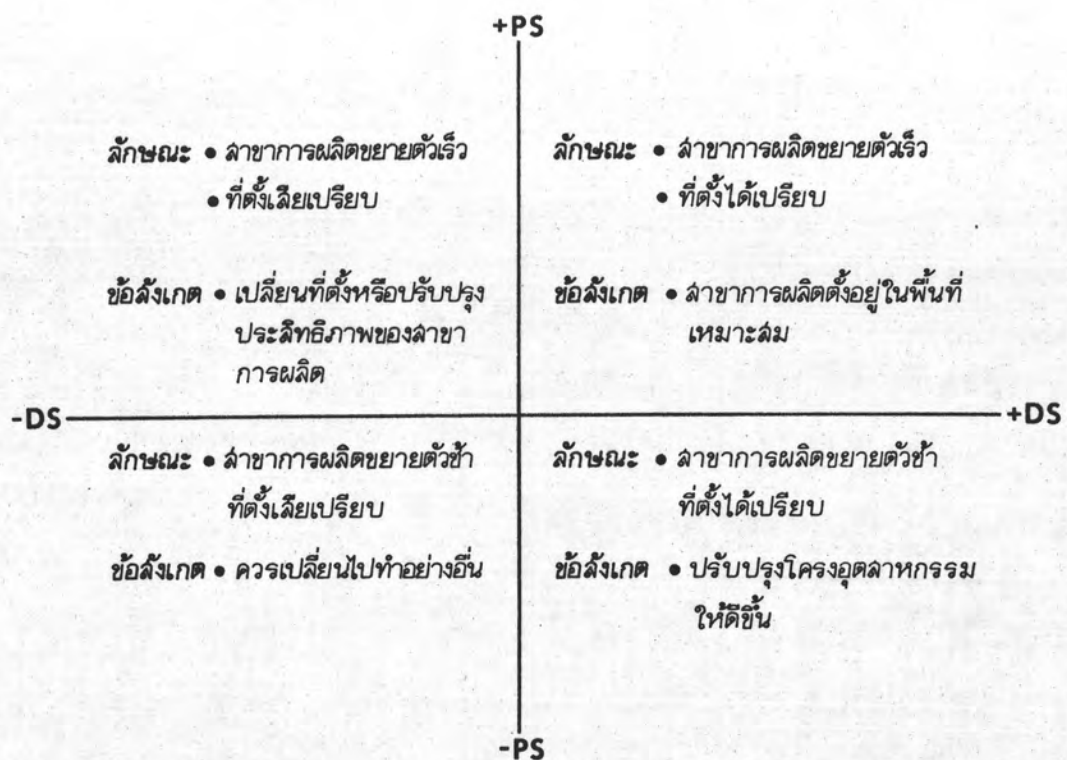
ส่วนที่ 1 : ส่วนแบ่งของภาค (Regional Share : R) หมายถึงมูลค่าเพิ่มโดยมีอัตราการขยายตัวเท่ากับอัตราการขยายตัวของประเทศ

ส่วนที่ 2 : ส่วนโอนตามสัดส่วน (Proportionality Shift or Industrial Mix Effect : PS) หมายถึง มูลค่าเพิ่มที่เพิ่มโดยอัตราการขยายตัว ทางเศรษฐกิจของสาขาการผลิตสาขาใดสาขาหนึ่งของพื้นที่เขตปริมณฑลแตกต่างไปจากอัตราการขยายตัวทางเศรษฐกิจของทุกสาขาการผลิตในประเทศรวมกัน ดังนั้น ค่า PS จึงเป็นค่าแสดงให้เห็นอัตราการขยายตัวช้าหรือเร็วของสาขาการผลิต

ส่วนที่ 3 : ส่วนโอนแตกต่าง (Differential Shift : DS) หมายถึง มูลค่าเพิ่มที่เกิดจากความแตกต่างของอัตราการขยายตัวของสาขาการผลิตสาขาใดสาขาหนึ่งในพื้นที่เขตปริมณฑล กับอัตราการขยายตัวของสาขาการผลิตนั้นทั้งประเทศ ค่า DS จึงเป็นค่าที่แสดงให้เห็นความได้เปรียบในด้านทำเลที่ตั้ง (Locational or Regional Advantage) หรือได้เปรียบด้านทรัพยากรการผลิตในพื้นที่

สำหรับโครงสร้าง และที่ตั้งของการพิจารณาผลิตภัณฑ์มวลรวมด้วยวิธีการวิเคราะห์ส่วนแบ่ง-ส่วนโอน จะปรากฏอยู่ในรูปที่ 4.20 และรายละเอียดวิธีการศึกษาและการพัฒนาโปรแกรมคอมพิวเตอร์ในการวิเคราะห์ส่วนแบ่ง-ส่วนโอน ให้ดูเพิ่มเติมจากภาคผนวก ง

จากการศึกษาพัฒนาการด้านเศรษฐกิจของพื้นที่เขตปริมณฑล ในช่วงปี พ.ศ. 2518-2528 พบว่า ลักษณะความเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจของพื้นที่มีอัตราการขยายตัวถึงร้อยละ 7.46 เป็นอันดับ 2 รองจากกรุงเทพมหานคร ซึ่งขยายตัวร้อยละ 8.01 และสูงกว่าภาคอื่น ๆ เมื่อพิจารณารายละเอียดระดับจังหวัด พบว่า

รูปที่ 4.20 โครงสร้างและที่ตั้งของการพิจารณาผลิตภัณฑ์มวลรวม
ด้วยการวิเคราะห์ส่วนแบ่งและส่วนโอน (SHIFT AND SHARE ANALYSIS)

ในช่วงระยะเวลา 10 ปีที่ผ่านมา มูลค่าการผลิตของพื้นที่เขตปริมณฑล (Actual change) เพิ่มขึ้นเป็น 16,903.6 ล้านบาท การเพิ่มขึ้นของมูลค่าดังกล่าวเป็นการเพิ่มจากส่วนแบ่งของภาค (Share) 14,374.1 ล้านบาท ส่วนที่เหลือเป็นการเพิ่มเนื่องจากส่วนโอน (Shift) 2 ส่วน ส่วนแรกเพิ่มขึ้นเนื่องจากการเพิ่มส่วนโอนตามสัดส่วน (PS) 843.7 ล้านบาท และส่วนที่ 2 เพิ่มเนื่องจากการเพิ่มส่วนโอนแตกต่าง (DS) อีก 1,685.7 ล้านบาท การเปลี่ยนแปลงทั้ง 3 ส่วน คือส่วนแบ่งของภาค ส่วนโอนตามสัดส่วนและส่วนโอนแตกต่างทำให้มูลค่าการผลิตของพื้นที่เขตปริมณฑลเพิ่มจาก 1,6040.2 ล้านบาท เป็น 32,943.8 ล้านบาทในปี พ.ศ. 2528 (ตารางที่ 4.16 ก.)

สำหรับการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจในพื้นที่เขตปริมณฑลในรายละเอียดของแต่ละจังหวัดสามารถสรุปได้ดังนี้ คือ

สมุทรปราการ

แม้จะมีฐานะทางเศรษฐกิจที่ดีกว่าจังหวัดอื่นๆ ก็ตาม แต่ลักษณะทำเลที่ตั้งและข้อได้เปรียบของตัวทางเศรษฐกิจไม่สูงเท่าจังหวัดปทุมธานี เมื่อพิจารณาในรายละเอียดของแต่ละสาขาการผลิตที่ได้เปรียบทางทำเลที่ตั้งและมีการขยายตัวเร็วกว่าระดับประเทศ คือ สาขาอุตสาหกรรม เหมืองแร่ ขนส่ง และการธนาคาร ส่วนสาขาการเกษตรกรรมโดยเฉพาะสาขาปศุสัตว์ ประมง และสาขาการค้า มีข้อเสียเปรียบทางที่ตั้ง และขยายตัวช้ากว่าเศรษฐกิจส่วนรวมของประเทศ (รูปที่ 4.16 ข และรูปที่ 4.21)

ปทุมธานี

เป็นจังหวัดที่มีความได้เปรียบทางทำเลที่ตั้งมากที่สุด ในพื้นที่เขตปริมณฑลด้วยกัน คือ มีส่วนโอนจากการได้เปรียบทางทำเลที่ตั้ง 1,464.7 ล้านบาท ขณะที่ส่วนโอนจากการขยายตัวของสาขาการผลิตสูงกว่าการขยายตัวรวมของประเทศเพิ่มขึ้น 273.8 ล้านบาทเท่านั้น โดยเฉพาะการผลิตในสาขาอุตสาหกรรมมีข้อได้เปรียบทางด้านทำเลที่ตั้งสูงมาก ทำให้การเปลี่ยนแปลงมูลค่าเพิ่มที่เพิ่มขึ้นของจังหวัดเกิดจากส่วนแบ่งและส่วนโอนมีมูลค่าเกือบเท่ากัน (1,543.9 และ 1,546 ล้านบาท ตามลำดับ) ซึ่งหมายถึงมีมูลค่าเพิ่มขึ้นเป็น 2 เท่าของที่ควรที่จะเพิ่มตามการขยายตัวของมูลค่าเพิ่มรวมของประเทศ (รูปที่ 4.16 ค และรูปที่ 4.22)

ตารางที่ 4.16 ค่าการวิเคราะห์ส่วนแบ่ง-ส่วนโอน (Shift and Share Analysis) ²²³

แยกตามจังหวัดและพื้นที่เขตปริมณฑล

SHIFT AND SHARE ANALYSIS

(Million Baht)

SECTOR	VALUE ADDED		ACTUAL CHANGE	COMPONENT OF CHANGE		COMPONENT OF SHIFT	
	1975	1985		SHARE	SHIFT	PS.	DS.
Agric.	3441.8	4550.1	1108.3	2659.5	-1551.3	-1387.0	-164.3
- Crops.	1731.2	2782.7	1051.5	1413.4	-361.9	-532.4	170.5
- Lives.	363.8	387.3	23.5	271.4	-247.9	-96.5	-151.4
- Fish.	1346.7	1380.1	33.4	974.6	-941.2	-758.1	-183.1
- Fores.	0.1	0.0	-0.1	0.0	-0.2	-0.0	-0.2
Mining.	49.4	282.5	233.1	68.6	164.5	35.5	129.0
Manufact.	7602.5	17574.1	9971.6	7181.9	2789.7	1299.5	1490.1
Construct.	436.9	719.8	282.9	367.2	-84.3	57.6	-141.9
Electric.	635.1	1912.3	1277.2	731.6	545.6	524.9	-20.7
Transport.	459.1	973.3	514.2	378.0	136.2	52.0	84.2
Trade.	1854.3	3259.6	1405.3	1496.6	-91.3	-278.8	187.5
Banking	269.6	1272.4	1002.8	379.9	622.9	372.2	250.7
Dwelling	157.4	258.4	101.0	126.6	-25.6	-32.4	6.8
Pub Ad.	290.5	527.1	236.6	244.5	-7.9	-26.6	18.7
Services	843.6	1614.2	770.6	739.7	30.9	226.8	-195.9
TOTAL	16040.2	32943.8	16903.6	14374.1	2529.4	843.7	1685.7

ก. พื้นที่เขตปริมณฑล

URBAN DEVELOPEMNT CO-ORDINATION DIVISION, NESDB.
01/13/81

SHIFT AND SHARE ANALYSIS

(Million Baht)

SECTOR	VALUE ADDED		ACTUAL CHANGE	COMPONENT OF CHANGE		COMPONENT OF SHIFT	
	1975	1985		SHARE	SHIFT	PS.	DS.
Agric.	580.1	752.5	172.4	513.0	-340.6	-316.7	-23.8
- Crops.	112.6	229.1	116.5	137.9	-21.4	-53.5	32.1
- Lives.	21.0	33.8	12.8	23.3	-10.5	-8.5	-2.0
- Fish.	446.5	489.6	43.1	351.7	-308.6	-254.7	-53.9
- Fores.	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0
Mining.	2.5	217.8	215.3	32.6	182.7	20.6	162.1
Manufact.	4387.9	9789.0	5401.1	4260.5	1140.6	780.2	360.4
Construct.	192.5	209.4	16.9	123.6	-106.7	13.5	-120.1
Electric.	321.5	883.7	562.2	346.0	216.2	249.5	-33.2
Transport.	182.0	350.3	168.3	122.9	45.4	12.6	32.8
Trade.	660.1	1016.4	356.3	486.2	-129.9	-89.7	-40.2
Banking	77.9	401.2	323.3	116.6	206.7	114.9	91.9
Dwelling	36.2	73.2	37.0	33.7	3.3	-8.3	11.5
Pub Ad.	42.3	94.8	52.5	40.9	11.6	-4.7	16.3
Services	256.0	510.3	254.3	239.2	15.1	74.3	-59.2
TOTAL	6739.0	14298.6	7559.6	6315.1	1244.5	846.1	398.4

ข. จังหวัดสมุทรปราการ

URBAN DEVELOPEMNT CO-ORDINATION DIVISION, NESDB.
01/13/1987

SHIFT AND SHARE ANALYSIS

(Million Baht)

SECTOR	VALUE ADDED		ACTUAL CHANGE	COMPONENT OF CHANGE		COMPONENT OF SHIFT	
	1975	1985		SHARE	SHIFT	PS.	DS.
Agric.	509.0	788.7	279.7	379.9	-100.2	-136.6	36.4
- Crops.	468.1	700.2	232.1	339.0	-106.9	-120.7	13.8
- Lives.	29.4	51.4	22.0	28.2	-6.2	-10.4	4.2
- Fish.	11.5	37.1	25.6	12.8	12.8	-5.5	18.4
- Fores.	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0
Mining.	36.7	47.9	11.2	26.8	-15.6	12.2	-27.8
Manufact.	1581.2	4671.1	3089.9	1543.9	1546.0	255.6	1290.4
Construct.	39.0	53.4	14.4	27.7	-13.3	7.0	-20.3
Electric.	122.1	322.1	200.0	138.8	61.2	98.2	-36.9
Transport.	29.4	83.5	54.1	28.0	26.1	4.2	21.9
Trade.	208.1	458.4	250.3	183.2	67.1	-35.4	102.5
Banking	24.0	162.4	138.4	41.9	96.5	41.9	54.5
Dwelling	26.5	38.9	12.4	19.8	-7.4	-5.2	-2.2
Pub Ad.	54.2	91.5	37.3	40.1	-2.8	-4.8	2.1
Services	102.8	301.0	198.2	117.3	80.9	36.9	44.0
TOTAL	2733.0	7018.9	4285.9	2547.4	1738.5	273.8	1464.7

ค. จังหวัดปทุมธานี

URBAN DEVELOPEMNT CO-ORDINATION DIVISION, NESDB.
01/13/1987

SHIFT AND SHARE ANALYSIS

(Million Baht)

SECTOR	VALUE ADDED		ACTUAL CHANGE	COMPONENT OF CHANGE		COMPONENT OF SHIFT	
	1975	1985		SHARE	SHIFT	PS.	DS.
Agric.	314.0	364.9	50.9	224.4	-173.5	-85.3	-88.2
- Crops.	281.3	318.4	37.1	200.4	-163.3	-73.8	-89.5
- Lives.	29.1	36.9	7.8	18.8	-11.0	-6.7	-4.3
- Fish.	3.6	9.6	6.0	5.2	0.8	-4.8	5.6
- Fores.	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0
Mining.	1.1	1.9	0.8	1.0	-0.2	0.4	-0.6
Manufact.	499.6	804.6	305.0	427.6	-122.6	83.5	-206.1
Construct.	97.0	248.7	151.7	106.6	43.1	7.7	37.3
Electric.	69.0	180.6	111.6	67.9	43.7	49.5	-5.7
Transport.	57.5	187.1	129.6	59.7	69.9	9.9	59.9
Trade.	314.8	614.4	299.6	249.6	50.0	-46.8	96.8
Banking	54.7	257.4	202.7	76.5	126.2	75.2	50.9
Dwelling	31.3	57.0	25.7	25.9	-0.2	-6.6	6.3
Pub Ad.	65.1	115.9	50.8	51.9	-1.1	-6.3	5.2
Services	148.8	321.0	172.2	131.5	40.7	39.2	1.6
TOTAL	1652.9	3153.5	1500.6	1422.6	78.0	120.4	-42.5

URBAN DEVELOPEMNT CO-ORDINATION DIVISION, NESDB.
01/13/1987

จ. จังหวัดนนทบุรี

SHIFT AND SHARE ANALYSIS

(Million Baht)

SECTOR	VALUE ADDED		ACTUAL CHANGE	COMPONENT OF CHANGE		COMPONENT OF SHIFT	
	1975	1985		SHARE	SHIFT	PS.	DS.
Agric.	920.4	1627.2	706.8	786.9	-80.2	-300.9	220.7
- Crops.	648.1	1351.5	703.4	588.7	114.7	-230.6	345.3
- Lives.	261.3	241.9	-19.4	186.5	-205.9	-65.8	-140.1
- Fish.	10.9	33.8	22.9	11.6	11.3	-4.4	15.7
- Fores.	0.1	0.0	-0.1	0.0	-0.2	-0.0	-0.2
Mining.	1.6	2.1	0.5	1.2	-0.7	0.5	-1.2
Manufact.	614.7	1227.6	612.9	539.7	73.2	103.3	-30.1
Construct.	60.6	128.4	67.8	60.5	7.3	10.0	-2.7
Electric.	92.1	207.7	115.6	92.1	23.5	64.5	-41.0
Transport.	144.8	226.4	81.6	125.1	-43.5	18.8	-62.3
Trade.	410.2	718.2	308.0	350.3	-42.3	-65.4	23.1
Banking	67.2	285.8	218.6	91.8	126.8	89.3	37.5
Dwelling	44.1	59.6	15.5	32.4	-16.9	-8.6	-8.4
Pub Ad.	101.8	170.1	68.3	86.2	-17.9	-8.2	-9.7
Services	232.1	334.6	102.5	170.4	-67.9	51.4	-119.3
TOTAL	2689.6	4987.7	2298.1	2336.6	-38.6	-45.1	6.6

URBAN DEVELOPEMNT CO-ORDINATION DIVISION, NESDB.
01/13/1987

จ. จังหวัดนครปฐม

SHIFT AND SHARE ANALYSIS

(Million Baht)

SECTOR	VALUE ADDED		ACTUAL CHANGE	COMPONENT OF CHANGE		COMPONENT OF SHIFT	
	1975	1985		SHARE	SHIFT	PS.	DS.
Agric.	1118.3	1016.8	-101.5	755.3	-856.8	-547.5	-309.3
- Crops.	221.1	183.5	-37.6	147.5	-185.1	-53.7	-131.3
- Lives.	23.0	23.3	0.3	14.6	-14.3	-5.2	-9.1
- Fish.	874.2	810.0	-64.2	593.3	-657.5	-488.6	-168.9
- Fores.	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0
Mining.	7.5	12.8	5.3	7.0	-1.7	1.9	-3.6
Manufact.	519.1	1081.8	562.7	410.2	152.5	76.9	75.6
Construct.	47.8	79.9	32.1	48.8	-16.7	19.5	-36.1
Electric.	30.4	318.2	287.8	86.9	200.9	63.3	137.6
Transport.	45.4	126.0	80.6	42.3	38.3	6.4	31.9
Trade.	261.1	452.2	191.1	227.3	-36.2	-41.5	5.3
Banking	45.8	165.6	119.8	53.1	66.7	50.9	15.8
Dwelling	19.3	29.7	10.4	14.7	-4.3	-3.8	-0.5
Pub Ad.	27.1	54.8	27.7	25.4	2.3	-2.5	4.8
Services	103.9	147.3	43.4	81.3	-37.9	25.1	-63.0
TOTAL	2225.7	3485.1	1259.4	1752.4	-493.0	-351.4	-141.5

URBAN DEVELOPEMNT CO-ORDINATION DIVISION, NESDB.
01/13/1987

ฉ. จังหวัดสมุทรสาคร

SHIFT AND SHARE ANALYSIS

(Million Baht)

SECTOR	VALUE ADDED		ACTUAL COMPONENT OF CHANGE		COMPONENT OF SHIFT		
	1975	1985	CHANGE	SHARE	SHIFT	PS.	DS.
Agric.	667.1	983.9	316.8	546.8	-230.0	-184.4	-45.6
- Crops.	433.9	511.8	57.9	346.4	-288.5	-114.1	-174.4
- Lives.	209.5	425.5	216.0	183.1	32.9	-55.8	88.8
- Fish.	3.7	46.6	42.9	17.4	25.5	-14.5	40.0
- Fores.	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0
Mining.	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0
Manufact.	19142.6	42971.5	23828.9	19560.7	4268.2	3475.3	792.9
Construct.	3366.5	7790.2	4423.7	3930.8	492.9	-15.6	508.5
Electric.	1399.1	2679.5	1280.4	1207.2	73.2	860.9	-787.7
Transport.	3339.3	13348.1	8008.8	5200.4	2808.4	762.6	2045.8
Trade.	11418.9	18189.4	6770.5	9855.6	-3085.1	-1856.4	-1228.7
Banking	7004.9	18438.2	11633.3	6783.1	4850.2	6322.8	-1472.6
Dwelling	834.7	1771.1	916.4	741.9	174.5	-184.9	359.4
Pub Ad.	2938.7	4298.5	1359.8	2325.1	-965.3	-174.7	-790.7
Services	19100.6	23760.3	13659.7	9749.4	3910.3	3030.5	879.8
TOTAL	62232.4	134430.7	72198.3	59900.9	12297.4	12036.2	261.1

URBAN DEVELOPEMNT CO-ORDINATION DIVISION, NESDB.
01/13/1987

ช. กรุงเทพมหานคร

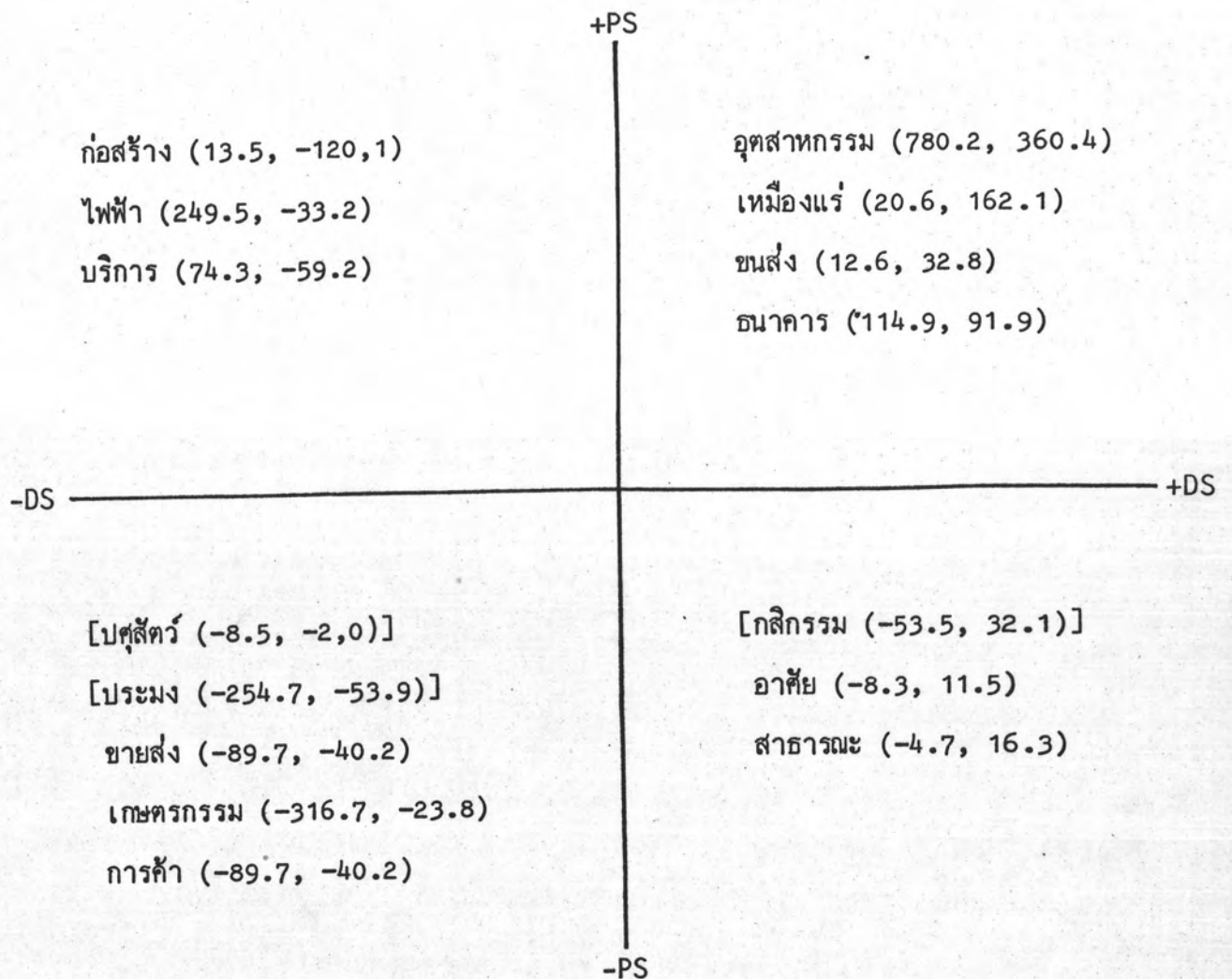
SHIFT AND SHARE ANALYSIS

(Million Baht)

SECTOR	VALUE ADDED		ACTUAL COMPONENT OF CHANGE		COMPONENT OF SHIFT		
	1975	1985	CHANGE	SHARE	SHIFT	PS.	DS.
Agric.	4108.9	5534.0	1425.1	3206.3	-1781.3	-1571.5	-209.9
- Crops.	2185.1	3294.5	1109.4	1759.8	-650.4	-646.5	-3.9
- Lives.	573.3	812.8	239.5	454.5	-215.0	-152.4	-62.6
- Fish.	1350.4	1426.7	76.3	992.0	-915.7	-772.6	-143.1
- Fores.	0.1	0.0	-0.1	0.0	-0.2	-0.0	-0.2
Mining.	49.4	282.5	233.1	68.6	164.5	35.5	129.0
Manufact.	26745.1	60545.6	33800.5	26742.6	7057.9	4774.9	2283.0
Construct.	3803.4	8510.0	4706.6	4298.0	408.6	42.0	366.6
Electric.	2034.2	4591.8	2557.6	1938.8	618.8	1385.8	-767.0
Transport.	5798.4	14321.4	8523.0	5578.4	2944.6	814.6	2130.0
Trade.	13273.2	21449.0	8175.8	11352.2	-3176.4	-2135.2	-1041.2
Banking	7274.5	19910.6	12636.1	7163.0	5473.1	6695.0	-1221.9
Dwelling	1012.1	2029.5	1017.4	868.5	148.9	-217.3	366.2
Pub Ad.	3229.2	4825.6	1596.4	2569.6	-973.2	-201.3	-771.9
Services	10944.2	25374.5	14430.3	10489.0	3941.3	3257.3	683.9
TOTAL	78272.6	167374.5	89101.9	74275.1	14826.7	12879.9	1946.8

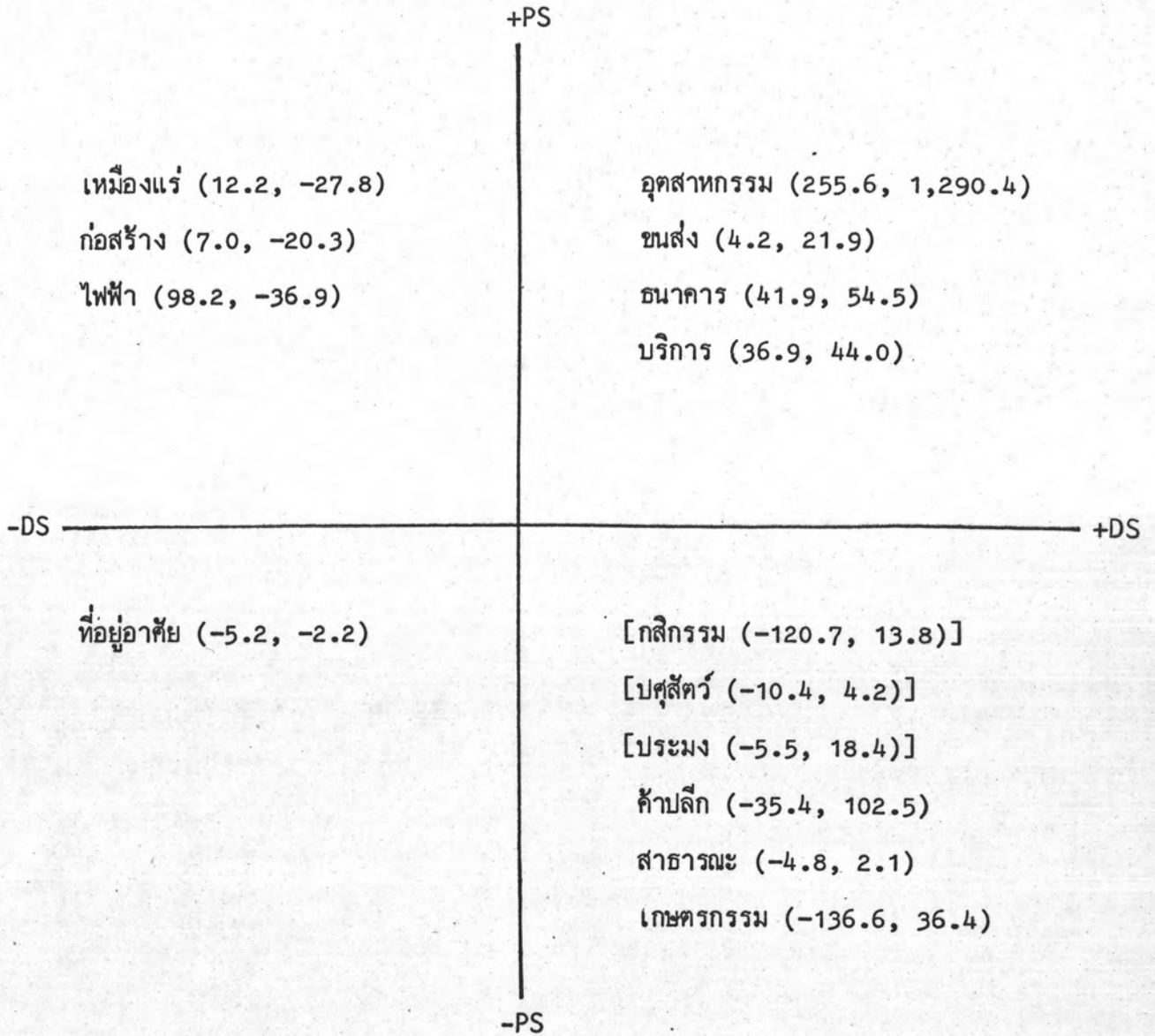
URBAN DEVELOPEMNT CO-ORDINATION DIVISION, NESDB.
01/13/1987

ช. กรุงเทพมหานคร
และปริมณฑล

รูปที่ 4.21 โครงสร้างและที่ตั้งของการพิจารณาผลิตภัณฑ์มวลรวมด้วยวิธีการวิเคราะห์ส่วนแบ่ง
ส่วนโอนของจังหวัดสมุทรปราการ

ที่มา : ตารางที่ 4.16 ข

รูปที่ 4.22 โครงสร้างและที่ตั้งของการพิจารณาผลิตภัณฑ์มวลรวมด้วยวิธีการวิเคราะห์ส่วนแบ่ง ส่วนโอนของจังหวัดปทุมธานี

ที่มา : ตารางที่ 4.16 ค

นนทบุรี

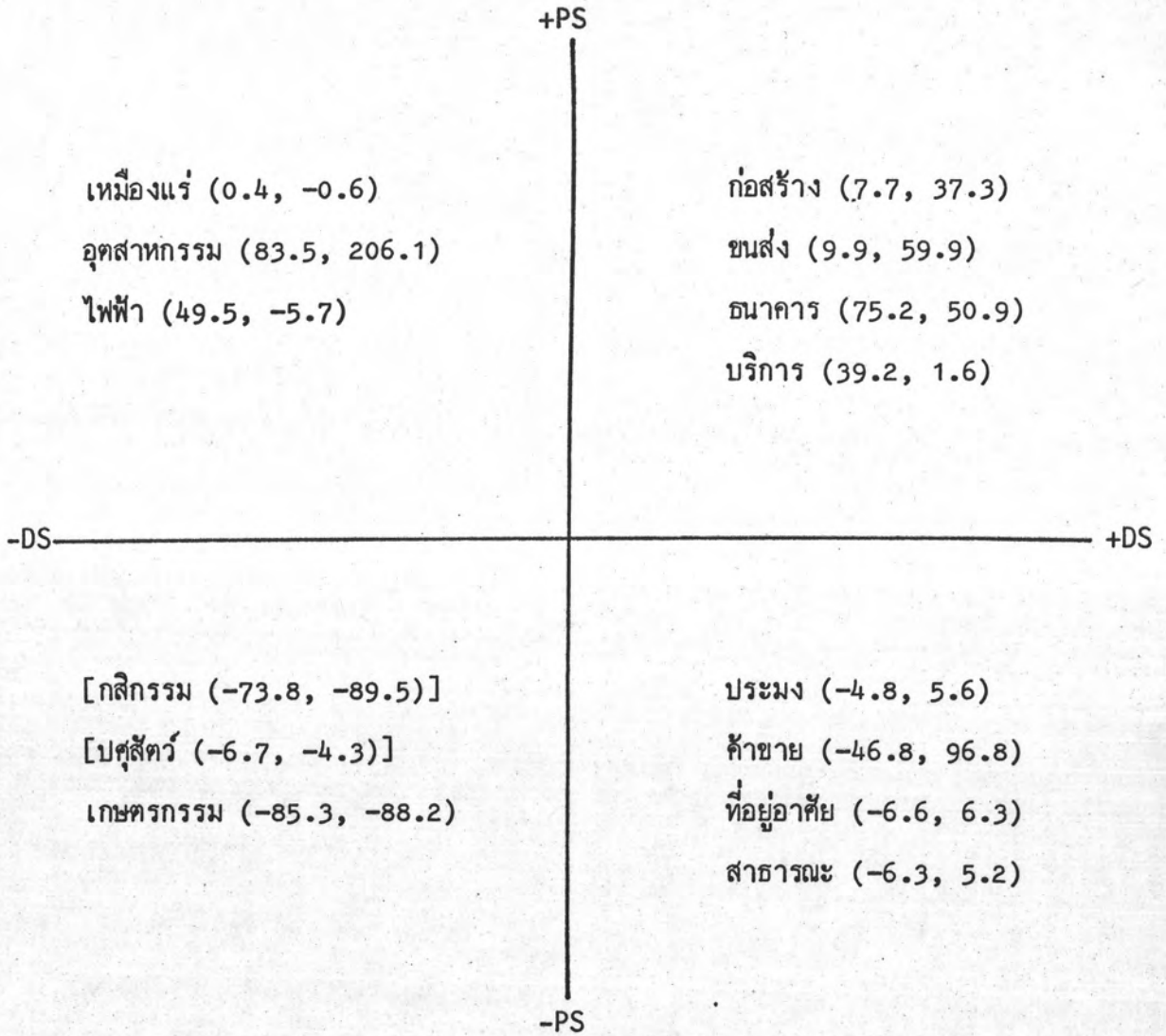
การขยายตัวทางเศรษฐกิจไม่แตกต่างจากการขยายตัวในระดับประเทศเท่าใดนัก (มูลค่าเพิ่มที่เพิ่มขึ้นส่วนใหญ่มาจากส่วนแบ่งทางเศรษฐกิจ เท่ากับ 1,422.6 ล้านบาท) แต่การผลิตด้านเกษตรกรรมมีความเสียเปรียบทั้งในด้านการขยายตัวที่ช้ากว่าการผลิตอื่นๆ และการเสียเปรียบเชิงทำเลที่ตั้งเมื่อเทียบกับพื้นที่อื่นของประเทศ ทำให้ส่วนโอนทางเศรษฐกิจเป็นลบ ซึ่งเมื่อรวมกับการได้รับส่วนแบ่งตามการขยายตัวของประเทศโดยปกติ ทำให้การเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นจริงมีมูลค่าเพียง 50.9 ล้านบาทในเวลา 10 ปี หรือมีอัตราเพิ่มเฉลี่ยเพียงร้อยละ 2.2 ต่อปี นอกจากนี้ยังเสียเปรียบในเรื่องทำเลที่ตั้งของอุตสาหกรรม เนื่องจากต้อง เสียส่วนโอนจากการได้เปรียบทางทำเลที่ตั้งให้พื้นที่อื่น ๆ ไปถึง 206.1 ล้านบาทซึ่งแม้จะมีการขยายตัวที่เร็วกว่าการผลิตสาขาอื่นของประเทศ ก็ยังทำให้การเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นจริงลดลงไปจากแนวโน้ม ตามการเปลี่ยนแปลงของประเทศถึง 122.6 ล้านบาท (รูปที่ 4.16 ง และรูปที่ 4.23)

นครปฐม

เป็นจังหวัดที่มีความได้เปรียบด้านที่ตั้งเพียงเล็กน้อย แต่ในขณะเดียวกันกลับเสียเปรียบจากส่วนโอนที่ขยายตัวช้ากว่าถึง 45.1 ล้านบาท เมื่อพิจารณาในรายสาขาการผลิต พบว่าสาขานักการได้เปรียบทั้งในด้านการขยายตัว ที่เร็วกว่าสาขาการผลิตอื่นของประเทศ และด้านที่ตั้ง สำหรับสาขาการผลิต สาขาที่อยู่อาศัย ภาครัฐ และการบริหารราชการ เสียเปรียบทั้งด้านการขยายตัวและด้านที่ตั้ง (รูปที่ 4.16 และรูปที่ 4.24)

สมุทรสาคร

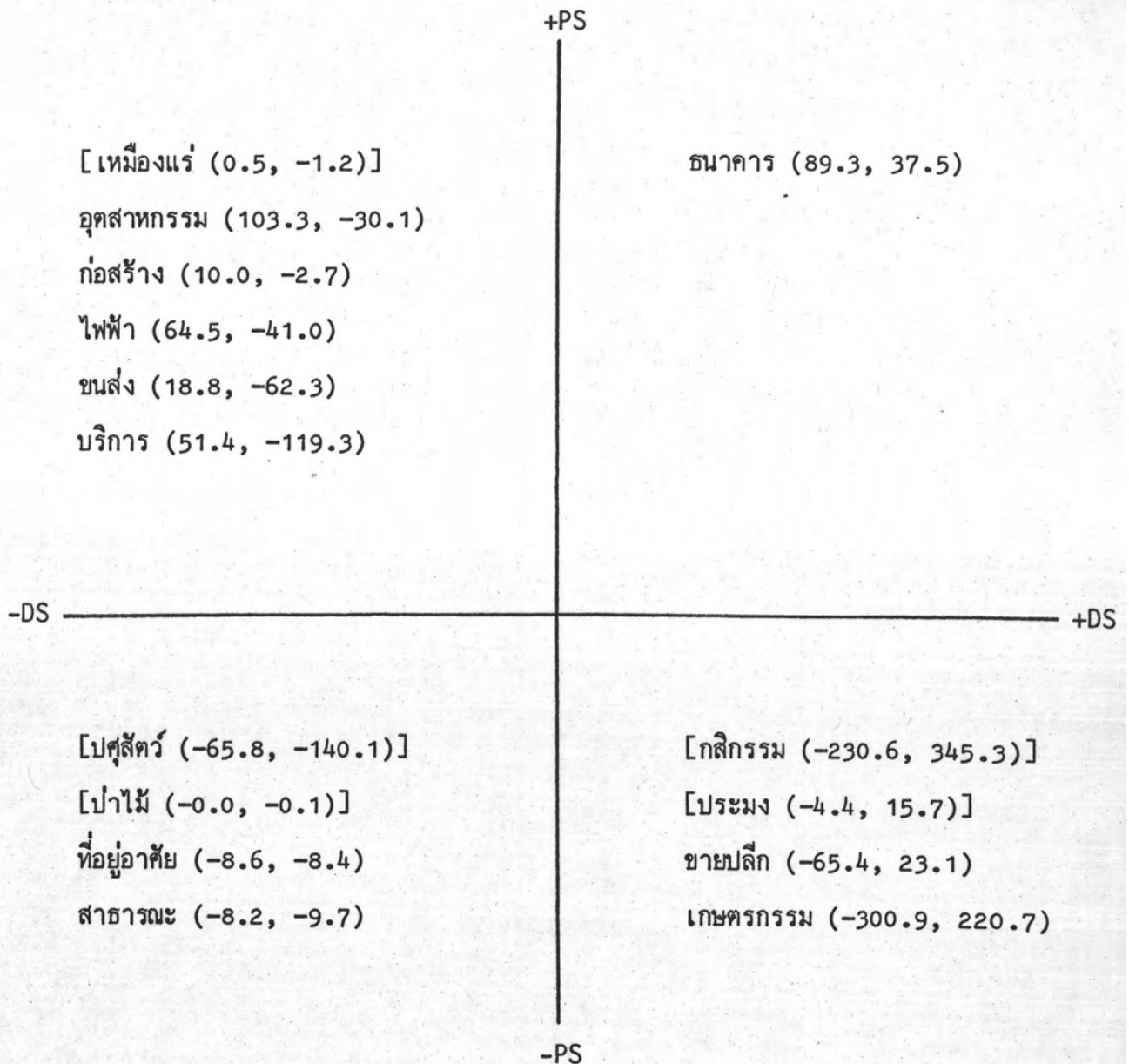
มีบทบาทการผลิตทางด้านอุตสาหกรรมเป็นหลัก โดยได้รับส่วนโอนเข้าจากการขยายตัวเร็วของเศรษฐกิจและการได้เปรียบทางด้านทำเลที่ตั้ง 76.9 และ 75.6 ล้านบาทตามลำดับ เมื่อรวมกับส่วนแบ่งตามการขยายตัวของประเทศ 410.2 ล้านบาทแล้ว ทำให้มีมูลค่าเพิ่มเพิ่มขึ้น 562.7 ล้านบาทในช่วงระยะเวลา 10 ปี ส่วนเกษตรกรรมที่เคยเป็นการผลิตสาขาหลัก สัดส่วนร้อยละ 50 ในปี พ.ศ. 2518 ลดลงเหลือร้อยละ 29 ในปี พ.ศ. 2528 ทั้งนี้เนื่องจากการเสียส่วนโอนในภาคเกษตรกรรมไปเป็นจำนวน 856.8 ล้านบาทในช่วง 10 ปี ขณะที่ได้รับส่วนแบ่ง

รูปที่ 4.23 โครงสร้างและที่ตั้งของการพิจารณาผลิตภัณฑ์มวลรวมด้วยวิธีการวิเคราะห์ส่วนแบ่ง
ส่วนโอนของจังหวัดนนทบุรี

ที่มา : ตารางที่ 4.16

รูปที่ 4.24 โครงสร้างและที่ตั้งของการพิจารณาผลิตภัณฑ์มวลรวมด้วยวิธีการวิเคราะห์ส่วนแบ่ง
ส่วนโอนของจังหวัดนครปฐม

ที่มา : ตารางที่ 4.16 จ

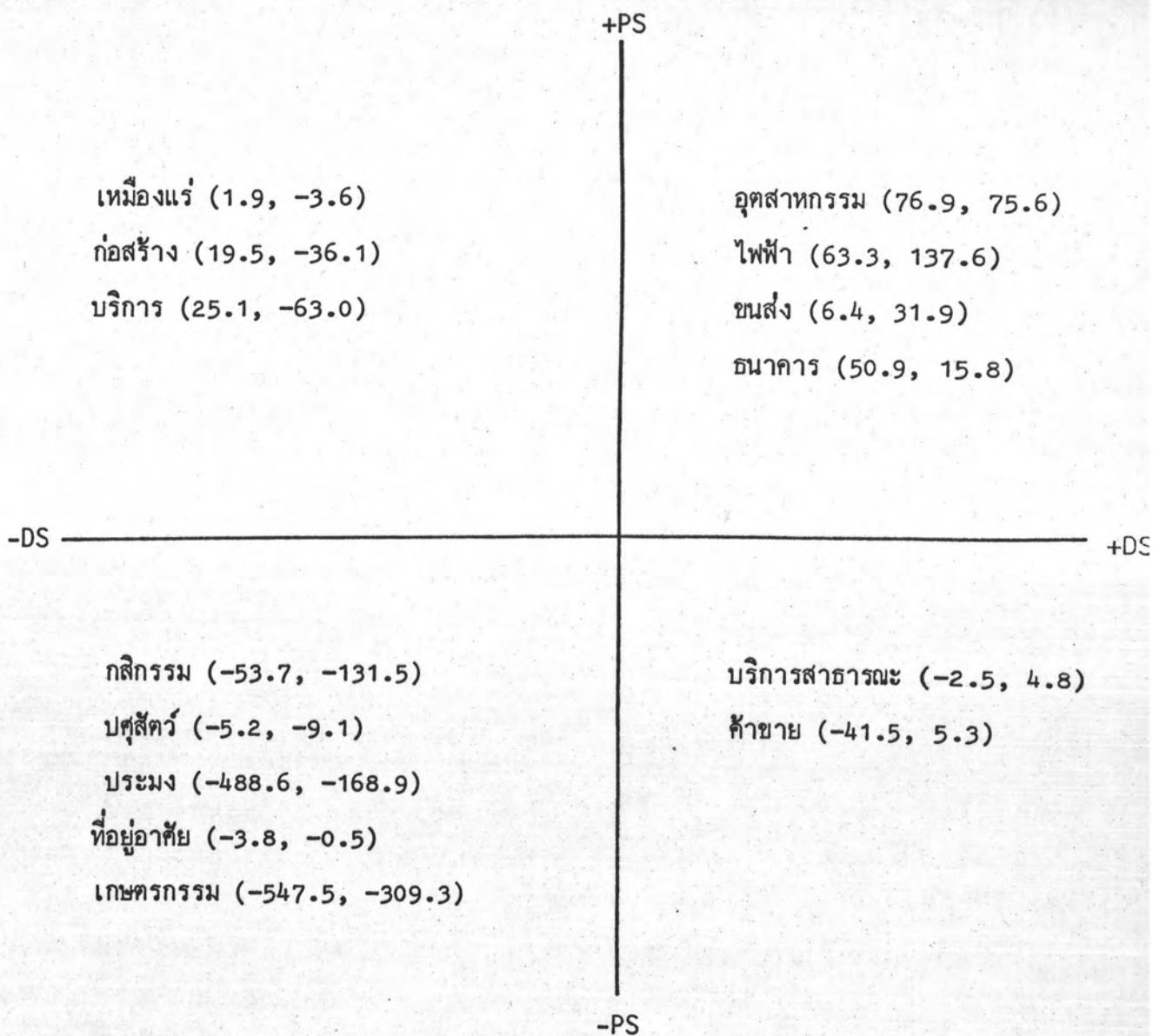
ตามการขยายตัวของเศรษฐกิจประเทศเพียง 755.3 ล้านบาททั้งนี้เกิดจากการเสีย ส่วนโอนในการประมงและกลกิกรรมมากที่สุด นอกจากนี้สาขาบริการยังเสียเปรียบ ด้านทำเลที่ตั้งแก่พื้นที่อื่น ๆ อีก 63 ล้านบาท เมื่อรวมทุกสาขาแล้ว จังหวัดสมุทร- สาคร์จะเสียส่วนโอนเนื่องจากการเสียเปรียบทางทำเลที่ตั้ง และการขยายตัวที่ช้า กว่าเศรษฐกิจของประเทศรวมกัน 493 ล้านบาท ทำให้การขยายตัวจริงต่ำกว่าส่วน แบ่งที่ควรจะได้ตามการขยายตัวของเศรษฐกิจประเทศ (รูปที่ 4.16 ฉ และรูปที่ 4.25)

จากการพิจารณาการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจของจังหวัดต่าง ๆ ใน ปริมาณพลด้วยการวิเคราะห์ส่วนแบ่ง-ส่วนโอน ดังได้กล่าวมาแล้วนั้น สามารถนำการ เปลี่ยนแปลงที่ไม่ใช่การเพิ่มขึ้นในระดับเดียวกับของทั้งประเทศ คือ นำการเปลี่ยนแปลงอันเนื่องมาจากส่วนโอน PS และ DS มาบ่งชี้ถึงสถานะของเศรษฐกิจแต่ละ สาขาของแต่ละพื้นที่ว่ามีความได้เปรียบเสียเปรียบอย่างไร เพื่อใช้แนวทางประกอบ ในการกำหนดความสำคัญของสาขาการผลิตในแต่ละพื้นที่ต่อไป จากการศึกษาพบว่า

: สาขาการผลิตที่ขยายตัวเร็วกว่าเศรษฐกิจของประเทศ และมีความ ได้เปรียบทางทำเลที่ตั้ง หรือเป็นสาขาผลิตที่ตั้งอยู่ในที่ที่เหมาะสมดีอยู่แล้วซึ่ง ได้แก่ สาขานาการในทุกจังหวัด สาขาอุตสาหกรรมในจังหวัดปทุมธานี สมุทรปราการและ จังหวัดสมุทรสาคร การขนส่งในทุกจังหวัด (ยกเว้นจังหวัดนครปฐม) การบริการใน จังหวัดนนทบุรีและจังหวัดปทุมธานี เหมืองแร่ในจังหวัดสมุทรปราการและไฟฟ้า ใน จังหวัดสมุทรสาคร เป็นต้น

: สาขาเศรษฐกิจที่ขยายตัวช้ากว่าเศรษฐกิจของประเทศ และยังเสีย เปรียบทางทำเลที่ตั้งได้แก่สาขาเกษตรกรรม โดยเฉพาะกลกิกรรม ในจังหวัดนนทบุรี จังหวัดสมุทรสาคร ปศุสัตว์ในทุกจังหวัด (ยกเว้นจังหวัดปทุมธานี) ประมงในจังหวัด สมุทรปราการและจังหวัดสมุทรสาคร การค้าในจังหวัดสมุทรปราการและที่อยู่อาศัย ในจังหวัดปทุมธานี สมุทรสาครและจังหวัดนครปฐม จากข้อสังเกตการผลิตดังกล่าว ควรจะมีการทบทวนการผลิตในพื้นที่ดังกล่าวว่า จะยังคงผลิตอยู่เช่นเดิมหรือเปลี่ยน- แปลงไปผลิตสาขาอื่น ที่ได้เปรียบกว่า

: สาขาเศรษฐกิจที่ขยายตัวเร็วกว่าเศรษฐกิจของประเทศแต่มีความ เสียเปรียบด้านที่ตั้งได้แก่ สาขาเหมืองแร่ในทุกจังหวัด (ยกเว้นจังหวัดสมุทรปรา-

รูปที่ 4.25 โครงสร้างและที่ตั้งของการพิจารณาผลิตภัณฑ์มวลรวมด้วยวิธีการวิเคราะห์ส่วนแบ่ง
ส่วนโอนของจังหวัดสมุทรสาคร

ที่มา : ตารางที่ 4.16 ฉ

การ) การก่อสร้างในทุกจังหวัด (ยกเว้นจังหวัดนนทบุรี) ไฟฟ้าทุกจังหวัด (ยกเว้นจังหวัดสมุทรสาคร) บริการในจังหวัดสมุทรปราการและจังหวัดสมุทรสาคร อุตสาหกรรม ในจังหวัดนนทบุรี และจังหวัดนครปฐม การขนส่งในจังหวัดนครปฐม ซึ่งมีข้อสังเกตว่า เพื่อให้การผลิตของจังหวัดดีขึ้น ควรจะต้องเปลี่ยนแปลงที่ตั้งหรือปรับปรุงประสิทธิภาพของสาขาการผลิตเท่านั้น

4.4 สรุปภาพรวมการตั้งถิ่นฐานและการใช้ที่ดิน

การศึกษาการตั้งถิ่นฐานและการใช้ที่ดินซึ่งได้พิจารณาโดยเน้นการเคลื่อนไหว (Flow) และความเชื่อมโยง (Linkage) ความสัมพันธ์ของประชากรกับพื้นที่ในเขตปริมณฑล พบว่า พื้นที่ที่มีการเปลี่ยนแปลงด้านจำนวน ความหนาแน่น และอัตราการขยายตัวของประชากรในระดับอำเภอ จะมีความสัมพันธ์ค่อนข้างสูงกับเขตพื้นที่ของกรุงเทพมหานคร โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ในบริเวณที่มีถนนและเส้นทางรถไฟตัดผ่าน นอกจากนี้ บริเวณพื้นที่ที่ใช้เป็นแหล่งที่พักอาศัยในบริเวณนนทบุรีปากเกร็ด จังหวัดนนทบุรี และแหล่งงานในบริเวณสมุทรปราการ พระประแดง ซึ่งเป็นย่านอุตสาหกรรมดั้งเดิมและใหญ่ที่สุดของประเทศ คลองหลวง จังหวัดปทุมธานี กระจุกแบน จังหวัดสมุทรสาคร ก็เป็นบริเวณที่มีแรงดึงดูดประชากรในระดับที่สูง และผลการวิเคราะห์การย้ายถิ่นของประชากรในพื้นที่ศึกษา ทำให้ทราบว่า กรุงเทพมหานครแม้จะยังเป็นจุดหมายรวมของการย้ายถิ่น ทั้งระดับประเทศและระดับพื้นที่เขตปริมณฑลก็ตาม แต่แรงดึงดูดของการย้ายถิ่นดังกล่าวระหว่างกรุงเทพมหานครที่มีต่อ 5 จังหวัดในเขตปริมณฑลเริ่มลดลง แสดงให้เห็นว่าจังหวัดในปริมณฑลเริ่มมีแรงดึงดูดเพิ่มขึ้น โดยเฉพาะจังหวัดนนทบุรี รองลงมาได้แก่จังหวัดสมุทรปราการ ชื่อน่าสังเกตประการหนึ่งก็คือว่า จังหวัดปทุมธานีเริ่มมีบทบาทด้านพื้นที่ในการรองรับประชากรมากขึ้น ส่วนจังหวัดนครปฐมและจังหวัดสมุทรสาคร แม้จะยังคงมีการย้ายถิ่นเข้ากรุงเทพมหานครแต่ก็พลดดังกล่าวเริ่มลดลงอย่างเห็นได้ชัด

กล่าวโดยสรุป พัฒนาการของกรุงเทพมหานครเองมีส่วนกระจายความเจริญออกไปสู่พื้นที่ในเขตปริมณฑล โดยเฉพาะในบริเวณที่มีระบบสาธารณูปโภคและสาธารณูปการพร้อม เมื่อภาคเอกชนเข้าร่วมพัฒนาโดยเฉพาะด้านที่อยู่อาศัย ทำให้พื้นที่ก่อสร้างแล้ว (Built-up Area) เพิ่มขึ้นมากมายและเอกชนก็มักจะพัฒนาด้านที่อยู่อาศัยในบริเวณพื้นที่ที่ใช้ดินทุนพัฒนาต่ำ โดยเฉพาะที่ดินราคาถูกในพื้นที่ที่ไม่เหมาะสมในการพัฒนาทำให้การขยายตัวของพื้นที่เป็นไปในแนวราบกระจุกกระจายออกไปตามถนนสายหลัก สายรอง และทางพิเศษทุกประเภทการขยายตัวของการใช้

ที่ดินดังกล่าวก่อให้เกิดการซื้อที่ดินรูล้ำพื้นที่เกษตรกรรมที่ห่างไกลระบบสาธารณูปโภคสาธารณูปการของรัฐมากยิ่งขึ้นซึ่งเป็นปัญหาต่อการให้บริการของรัฐ ตลอดจนการควบคุมการใช้ที่ดิน ปัญหาดังกล่าว เมื่อยิ่งสะสมเพิ่มมากขึ้นตามการพัฒนาที่อยู่อาศัยของภาคเอกชน

ประเด็นปัญหาที่กล่าวมาทั้งหมด หากภาครัฐไม่กำหนดแนวทางและเป้าหมายการพัฒนาด้านพื้นที่ (Spatial Development Scenario) ของเขตปริมณฑลและกรุงเทพมหานคร ได้ก็จะยิ่งทำให้การกระจายตัวของการใช้ที่ดินกิจกรรมประเภทต่าง ๆ โดยเฉพาะการใช้ที่ดินด้านที่อยู่อาศัย พาณิชยกรรมอุตสาหกรรมและการใช้ที่ดินด้านเกษตรกรรมขาดความสมดุลเพิ่มขึ้น การแก้ไขปัญหานี้จึงต้องมีการกำหนดการวางแผนพัฒนาด้านพื้นที่เพื่อใช้เป็นกรอบรวมพัฒนา ในอนาคตให้สอดคล้องกับเป้าหมายที่ต้องการชลอการขยายตัวของกรุงเทพมหานคร ซึ่งรายละเอียดของการศึกษาเพื่อกำหนดแนวทางและเป้าหมายการพัฒนาด้านพื้นที่ ในพื้นที่ศึกษาจะปรากฏอยู่ในบทที่ 5